

ÖFKE KONTROLÜ

42

HASAN ÇELEBİ
İLE SÖYLEŞİ

46

YERİN GÖĞE EN YAKIN
AVLUSU KUDÜS

12

ÖFKENİN İLACI
İSTİAZE

22

ŞİDDETİN PANZEHİRİ
MERHAMET

60

BAŞROL ÖĞRETMEN

İslam medeniyetinin nüvesini teşkil eden medeni bir toplumu çok kısa bir zaman diliminde inşa eden Peygamber Efendimiz (s.a.s.) her asırda bütün Müslümanlar için yegâne örnek olmuştur. Önemli olan, Müslümanların, Peygamberimizin rehberlik ve önderliğine ne kadar ve ne şekilde başvurabildikleri, insanlık âlemine kazandırdığı değerlere ne ölçüde riayet edebildikleridir. Eser, “Kur’an-ı Kerim’in temel sabiteleri ve evrensel mesajları, Peygamber Efendimizin çağlar üstü örnekliliği ve rehberliği bizlere en güzel biçimde yol göstermişken, neden İslam dünyası İslam’ın dünyası olmaktan uzak kalmıştır?” sorusunu irdeliyor. “Hz Peygamber ve İnsan Yetiştirme Düzeni” adlı eser, yüksek sesle sorulması gereken bu soruları, Kur’an’ın öngördüğü ve Peygamber Efendimizin oluşturmayı hedeflediği insan modeli ışığı altında cevaplamayı amaçlıyor.

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ÖFKE YÖNETİMİ

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Âdemoğlu, olumlu ya da olumsuz çeşitli duygularla mücehhez olarak yaratılmıştır. Öfke de insanın fitratında var olan, hayati önem arz eden, iki yönlü bir duygudur. Öfke; hayatta kalmamızı, saldırıları bertaraf etmemizi sağlaması yönüyle bizi koruyan bir duygu iken kontrol edilmediğinde de kişiye ve çevresine zarar veren son derece yıkıcı bir histir. Meşru yönde kullanılmayan, yönetilemeyen öfke duygusu, aile içi şiddetten toplumsal çatışmalara kadar uzanan agresif tutumları tetiklemede, olması gereken birlik ve beraberliği yok etmektedir. İnsanın itibar ve saygınlığını azaltırken Allah'ın rahmetinden uzaklaşmasına da sebep olmaktadır. Peki, iki yönü keskin bir bıçak olan öfke, hangi durumlarda nasıl kullanılmalıdır? Zarar veren, kontrol altına alınamadığı takdirde hem dünya hem de ahiret hayatımızda kötü sonuçlara yol açan öfkeyle baş etmenin yöntemleri nelerdir?

Diyanet Aile Dergisi olarak bu ay dosyamızda öfke kontrolünü ele aldık. Psikolog Cihan Uluç, "Öfke Kontrolü" yazısıyla dosyamıza katkı sundu. Öfkenin iyiliğini ve kötülüğünü, fayda ve zararını öfke hissinden sonraki davranma biçiminin belirlediğine dikkat çeken yazar, bireysel ruh sağlığı, aile hayatı ve toplumsal huzur açısından öfke duygusuna değindi. Sena Deniz, "Öfkenin İlacı: İstiâze" yazısıyla dergimizde yer aldı: "Öfke şeytandan olduğu için onun tahriklerinden Allah'a sığınmak en uygun davranış biçimidir. Böylece sinirlenen birey öfkenin ani saldırısında istiâze çekerek sakinleşip kendini kontrol altına alabilir." Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet Bağçivan, Bir Ayet Bir Yorum köşemizde Âl-i İmrân surresi 134. ayet-i kerime ışığında "Öfkelerine Hâkim Olanlar"ı kaleme aldı.

Bizbize köşemizde Meryem Çetin Bahadır, "Şiddetin Panzehiri: Merhamet" yazısıyla evlerde, okullarda merhamet eğitiminin önemine dikkat çekti. Medeniyetimizin Münevver Kadınları köşemizde Meryem Dalğıç, tarihte kadınlara mahsus medrese ve aynı zamanda mazlum kadınlar için sığınma evi olarak kullanılan Ribatü'l Bağdadiyeyi inşa ettiren "Tezkâr Pây Hatun"u siz okurlarımızla buluşturdu. Ayşe Kızılay, "Başrol Öğretmen" yazısıyla öğretmen temalı filmler üzerinden öğrencilerinin hayatına dokunan, idealist öğretmen karakterlerini dergimizin sayfalarına taşıdı.

Sümeyra Çelik, "Yerin Göğ'e En Yakın Avlusu Kudüs" yazısıyla tüm insanlık için bir sınav olan Kudüs gerçeğini bize yeniden hatırlattı: "Kubbeleri, mescitleri, namazgâhları, şadırvanları, medreseleri, sebilleri, halvethaneleri ve zeytin ağaçlarıyla birlikte bu mübarek mabet, kutsal şehrin kalbidir. Peygamber kavlinin ve kademinin işaretleriyle Mescid-i Aksa bir diriliş karargâhıdır. Şimdi Kudüs semaları; işgal edilmiş vatanlarında mukaddesat için dökülen gözyaşlarına tanıklık ediyor. Ve herkes Kudüs'te yeniden doğacak bir sabahı bekliyor."

Sizleri dergimizle baş başa bırakırken yüreklerimizi dağlayan, Filistin'de şehit olan mümin kardeşlerimize Allah'tan rahmet, yaralılara acil şifalar diliyoruz. Kudüs'ün tekrar selam yurdu olmasını Rabb'imizden niyaz ediyoruz.

İ
D
İ
N
T
A
K
D
İ
N

10. UZMANINA SORDUK

Betül KARAPINAR

16. ÖFKELERİNE HÂKİM OLANLAR

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAĞÇIVAN

18. EĞİTİMDE NEBEVİ METOT

Dr. İrfan AÇIK

20. Bİ' KAHVE?

Gülsüm KARAPINAR

22. ŞİDDETİN PANZEHİRİ MERHAMET

Meryem ÇETİN BAHADIR

24. AKRAN ZORBALIĞI

Fazilet SEVİTOĞLU

28. YARIM KALMIŞ HİKÂVELER

Zeynep DEMİR

36. OKUMA TAŞI MI?

O DA NE?

Muhammed Kâmil YAYKAN

04

ÖFKE KONTROLÜ

Cihan ULUÇ

12

ÖFKENİN İLACI: İSTİÂZE

Sena DENİZ

32

SAF AKIL İLE SAF FİİLİN İLİŞKİSİ

Ali Necip ERDOĞAN

KASIM 2023

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Editör
Meryem DALĞIÇ

Yayın Koordinatörleri
Sema DEMİR
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
ARKETİP AJANS
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

46

**YERİN GÖĞE EN YAKIN
AVLUSU KUDÜS**
Sümeýra ÇELİK

**38. DÜĞÜN: SEVİNCİN
PAYLAŞILDIĞI GÜN**
Mergübe OĞUZ

**42. HASAN ÇELEBİ İLE HAT SANATI
ÜZERİNE...**
Mahir KILINÇ

**50. ÇÖMLEKÇİLİĞİN KALBI:
AVANOS**
Seher MERİÇ

54. TEZKÂR PÂÝ HATUN
Meryem DALĞIÇ

**56. İYİLİĞE GÖNÜL
VERENLER**
Mahir KILINÇ

63. ŞEHİR
Serkan ÜSTÜNER

64. SELAM OLSUN
Gülşen ÜNÜVAR

**66. MODERN HAYATIN
RAHATSIZ EDİCİ SESİ**
Şule TÜZÜN

**68. HANE-İ NEBİ'DE BİR
İLİM KADINI: ÜMMÜ SELEME**
Dr. Ferda YILDIRIM

**72. PROSTAT KANSERİNDE
LUTESYUM-PSMA TEDAVİSİ**
Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

**74. MÜSENNÂ TEVAFULU
KUR'AN-I KERİM**
Eyüp DEMİR

78. BULMACA
Ali OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK
Zeynep ÇELİK

60

**BAŞROL
ÖĞRETMEN**
Ayşe KIZILAY

Abone İşleri
Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

online abonelik:
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 300.00 ₺
Yurt dışı yıllık: ABD: 108 ABD Doları
AB Ülkeleri: 54 Euro
Avustralya: 225 Avustralya Doları
İsviçre: 96 Frank
Avusturya: 93 Euro

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığının T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığına gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler;
Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri
Müşavirlikleri, Din Hizmetleri
Ataşelikleri.
Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 23.10.2023

Baskı
BAŞAK Matbaacılık Tanıtım
Hizmetleri İth. İhr. A.Ş.
Anadolü Bulvarı Meka Plaza 5/7 7.
Kat Gimat Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 397 16 17

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır.
İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

ÖFKE KONTROLÜ

■ Cihan ULUÇ
Psikolog

Ö

Öfke, günlük hayatta belki de en sık yaşadığımız, en sık şahit olduğumuz güçlü bir duygu. Onu diğer duygulardan ayıran en önemli özelliği iki yönlü olarak hayatilik arz etmesi. Birincisi; öfke son derece koruyucu bir duygudur, hayatta kalmamızı sağlar, saldırıları bertaraf etmemize yardımcı olur. İkincisi ise kontrol edilmediğinde geri dönüşü olmayan durumlara yol açabilir. Ayrıca

öfke, elinde uzun süre kor taşımak gibidir. Önce sahibine zarar verir. Bu yazımızda öfkeyi hem bireysel ruh sağlığı hem aile ve çift hayatı açısından hem de toplumsal huzur açısından inceleyeceğiz.

Öfke Nedir?

Öfke; istenmeyen sonuçlara, karşılanmayan beklentilere, engellenmeye, haksızlığa ve doyurulmamış ihtiyaçlara karşılık ortaya çıkan doğal bir duygudur. Hayatımızdaki en temel duygulardan biri olup hayatta kalmak için elzem olan kendini savunma ya da savaşa tepkisini gerçekleştirmemize yardımcı olur. Bu yönüyle tıpkı diğer duygularımız gibi hayatidir ve olmazsa olmazımızdır.

Mesele öfkelenmek ya da öfkelenmemek değildir, öfke ile ne yaptığınızdır. Öfkenin iyiliğini ve kötülüğünü, fayda ve zararını öfke duygusundan sonraki davranma biçiminiz belirler. Örneğin, öfke ile telefonunuzu duvara fırlatıyor, saldırganlaşıyor ya da kendinizi hakaretler ederken buluyorsanız bu öfke duygusunun kontrol edilemediğine ve sağlıklı ifade edilemediğine bir örnek olabilir. Yine sizi buluşma yerinde bir saat kadar bekleten arkadaşınıza, “Beni burada bu kadar süre bekletmeden hoşnut değilim; burada bekletilmek beni çok öfkelenirdi, kendimi önemsenmiyormuşum gibi hissettim; lütfen bir daha gecikme durumun olduğunda bunu haber eder misin?” dediğinizde ise öfkenin sınırlarınızı korumak üzere sizi harekete geçirdiği senaryoyu görebiliriz.

Bir Çatı Duygu Olarak Öfke

Öfke, genelde diğer duyguların üzerinde bir çatı ve onların gizleyicisi olabilir. Hayal kırıklığı, utanç, yetersizlik, yok sayılmak gibi son derece güçlü duyguları öfke olarak ifade ediyor olabilirsiniz. Ya da olumlu duyguları dışarı çıkarabileceğinize dair bir inanç varsa, diğer duyguların varlığını bir zayıflık nişanesi olarak kabul ediyorsanız diğer tüm duygular öfke ile kendini ifade edebilir. Öfkenin hangi durumlarda ortaya çıktığı, bunların bir ortak teması olup olmadığı, altında başka bir duygu yatıp yatmadığının

kişisel olarak farkında olmak öfke kontrolü için de önemli noktalardan biridir.

İfade Ediliş Biçimine Göre Öfkenin Çeşitleri

Öfkenin En Görünen Yüzü: Agresif Öfke

Bir patlama olarak ortaya çıkar, freni patlamış kontrolsüz bir kamyonu yokuş aşağı sürükleniyormuş hissi verir. Genelde bir saldırı (sözlü/ fiziksel) ya da kendine zarar verme davranışı ile karakterizedir. Kişinin kendine ve bir ötekine telafisi zor bazen de mümkün olmayacak zararlar verdiği biçimdir. Sonrasında pişmanlık, utanç ve suçluluk gibi duyguların gelmesi ya da haklıyken haksız duruma düşme hâli doğal bir sonuç olarak kişiye fatura edilmektedir. Sorunlar daha karmaşık hâle gelebilir. Sizi

öfkeleniren şey değil de öfke tepkiniz yeni bir mesele olur.

Öfkenin Görünmeyen Yüzü: Pasif Agresif Öfke

Öfke duygusuyla beraber pasif agresif tavırlar sergilediğimizde duyguyu yutmuş, bastırmış ve bedenimizde tutmuş oluruz. Sorun, kısa vadede yatışmış ve çözümlenmiş gibi görünür. Küçük küçük birikerek ilerlediği için kişide yavaş yavaş bir değişim hatta ileri boyutlarda birtakım hastalıkların ortaya çıkmasına neden olabilir. İşyerinde patronunun emeklerini görmemesinden rahatsız olan ve haksızlığa uğradığını düşünen bir çalışanın arka planda pasif agresif bir biçimde elindeki işleri yavaşlatması, çözebileceği problemleri çözmemesi, müşterilere geç yanıt vermesi buna örnek olarak verilebilir.

Öfkenin İşlevsel Hâli: Asertif Öfke

Öfke duygusunu saygılı ve yapıcı bir biçimde gösterdiğimiz, ne kendimize ne de bir başkasına zarar verdiğimiz ifade ediş biçimidir. Öz güven, saygınlık, sorumluluk ve iş birliği kurabilme gibi yetilerin sayesinde öfkeyi sağaltıp medeni bir formda ifade etmemiz mümkündür. Ayrıca öfkeye karşı bu şekilde bir tutum, sorunları ele almaya, sınırlarımızın ne olduğunu öğrenmeye, hassasiyetlerimizi belirlemeye, haklarımıza tanımaya ve onları sağlıklı bir şekilde savunabilme yeteneğine, haksızlığa

Duyguların varlığı değil, onlarla ne yaptığımız sağlığa zarar verir. Uzun süre öfkeyi, hiddeti, hayal kırıklığını bedenimizde taşıdığımızda bunun bir yıpranmaya, bir hastalığa yol açması muhtemeldir.

karşı yeni bir mağduriyet oluşturmadan durabilmeye destek olur.

Öfkeyi Bastırmanın Ağır Bedeli: Hastalıklar

Fizyolojik rahatsızların ruh hâli ve duyguların ifadesi ile ilişkisi modern psikolojinin de ilgilendiği bir konudur. İnsan ruhsallığı söz konusu olduğunda beden, zihnin sürekli etkileşim içinde olduğu, beden ise zaman zaman dile gelerek "Artık bu yükler bana ağır geliyor, taşıyamıyorum, söylemezsem dayanamayacağım." gibi mesajlar verdiği durumlar olur. Duyguları ifade edebilmek, hem ruhsal hem de fiziksel sağlık için çok önemlidir. İfade edilmeyen duyguların

bir süre sonra fibromiyaljik ağrılar, mide rahatsızlıkları, omuz ve sırt bölgesinde gerginlik ve kasılmalar, birtakım psikiyatrik tanı gerektirebilecek rahatsızlara dönüşmesi muhtemeldir. Öfke, tutulduğunda kişinin kendine karşı saldırganlaşması, kendinden nefret etmesi, kendini yetersiz görmesine yol açabilir ve bu durum bedensel olarak sembolleşerek bir hastalığa evrilebilir. Örneğin, sürekli diyetle başlayıp bırakmanız, gerçekte istemiyor olmanıza rağmen kendinizi sürekli sağlıksız yiyecekler ve içecekler yer içerken buluyor olmanız kişinin dışarı çıkaramadığı öfkeyi kendine yansıtmaya örnek olarak verilebilir.

Aile İçi İlişkilerde Öfke

Son yıllarda haber alma araçlarının yaygınlaşması sayesinde birçok vahim, trajik hikâyeye şahitlik ediyoruz. Bu olayları dinlediğimizde genelde aslında öfke kontrolü probleminin telafisi mümkün olmayan sonuçlarını görebiliyoruz. Evlilik ilişkisi, uzun metrajlı bir maratondur. Konuşulamayan şeyler, sümen altı edilen meseleler gün gelir yanardağı patlaması gibi ilişkinin tam orta yerinde patlayabilir. O sebeple özellikle evliliğin ilk yıllarında duyguları konuşabilmek, bunları ifade edebilecek güvenli bir ilişki alanı oluşturabilmek çok kıymetlidir. Bunun içinde önce kişisel olarak duygunuzun ne olduğunu fark etmeniz daha

sonra da bunu suçlayıcılıktan uzak saygılı bir biçimde “ben” diliyle ifade etmeniz önemlidir.

Öfkeyi Nasıl Uyuştururuz?

Sadece öfke için değil, tüm duygular için geçerli olabilecek durumdur. Bazen duygularda kalabilmek zordur; hele ki duyguları isimlendirmekte, neyin neden olduğunu fark etmekte zorlanıyorsak. Bir şekilde negatif sınıfta değerlendirmediğimiz o zor duygulardan dikkatimizi uzaklaştırmak isteriz. Bu uzaklaştırma yöntemleri arasında bazen telefon bazen işkolik tutumlar bazen yeme atakları, aşırı uyumak bazen de bağımlılıkları sayabiliriz. Böylece o duyguyu hissedemeyecek şekilde uyuşuruz ve tam da bu anda bedel ödemeye başlarız. Bir defa duygular ağrı gibidir, bir mesajla bir S.O.S. çağırısı olarak gelir fakat uyuşturmayı seçtiğimiz duygularımızın mesajını alamayız ve harekete geçemeyiz. İkinci bedel ise uyuşturmak için kullandığımız yöntemlerin bir alışkanlığa dönüşmesi ve bir süre sonra hem fiziksel sağlığı hem ruhsal sağlığı hem de sosyal ilişkileri tehdit eder hâle gelmesidir. Duygular gelir ve geçerler. Onların sadece bir süre ağırlandırmaya, sizde durmaya ihtiyaçları vardır o kadar. Ayrıca duygular bir eğilim oluşturur fakat insan, o eğilim ya da meyil çerçevesinde davranmak zorunda değildir. Örneğin, öfke saldırganlık eğilimi doğurabilir ama saldırgan bir biçimde kendinizi ifade etmek zorunda değilsiniz. Korku, kaçınma

eğilimi ya da kaygı oluşturabilir ama yine de sakin kalabilmek seçeneği her zaman mevcuttur.

Duygularla ve Öfkeyle İlgili Mitler, Tabular ve Galatimeşhurlar

Öfke, utanç, korku, üzüntü, mahcubiyet ve kaygı olumsuz duygulardır.

Olumlu veya olumsuz olarak her nasıl sınıflandırılırsa sınıflandırılırsın her duygumuz değişken yaşam olayları göz önünde bulundurulduğunda uyum sağlayarak hayata devam edebilmek adına kritik bir görev üstlenir ve faydamızdır.

Olumsuz duygular; kötü, tehlikeli, akıl dışıdır ve zayıflık göstergesidir.

Duygunun bizatihi kendisi tehlike arz etmez, onunla ne yaptığınız tehlike arz edebilir. Ayrıca bir duyguyu

hissetmek, zayıflık değil insan ruhsallığının doğal bir sürecidir. Olmaması bir şeylerin ters gittiğine dair semptom olarak görülebilir.

Olumsuz duygular hissetmek psikolojik olarak kusurlu olduğumu gösterir.

Herhangi bir durumla orantılı ve uygun ortaya çıkan hiçbir duygu sizin psikolojik olarak kusurlu olduğunuzu göstermez, tam tersi duygusal mekanizmanızın çalıştığını, devrede olduğunu gösterir. Fakat burada bir antrparantez açmakta fayda var: Eğer ortaya çıkan duygu hem durumla orantısız hem de rasyonel biçimde bir bağ kuramayacağınız şekilde ortaya çıkıyorsa oraya bir soru işareti koymakta fayda var. Örneğin; akşam sizinle görüşmek isteyen arkadaşınızı yorgun olduğunuz gerekçesiyle reddettiğiniz için suçluluk hissediyorsanız burada bir durup düşünmek gerekir. Birine hayır demek ya da yeri geldiğinde kendi ihtiyaçlarını incelemek bir suç değildir zira.

Olumsuz duygular sağlığımıza zarar verir.

Duyguların varlığı değil, onlarla ne yaptığımız sağlığa zarar verir. Uzun süre öfkeyi, hiddeti, hayal kırıklığını bedenimizde taşıdığımızda bunun bir yıpranmaya, bir hastalığa yol açması muhtemeldir.

İnsanlar duygularını gizlemelidir.

Duyguların söylenmesinin tehlikeli bulunduğu toplumlarda yetişen çocuklar bunu öğrenir. Yine duyguların ifade edilmesine tahammül

Öfke, genelde diğer duyguların üzerinde bir çatı ve onların gizleyicisi olabilir. Hayal kırıklığı, utanç, yetersizlik, yok sayılmak gibi son derece güçlü duyguları öfke olarak ifade ediyor olabilirsiniz.

gösteremeyen ebeveynlerle büyümüş çocukların kafası karışır ve duyguları ifade etmenin tehlikeli, utandıran ya da yersiz bir davranış olduğu bilinciyle büyür. Tam tersi duyguları gizlemek, bastırmak hiçbir şeye zararı olmasa bile ikili ilişkilerde yakınlık kurmayı, samimiyeti engeller.

Duyguları açığa vurmamak, bir zayıflık göstergesidir.

Tam tersi onları fark edebildiğiniz ve kontrollü bir biçimde dışarı çıkarabildiğiniz için mental güçlülük olarak bile görülebilir.

Şiddetli duygular hissediyorsam kontrolü kaybettiğim anlamına gelir.

Şiddetli duygular gelebilir ama kontrolü kaybetmek de bir seçimdir. Bazen çok farkında olmadan kontrolümüzü yitireceğimiz durumun içine

kendi ayaklarımızla gideriz. Burada çok daha karmaşık süreçler devrede olabilir.

Kadınlar/erkekler öfke hissetmemelidir.

Duygular, hissetmek içindir. Cinsiyeti yoktur. Genelde öfke ile kadın, korku ile erkek bir türlü bağdaştırılmaz ama hakikat bunun tam tersidir ve bu gerçek değildir. Herkes, her duyguyu hissedebilme özgürlüğüne ve hakkına sahiptir.

Öfke ile İlgili Öneriler

- Öncelikle duygunuzu tanımak ve tanımlamak önemlidir. Ancak tanımlayabildiğiniz şeyi yönetebilirsiniz.
- Nefes tekniklerini kullanın. Öfkelendiğimizde ve kontrolden çıkmaya başladığımızda nabız yükselir, kalp atışı hızlanır,

göz bebekleri büyür, yumruklara ve ayaklara kan pompalanır. Bu tetikte olma hâlini nefesinizi kontrol ederek yatıştırabilirsiniz.

- Öfkeli iken karar vermekten sakının. Muhtemel objektiflikten ve sağduyudan oldukça uzaktır. Öfkeli iken tartışmaya da girmeyin. Sinir sisteminiz bu denli uyarılmışken rasyonel tarafınızdan konuşmak çok zorlaşacaktır.
- Hangi konular sizi daha çok öfkelenendiriyor? En çok hangi hâllerde öfke duygunuz bir patlama gibi ortaya çıkıyor? Gündelik hayatta bunları takip edin. Burada öfkenin tetiklenmesi sizin anlam dünyanızla, yaşantılarınızla ve yaralarınızla ilgili olabilir.
- Öfkenin kalıcı olmadığını fark edin. Öfke yükselir ve sonra yatıştır. O yatışma evresine geçerken birtakım bedensel rahatlama tekniklerini öğrenin. Öfke duygusu gelirken bir strateji belirleyin.
- Öfkeyi yapıcı olarak ifade etme yollarını öğrenin.
- Spor yapın. Spor, öfkenin bedende birikmesini engeller. Basketbol, futbol, koşu, yürüyüş, boks gibi sporlar öfke kontrolü konusunda yardımcı olabilir.
- Öfkeyi tetikleyen durumların altında yatan sebepleri çözmek için profesyonel destek almaktan çekinmeyin. Her şeyi kendiniz çözmek zorunda değilsiniz. Yalnız olmadığınızı fark edin!

UZMANINA SORDUK

■ Betül KARAPINAR

Uzman Psikolog

Diyabet Aile Dergisi'nde penceremizi "Öfke Neyimiz Olur?" diyerek açtık. Öfke, ardından farklı duygu durumları barındıran, çoğu zaman görünen sebeplerin ötesinde görünmeyen ve ancak dikkatle ele alındığında başka amillerden kaynaklandığı anlaşılan bir duygu durumu. Bu nedenle Uzmanına Sorduk köşemizde bir örnek olay üzerinden öfkenin nedeni, kontrolü ve öfke ile başa çıkabilme yolları konularında siz değerli okurlarımıza rehberlik edecek bir yazı hazırladık. Uzman Psikolog Betül Karapınar, örnek olay bizler için değerlendirdi ve bize kıymetli önerilerde bulundu.

Akşam saatleri, sıradan çocuklu bir ev, yatırılmakta zorlanan bir çocuk ve gelişen olaylar...

Ebeveyn: "Sen hâlâ yatmadın mı? Ne zamanında yatıyor ne de sabah zamanında hazırlanıyorsun, hadi yat artık."

Çocuk: "Daha uykum gelmedi. Ben artık büyüdüm, bana çocukmuşum gibi davranmaktan vazgeçtin."

Ebeveyn: "Elbette daha çocuksun. Uykunu alamıyorsun, kahvaltını yetiştiremiyorsun, okula aç ve uykusuz gitmeni istemiyorum."

Çocuk: "Bıktım artık okulda ve evde bana sürekli yapmam gerekenlerin söylenmesinden. Kurallar hep kurallar... Karışmayın bana."

Ebeveyn: "Tabii ki karışacağız. Bu sene sınav senen. İyi bir liseye gitmen sonrasında da üniversiteyi kazanman için düzenli ders çalışman gerek. Üstelik yemek ve uyku düzenin çok önemli ama sen hiç dikkat etmiyorsun."

Çocuk: "Üfff... Çok sıkıcı her şey, ben sınava girmek istemiyorum. Zaten başarılı da değilim. Okula da gitmek istemiyorum."

Ebeveyn: "Ne demekmiş sıkıldım. Bu artık şımarıklık. Yediğin önünde yemediğin ardında. Bütün bu imkânlarla rağmen ders çalışmıyorsun, zamanında okula gidip zamanında eve gelmiyorsun. Eve geç gelmelerini, arkadaşlarıyla telefonda saatlerce oyalanmalarını da konuşalım bu arada. Biz sizin için bunca fedakârlık yapalım, çalışalım, didinelim. İşittiğimiz laflara bak. Ah bizim zamanımızda bize bu fırsatlar verilmedi ki!"

Çocuk: "Yeter artık beni yalnız bırakın. Kendime ait hiç zamanım yok hep ultiatom, hep ders, bıktım. Zaten beni

kimse anlamıyor." (Sesler yükselir kapılar çarpılır ve çatışma sarmalı bu şekilde devam eder...)

Bu örnek olayı incelediğimizde iletişimi öfkeye götüren noktalar nelerdir?

Öfkeyi tetikleyen etmenler genellikle; beklentilerin karşılanmaması, muhatabın bireyselliğine, duygu ve düşüncelerine önem verilmemesi, bağımsızlığın engellenmesi, haksızlığa uğramışlık düşüncesi, ciddiye alınmamak, gerekçesi tam olarak açıklanmayan yasaklardır. Bu çerçevede çocuğun tarafından bakıldığında bunların hemen hepsi mevcut. Çocukla iletişim yargı cümlesiyle başlıyor. "Sen daha yatmadın mı?" Çocuk cümle aralarında duygularından bahsetse de bunları doğru aktaramıyor. Yakın çevresi tarafından anlaşılmadığını düşünen, çocuk bağırıyor ve şiddete başvuruyor. Ebeveyn tarafından bakılırsa çocuğuna sağladığı ortam kendi çocukluğundaki koşulların çok üstünde ve dolayısıyla düzen, kurallara itaat ve başarı beklentisi yüksek. Duygu paylaşımından uzak nasihatçi, kuralcı, üstenci bir tavır görüyoruz. Beklentilerinin karşılanmaması, isyankârlık ve kurallara itaatsizlik, ebeveyni de öfkeliyor. Bu durum iki tarafın birbirini dinlemesini, duygularının muhataba geçmesini engelliyor.

Peki bu iletişim biçiminde taraflar birbirlerini dinleyebilselerdi neler duyabilirdi?

Çocuktan başlayacak olursak; çocuğumuz belli ki bir büyüme sürecinde ve ona bu sancılı süreçte yol gösterecek, sorularına sağlıklı cevaplar bulacağı bir iletişime ihtiyaç duyuyor. Konuşma aralarında, anlaşamadığından dem vurup yapılan çocuk muamelesinden bıktığını söylüyor. Ama bu, karşı tarafa şımarıklık ve isyan olarak geçiyor. Ailesi ilk cümlede “Demek artık çocuk olmadığını düşünüyorsun.” diyerek aktif dinlemenin yolunu açabilirdi. Çocuğun içinde bulunduğu gelişim sürecinin zorluklarını, iç çatışmaları, duygu karmaşalarını da duyabilirdi. Bireyselliğinin görülmesini, artık kendisiyle ilgili alınan kararlarda ona da sorulmasını istediğini anlayabilirdi. Ve en önemlisi okula gitme ve ders çalışma isteksizliğinin kendisini yetersiz bulmasından ileri geldiğini, sınavı kazanamayacağından korktuğunu da öğrenmiş olacaktı. Çocuk da ailesini dinleyebilseydi onların kendisinin geleceği için duydukları endişeleri ve bu endişelerinin altında ona besledikleri sevginin yattığını duyabilirdi. Ama bunu duyabilmesi için belli bir olgunluğa gelmesi gerekli, bu nedenle buna benzer iletişimlerde çocuğun dinlenmesinin ve verdiği mesajların anlaşılmasının öncelikli olması gerekir.

Böyle bir diyalogda çocuğun duygularının doğru anlaşılabilmesi ve öfkesini doğru ifade etme becerisi kazanması için neler yapılmalıdır?

Çocuğun ergenliğini de kapsayan büyüme süreci zorlu bir süreçtir. İkili duyguların çokça görüldüğü bir dönemde çocukta bağımsızlığa karşı bağımlılık, yalnız kalma isteğine karşı hep arkadaşlarıyla olma arzusu hem isyankârlık hem ebeveyn desteği vs. gibi farklı duygusal geçişler olur. Çocuk, çift kutuplu duygularla baş etmeye çalışır ve bu da iç çatışmalarını arttırır. Bu çatışmalar ve arayışlar olgunlaşma için gereklidir, bunun başarılmasında aile desteği esastır. Cüvene dayalı bir ilişki gerekir. Çocuğun duygu ve düşünce aktarımları ciddiye alınmalı, yargısız dinlenmeli ve geri bildirimlerle konuşması desteklenmelidir. Problemlerin konuşulmasından kaçınılmamalıdır. Olayların yarattığı kızgınlığa sağlıklı tepki vermesi desteklenmeli, duygularını bastırması, içe aktarması engellenmelidir. Büyüdüğünü ebeveynine ispatlamaya çalışan çocuğa daha fazla sorumluluk ve görev verilerek hayata

hazırlanması sağlanmalı, verilen bağımsızlıkla beklenen sorumluluklar arasında her zaman denge gözetilmelidir.

Unutulmamalıdır ki öfkeyi doğru ifade etme biçimi ailede öğrenilen bir davranıştır. Çocuğa örnek olmak adına yetişkinlerin dünyasında sosyal ilişkilerde problem görülen davranışlarda; pasif saldırganlıkla (bastırmak, yok saymak, içte biriktirmek, arkasından dedikodusunu yapmak) değil, yüzleşmeyi, tartışmayı göze almakla, duyulan hayal kırıklığını, kırgınlığı kızgınlığı karşı tarafa doğru aktarmakla olmalıdır. Bu arada her anne babanın etkili iletişim yollarını mutlaka öğrenmesi gerekir. Etkili iletişimi kullanabilme, özellikle aile içi iletişimde birçok çatışmayı önleyecektir. Sözü kesilmeden dinlenen, konuşması teşvik edilen, duyguları ve düşünceleri yargılanmadan ciddiye alınan çocuk ailesine yaşadığı tüm problemini ailesiyle paylaşmaktan çekinmeyecektir.

ÖFKENİN İLACI İSTİÂZE

■ Sena DENİZ

Öfke şeytandan olduğu için onun tahriklerinden Allah'a sığınmak en uygun davranış biçimidir. Böylece sinirlenen birey öfkenin ani saldırısında istiâze çekerek sakinleşip kendini kontrol altına alabilir.

İnsanlar; kendileri, aileleri, yakınları ve yaşadıkları toplumla hayat boyu devam eden duygu ve düşünceler üzerinde etkin rol oynayan kaçınılmaz bir ilişki içindedirler. Karşılaştığımız olayları algılama şeklimiz ve onlara gösterdiğimiz tepkiler duygu ve düşüncelerimizin bir taraftan neticesiyken diğer taraftan onları harekete geçiren, şekillendiren bir durumdur. Örneğin sevilme, saygı duyulmak insana mutluluk hissi yaşatırken istediği bir şeyi yapamadığında ya da başarılı olmadığında kişi üzüntü, öfke, kırgınlık gibi duyguların içinde bulur kendini. Bu duygular yüce Allah'ın, insanlara fıtraten verdiği duygulardır. Doğamızda bulunan bu hissiyattan özellikle bir duygu vardır ki onunla baş etmekte zorluk çekeriz, onun iyi mi kötü mü olduğunu idrakte zorlanırsınız. Heyecanın da dâhil olduğu o his, öfke başka bir deyişle gazap duygusudur. Tanım olarak öfke; engelleme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakılma, kısıtlama vb. durumlarda hissedilen ve genellikle sebep olan şeye veya kişiye yönelik şu veya bu şekilde saldırgan davranışlara yol açan yoğun duygu halidir. (Suna Kaymak Özmen, "Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2004, c: 37, S: 2)

Öfke, basit bir sinirlilik hâlinde yoğun hiddet durumuna kadar değişen bir duygudur. Kimi zaman orta şiddette kısa süreli hatta kişiye faydalı olabilirken kimi zaman da uzun ve yoğun şiddette, tahrip edici olabilmektedir. Öfke duygusu aile içi şiddetten tutun da toplumsal çatışmalara kadar uzanan saldırganca tutumları tetiklemekte, olması gereken birlik ve beraberliği yok etmektedir. İnsanın itibar ve saygınlığını azaltırken Allah'ın rahmetinden uzaklaşmasına da sebep olmaktadır.

Genel anlamda öfke duygusunu açıkladıktan sonra şu üç sorunun cevaplarını arayarak hayata dokunan daha iyi sonuçlar almak/bulmak mümkün gözükmektedir: Biz insanlar neye öfkeleniriz? Bu duygunun kaynağı ne olabilir? Ve mensubu olduğumuz İslam ahlakı bize bu noktada nasıl çözümler getirir? Sıraladığımız sorular çerçevesinde konumuzu açalım. Öncelikle

öfkelenmeye neden olan durumları tespit etmek amacıyla yapılan bir çalışmada, kişinin öfkelenmesine en çok sebep olan 10 faktör belirlenmiştir. Bunlar sırayla:

- Her zaman en iyiyi bildiğini düşünen, diğer kişilerin görüşlerini ciddiye almayan kendini beğenmiş kişiler,
- İftira atılması, zorbalık, yalan söylenmesi,
- Aşağılanma, küçük düşürülme gibi durumlar,
- Abes ve patavatsız davranışlar,
- Alay, sataşmalar,
- Birey tarafından engellenme,
- Çatışma, azarlanma, kusur bulunması,
- Fiziksel olarak taciz edilme, rahatsız edilme, saldırıya uğrama,
- Çevresel nedenli engellenme,
- Kişisel eşyaların çalınması, tahrip edilmesi. (B. Törestad, "What is Anger Provoking? A Psychophysical Study of Perceived Causes of Anger", *Aggressive Behavior*, 16, 1990, s. 9-26)

Yukarıda işaret edilen kızgınlık nedenlerine şöyle bir göz attığımızda bu tahrik edici davranışların Allah'tan derin ve samimiyetle korkan kulların imtina etmesi gereken ve Allah Resulü'nün yer yer biz Müslümanları uzak durmamız hususunda uyardığı kerih görülmüş hareketler olduğunu fark ederiz. Öfke gibi bir duyguyla karşılaşmak istemiyorsak öncelikle çirkin davranışlarda bulunmamayı

kendimize huy edinmek daha uygun olacaktır. Ayrıca belirtmek gerekir ki söz konusu fiiller yalnızca bu davranışlara maruz kalan bireyin değil Yüce Allah'ın da gazabına neden olmaktadır.

Öfke duygusunun kaynağına gelince bu noktada farklı yorumlar mevcuttur. Örneğin Gazali, öfkenin yerinin kalp olduğunu belirterek şu açıklamayı getirir: "Öfke, maksada erişilemediği anda kalpte meydana gelen bir hararet olup kalp atışlarını hızlandırır. Kanın yüze ve beyine hücum etmesine neden olur." (Gazali, *İhyâu Ulumiddin*, (Terc. Ahmet Serdaroğlu), Bedir Yayınevi, İstanbul, 1989, c.III, s. 376)

Ebû Bekir el-Verrâk'a göre hevâ, öfkeyi tetikleyen önemli bir unsurdur. Hevâ

Kaynağı, ister kalp, ister hevamız, isterse nefsimizin bir kuvvesi olsun hiddet, teskin ve terbiye edilmediği takdirde hem dünya hayatımızı hem de ahiret hayatımızı kötü etkileyecektir.

galip geldiğinde kalp kararır, göğüs daralır ve ahlak kötüleşir. Kötü ahlak sonunda insanlar arasında öfke ve nefret açığa çıkar. Bu öfke ve nefret sebebiyle birbirlerine zulmederler. (Sülemi, Ebû Abdurrahman, *Tabakâtu's-Sûfiyye- İlk Zâhid ve Sûfiler*, s.133 (Çev. Abdurrezzak Tek), Bursa Akademi, Bursa, 2018)

Kaynağı, ister kalp ister hevamız isterse nefsimizin bir kuvvesi olsun hiddet, teskin ve terbiye edilmediği takdirde hem dünya hayatımızı hem de ahiret hayatımızı kötü etkileyecektir. İki dünyanın da saadetini erişmek isteyenler öfkesini yenebilmelidir. "Yiğit dediğin, güreşte rakibini yenen kimse değildir; asıl yiğit kızdığı zaman öfkesini yenen adamdır." (Buhari, Edeb 76) hadis-i şerifi bizlerin bu konuyla ilgili kıstası olmalıdır. İki ucu keskin bir bıçağa benzetirsek öfke, imandan kaynaklandığında hayrın, nefisten kaynaklandığında şerrin anahtarı olur. Zira nefsanî öfkeler, akli baştan gideren bir cinnet hâlidir ve ekseriyetle akıbeti felakettir. Bu duygunun aşırısına tehevür denmiştir. Aynı şekilde hiç sinirlenmemek ise yine anormal bir durum olup âlimler, bu hâlde "cebânet" yani korkaklık demişlerdir. İmam Gazali, cebâneti aşırı gerilik ve korkaklık, böyle duyguya sahip olan insanı da hamiyetsiz olarak nitelendirir. "Sinir ve kızgınlık hâlinin ortası var mıdır?" sorusunu şecaat kavramıyla açıklamamız

mümkündür. Şecaat (cesaret), ihtiyaç görüldüğünde şiddet ve tehlikelere karşı korkmadan cesaretle karşı durabilmek ve mücadele edebilmektir. (Râgıb El-İsfehânî, *İslâm'ın Ahlâk İlkeleri*, (Çev. Abdi Keskinsoy), Kalem Yayınevi, İstanbul, 2003, s.312) Zira belli düzeydeki öfke duygusu insanın varlığını sürdürebilmesi için gereklidir. İslam düşünürleri ılımlı bir öfke duygusunu “şecaat” ve “hamiyet” şeklinde ifade ederek insanın onurunu, haklarını ve değerlerini korumak için bu iki duygunun gerekliliğini vurgulamışlar. Bu noktada denge ve huzur dini olan İslam'ın öfkeyi tamamen kötülemediğine şahit oluruz. Öfke azlığı veya çokluğu yanlış görülmüş ancak orta seviyedeki öfkenin yeri ve zamanında gösterilmesi de hoş karşılanmıştır. Dinimizin benimsediği öfke duygusu bireyin değerlerine, cana, mala, namusa ve şahsın izzetine yönelik yapılan saldırılara karşı duyulan hiddet duygusudur. Bilindiği üzere nefî ve dünyevi menfaat duygularından kaynaklı kızgınlık ve hiddet hoş görülmemiş ve kontrol altına alınması bizzat Allah Resulü tarafından telkin ve tavsiye edilmiştir. Örneğin Peygamberimiz (s.a.s.), öfkeliyken karşıdaki insana cevap vermemeyi, susmayı tavsiye etmiştir. Bunun için gerekli olduğunu vurguladığı olay şöyle cereyan etmiştir: Kendisinin yanında Hz. Ebu Bekir'e

sataşan bir kişiye, Hz. Ebu Bekir'in cevap veremeyişinden hoşlanmıştı. Ama daha sonra Hz. Ebu Bekir'in kendisine hakaret eden kişiye karşılık vermesinden pek memnun olmayarak oradan ayrılmak istemiştir. Bunun üzerine yaptığı davranışın doğru olup olmadığını kendisine soran Hz. Ebu Bekir'e: “Sen sessizken orada sadece bir melek vardı ve senin adına o kimseye cevap veriyordu. Ama sen de aynı şekilde cevap vermeye başlayınca melek gitti, şeytan geldi. Şeytanın geldiği bir yerde benim işim olmaz.” (Ebû Davud, Edeb, 49) diye karşılık vermiştir. Bu rivayette Allah Resulünün sus tavsiyesi haksızlık karşısında ezilmek anlamında değil aksine hiddetin yatışıp aklın ortaya çıkması içindir. Böylelikle karşılıklı olarak makul ölçülerde taraflar anlaşabilecektir.

Öfke şeytandan olduğu için onun tahriklerinden Allah'a sığınmak en uygun davranış biçimidir. Böylece sinirlenen birey öfkenin ani saldırısında istiâze çekerek sakinleşip kendini kontrol altına alabilir. İstiâze, her türlü kötülükten korunabilmek için sözle Allah'ın yardım ve himayesini istemeyi ifade eder ve bunun için “eûzü, maazallah” (Allah'a sığınırım), “neûzübillâh” (Allah'a sığınırız) ibareleri kullanılır. Kıraat imamlarının ve fakihlerin çoğuna göre istiâze cümlesi, “Eûzü billâhi mine'ş-şeytânî'r-racîm”dir. (TDV İslam Ansiklopedisi,

İstiâze mad.) Peygamberimiz (s.a.s.), öfkelenen kişiden Allah'a sığınmasını istemiştir. Rivayette olay şöyle geçer: “İki kişi Resûlullah'ın (s.a.s.) huzurunda küfürleştiler. Öyle ki öfke yüzlerinden okunuyordu. Efendimiz (s.a.s.), “Ben bir kelime biliyorum, eğer onu söyleyecek olsa kendinde meydana gelen öfke giderdi. Bu kelime ‘Eûzü billâhi mine'ş-şeytânî'r-racîm'dir.” (Buhari, Edeb, 44)

Hiddetlenen kişi Peygamberimizin tavsiyesi üzere bulunduğu pozisyonu değiştirmelidir. Oturuyorsa ayağa kalkabilir, ayakta ise oturabilir ya da bir yere yaslanabilir. (Ebu Davud, Edeb, 4) Böylelikle vücutta yukarı çıkan hiddeti söndürmek için kişinin zaman kazanması amaçlanmıştır. Bunların yanı sıra abdest alıp suyla temasa geçmek (Ebu Dâvud, Edeb, 4), Rabb'imizden istiğfar dilemek öfke anında yapabileceğimiz Peygamberimizin (s.a.s.) tavsiyelerindedir. Sıraladığımız bu öğütlere uymak bizleri kendini bilen, daha derin ve sağlam bir karaktere sahip, sosyal ilişkiler açısından daha güvenilir kılar. Son olarak Yaradan'ın rızasına ermeyi amaçlayan kullar için Rabb'imizin takva sahibi kullarından bahsettiği şu ayet dikkat çekicidir. “Onlar (takva sahipleri) bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, öfkelerini yenerler, insanları affederler. Allah, işini güzel yapanları sever.” (Âl-i İmrân, 3/134)

ÖFKELERİNE HÂKİM OLANLAR

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BAÇÇIVAN
Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ
الْعَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever.

(Âl-i İmrân, 3/134)

Arapçada daha çok “gazap” kavramıyla ifade edilen öfke duygusu bütün biyolojik canlıların ortak özelliklerinden biri olarak sayılabilir. Söz gelimi, kovanını tehlike altında hisseden arılar kızgınlıkla çevresine saldırabilir, boğa güreşlerinde boğalar seyir zevki açısından insanlar tarafından çeşitli yöntemlerle bilinçli olarak öfkelenirler. İnsanın da temel duygularından biri olan öfke, kontrol edilebilir olduğu ölçüde insanı diğer hayvanlardan farklılaştırmakta ve yüceltmektedir. Diğer bir deyişle âdemoğlu, öfkesine hâkim olarak, onun etten kemikten varlığına vurgu yapan “beşer olma” niteliğinden manevi ve

öz değerine işaret eden “insan olma” derecesine yükselmektedir.

Esasen öfke duygusu hem Antik Yunan hem de İslam ahlak felsefesinde, tamamen ortadan kaldırılması gereken zararlı bir özellik değil, insanın yetkinliği için belirli oranda zorunlu bir nitelik olarak görülmüştür. Zira hamiyet ve cesaret gibi insan ve toplum haysiyeti için gerekli meziyetler, temelinde mutedil bir öfke barındırmaktadır. Nitekim kaynaklarda Allah Resulü'nün dinî ve içtimai bazı konularda vücut diline ve yüzüne yansıyacak derecede sinirlendiği nakledilmektedir. Yine Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette gazap, mecazi anlamda

Yüce Allah'a nispet edilmekle birlikte, müminler için de kullanılmaktadır. Mesela Hz. Musa'nın Tûr-i Sînâ'dan dönüp İsrailoğullarının buzağıya taptığını gördüğünde öfkelenip üzülmeye elindeki vahiy içerikli levhaları yere attığı ifade edilmektedir. (A'râf 7/150) Görüleceği üzere buradaki öfkelenme nefsanî, kişisel bir kızgınlık değil onca nimete rağmen Allah'ı bırakıp şirke yönelen kavmine karşı bir peygamber olarak yaşadığı mahcubiyet ve hayal kırıklığının neticesidir. Yine bir diğer ayette müminlerin özelliği olarak öfkelenedikleri zaman insanları affettikleri buyrulmaktadır. (Şûrâ, 42/37) Bu da öfkenin tabii bir duygu olduğuna ancak gerçek

müminlerin bu hislerini denetleyecek iradeye sahip olduklarına işaret etmektedir.

Bununla birlikte öfkenin daha aşırı ve yıkıcı bir boyutu bulunmaktadır ki ayetlerde bu hâl “gayz” kavramıyla ifade edilmektedir. Yakıcı bir nefret ve intikam duygusunu içeren bu öfke durumunun Kur’an’da geçtiği yerler incelendiğinde bu kavramın müminler için değil daima inkârcılar için kullanılması manidardır. Mesela Bedir Savaşı’nda zafer kazanan Müslümanlara karşı Medine Yahudilerinin öfkeden (gayz) parmaklarını ısırıkları haber verilmiş ve onlara “Öfkenizden ölün!” şeklinde hitap edilmiştir. (Âl-i İmran, 3/119) İşte bu şekilde ilkel güdülerin ön plana çıktığı ve aklın perdelendiği öfke hâli, sonuçları itibarıyla aslında kişinin kendisine zarar veren tehlikeli bir duygu olmasının yanında, kontrol edilmesi son derece zor bir durumdur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) “Asıl pehlivan güreşte rakibini yenen değil, öfkelendiği zaman nefesine hâkim olan kimsedir.” (Müslim, Birr, 108) buyurarak öfke kontrolünün ne kadar zor bir mesele olduğuna dikkat çekmiştir

Yazıda merkeze aldığımız Âl-i İmrân suresindeki ayette Allah Teâlâ, kendileri için cennetin hazırlandığı takva sahibi müminleri şöyle tavsif etmektedir: Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever. (Âl-i İmrân, 3/134)

Görüldüğü gibi bu ayette öfkeyi yutup insanları affetmek, karşılığında cennetin kazanılacağı zor ve mühim bir davranıştır. Burada şunu ifade etmek gerekir ki müfessirlerin de vurguladığı gibi ayette sitayişle bahsedilen bu olgun tavır ancak kişinin gücünün yettiği kimselere karşı gösterildiğinde ve intikam için önünde hiçbir engel yokken değerli ve anlamlıdır. Dolayısıyla maddi manevi kayıp yaşamamak için patrona, amire yahut fiziksel, ekonomik ya da sosyal statü açısından kendisinden üstün olana karşı gösterilen zorunlu öfke hâkimiyeti, gerçek bir meziyet değildir.

Bu noktada söz konusu ayetin tarihsel bağlamından ve arka planından bahsetmek, hem bu tavrı göstermenin ne kadar zor olduğunu anlama hem de kapsamının genişliğini görme açısından faydalı olabilir. Öfkeye hâkim olup insanları affetmeyi idealize eden bu ayet, metinsel ve tarihsel bağlamından anlaşılacağı üzere müşriklerin Müslüman şehitlerin cesetlerine dahi zarar verdiği Uhud Savaşı sonrasında Müslümanların son derece öfkeli ve üzgün hâlde intikam sözleri verdiği bir ortamda nazil olmuştur. Dolayısıyla burada gerçek müminlere nispet edilen öfkesini yutup affetme tavrı, hâlihazırdaki Müslüman kardeşlerinden öte savaşta kendilerine büyük zarar vermiş ancak ileride iman edeceklere karşı müminlerden beklenen tavidir. Nitekim bu ve benzer

ayetlerden sonra Uhud’un intikamı için söz veren Hz. Peygamber (s.a.s.) ve sahabe intikamdan vazgeçmişler, bu savaşa katılıp kendilerine büyük acılar çektiren ancak daha sonra Müslüman olan birçok ismi affetmişlerdir.

Şunu unutmamak gerekir ki hepimiz günlük yaşamımızda Allah’ın gazabını çekecek birçok davranış sergiliyoruz ve sonrasında Yüce Allah’ın bizi cezalandırmayıp affetmesini istiyor ve bekliyoruz. O hâlde bu beklentimizi haklı çıkaracak tek davranış, bizim de Allah Teâlâ’dan beklediğimiz davranış başkasına karşı sergilemek, özellikle de gücümüzün yettiği ve hiddetimizin gereğini yapmamızın önünde hiçbir engelin bulunmadığı insanlara karşı öfkemizi yutup onları affetmektir.

Öfkeyi yutup insanları affetmek, karşılığında cennetin kazanılacağı zor ve mühim bir davranıştır. Bu olgun tavır ancak kişinin gücünün yettiği kimselere karşı gösterildiğinde ve intikam için önünde hiçbir engel yokken değerli ve anlamlıdır.

EĞİTİMDE NEBEVİ METOT

Dr. İrfan AÇIK

Kütahya İl Müftüsü

عَنْ أَنَسِ [بْنِ مَالِكٍ] قَالَ: خَدَمْتُ رَسُولَ اللَّهِ
عَشْرَ سِنِينَ، وَاللَّهِ! مَا قَالَ لِي: أُمَّ قَطُّ، وَلَا قَالَ
لِي لَشَيْءٍ: لِمَ فَعَلْتَ كَذَا؟ وَهَلَّا فَعَلْتَ كَذَا

Enes (b. Mâlik) şöyle demiştir: “Resûlullah’a on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir kez olsun “Öf!” bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı, “Niçin böyle yaptın?” demediği gibi, “Şöyle yapsaydın ya!” da demedi.”

(Müslim, Fedâil, 51)

Eğitim-öğretim, Allah’ın peygamberlere yüklediği temel vazifelerden biridir. Ayetlerde Hz. Peygamber’in (s.a.s.) insanlara kitap ve hikmeti öğrettiği vurgulanmıştır. Yüce bir ahlak üzere yaratılan Hz. Peygamber’in (s.a.s.) dini tatbik, hakikatin tecellisi/temsili konusunda en güzel örnek (üsve-i hasene) olduğu ifade edilmiştir. Hz. Peygamber kendisini rahmet ve rehber, bereketli yağmur (Müslim, Fedâil, 15), muallim, müyessir/kolaylaştırıcı (Müslim, Talâk, 29), müsamahakâr (Ahmed b. Hanbel, 36/624) olarak tanıtmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber’in (s.a.s.) eğitiminde yetişen Muaviye b. Hakem (r.a.) “Ne öncesinde ne de sonrasında onun gibi güzel bir eğitimci görmedim.” (Müslim, Mesâcid, 33) ifadesiyle şahitliğini izhar etmiştir. Tarih, karanlığın en koyu olduğu bir toplumdaki yeryüzünün en kıymetli fertlerini (Buhari, Şehâdât, 9) yetiştirmesi yönüyle Hz. Peygamber’i (s.a.s.) zirve rehber/önder olarak âdeta tescil etmiştir.

Hz. Aişe’nin (r.anha) “Onun ahlakı Kur’an’dı.” (Ahmed b. Hanbel, 41/48) tasviriyle Hz. Peygamber (s.a.s.), vahyi hayat kılarak insanlığı aydınlatmıştır. İhtiyaç odaklı eğitimle kiri/yanlışı/günahı bizzat temizlemiştir. (Müslim, Mesâcid, 52) Mütemmim vasfıyla eksikleri gidermiştir. (Ahmed b. Hanbel, 4/513) Müminlere çok düşkün, şefkatli ve merhametli olduğu (Tevbe, 9/128) ise müsellemdir. Hz. Peygamber’in (s.a.s.), “Ben sizin için bir baba gibiyim.” (Ebu Davud, Tahâret, 4) rikkatiyle mescidin içinde

bevleden bedeviye güzellikle öğüt vermesi (Buhari, Vudû, 58), hurma ağaçlarını taşıyan çocuğa azarlamak yerine doğruyu göstermesi ve iyiliği için dua etmesi (Ebu Davud, Cihâd, 85), zina arzusunu dile getiren delikanlıya hazlarıyla mücadelesinde incitmeden ikna edici cevaplar vererek yardımcı olması (Ahmed b. Hanbel, 5/257), hizmet edenlerine tek bir tokat bile atmaması (Müslim, Fedâil, 79) sevgi ve merhamet şiarının yansımalarından olduğu gibi kaba ve sert mizaçlı olmadığının da ispatıdır.

Hz. Peygamber (s.a.s.), inanan erkekleri ve kadınları birbirinin dostu kılan Allah'ın emri (Âl-i İmrân, 3/79) gereğince sorumluluk bilincinin tedrici yöntemle toplumun tüm katmanlarına sirayetini önem vermiştir. Yükümlülük zorlamaya değil, tercihe bağlıdır. Tedrici yöntemin temel dinamiklerinden biri "Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz." (Buhari, İlim, 11-12) muhalled sözüdür. Farabi'nin "Din, muameledir." tanımında belirtildiği üzere karşılıklı davranış/ilişki hususunda Hz. Peygamber (s.a.s.) bizzat yaşantısıyla ümmetine örnek olduğu gibi bu hususta tavsiyelerde bulunmuştur. Nihai hakikatin kişi arzularına göre değil, Allah'ın iradesi, Peygamber'in izleğinde anlaşılabilceğini ortaya koymuştur. Bu sebeple nübüvvetin ziyasının her zaman ve mekâna

sârî kılınması, sorunların çözümünde anahtar rolü vardır.

"Rabb'inin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et." (Nahl, 16/125) ayeti Hz. Peygamber'in (s.a.s.) nezahet ve nezaket toplumunu inşasında mihenklerdir. Ahlak temelli eğitim metodunda tebliğini ve temsilini sevgi ve merhamet ekseninde yapması, başarısının çağlar üstü deneyimlenebilir olduğunun açık kanıtıdır.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) dünyayla nezih ve tutarlı bir şekilde ilişkisi, çölleşmenin önüne geçebilmenin muhkem

Hz. Peygamber (s.a.s.), muhatabının varlığını kabul etmiş, doğuştan edindiği haklarına saygı göstermiştir. Sevgisini açıkça dillendirmiş, rahm ü şefkatle, afv ü rahmetle davranmış, merhamet ve saygıyı sağlıklı iletişiminin vazgeçilmezi kılmıştır.

limanıdır. Beşeriyetin Kur'an ve sünnete sarılması; inanmış, adanmış, şahsiyetli, şerefli, adaletli, dürüst, hikmetli, öz güvenli, kabiliyetli, sevilen, güzel ahlaklı ve iyi kulların varlığını ortaya çıkarır. Bu da iyiyi kabullenmek ve güzeli benimsemek üzere (fitrat) yaratılan beşerin (Müslim, Kader, 22) Hz. Peygamber'in eğitim-öğretim metodunu tahlil ve tatbikle mümkündür.

Hz. Peygamber (s.a.s.), muhatabının varlığını kabul etmiş, doğuştan edindiği haklarına saygı göstermiştir. Sevgisini açıkça dillendirmiş, rahm ü şefkatle, afv ü rahmetle davranmış, merhamet ve saygıyı sağlıklı iletişiminin vazgeçilmezi kılmıştır.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) "Yavrucuğum" (Müslim, Âdâb, 31) ya da "Enescik" diye seslendiği (Müslim, Fedâil, 54) hâdimu'n-nebi Enes b. Malik'in "Küçüklerimize şefkat, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir." (Tirmizî, Birr, 45) rivayeti bizlere ışık tutmaktadır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) "Hiçbir anne baba çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır." (Tirmizî, Birr, 33) sözünü iyi bir evlat yetiştirme arzusunda olan ebeveynlerin asla hatırdan çıkarmamaları gerekir. En onulmaz yarası olanlar, zihinlerinden/ kalplerinden vurulmuş olanlar, rahmet peygamberinin şifalı pınarından içtiğinde yüreğinde insanlıktan izler taşımaya başlarlar.

Gülsüm KARAPINAR

Bi' ALINTI

Yüksek fikrî eser ortaya koyanların çoğunlukla doğuştan fevkalade bir kabiliyetle donatıldığını düşünür, dehalarına ve akıllarına yetişilemez gibi farz ederiz. Fakat bunların hayatlarını yakından incelersek görürüz ki aslında pek çoğu dikkatlerini hakikaten faydalı bir çalışmaya hasretmek için zıt temayüller ile mücadeleye mecbur olmuş ve esasen yaratılıştaki sermayeleri genel ortalamayı aşmamakla beraber ruhlarındaki kuvvetleri iyi idare edebilmeleri sayesinde hayat kanunlarını altüst edecek fikirler ve terakkiler oluşturmayı başarmışlardır.

İrade Terbiyesi, Dr. Ethem Bakar

Bi' BİLGİ

Hastalıklara Karşı Kalkan: P Vitamini

Adını pek sık duymasak da insan vücuduna sağladığı faydalar ile önemli vitamin grupları arasında yer alan P vitamini, suda çözünen vitaminler arasında yer alır ve C vitaminine benzer özellikleri ile dikkat çeker. Vücudumuzda bulunan kılcal damarların geçirgenliğini sağlar ve bu damarların yapısını

korur. Doğada saf hâlde ve sarı renkte bulunan P vitamini, vücut tarafından sentezlenemez ve bu sebeple besinler yoluyla vücuda alınır. Bu besinler genellikle C vitamini bakımından zengin besin grupları içerisinde yer alır. Mango, portakal, mandalina, greyfurt, limon, maydanoz, erik, kuşburnu, kiraz, domates, yeşil çay, havuç, sarımsak, soğan, ıspanak, kereviz, brokoli P vitamini bakımından zengin besinlerdir. P vitamini, vücudu soğuk algınlıklarına karşı korur. Tansiyonu ve kolesterolü dengeler. Kuvvetli bir antioksidan kaynağıdır. Vücut direncini artırır ve hastalıklara karşı kalkan vazifesi görür. Eklemlerde meydana gelen ağrılara ve şişmelere karşı iyileştiricidir. Kalp ve damar sağlığını korumaya yardımcı olur ve damar tıkanıklıklarının önüne geçer.

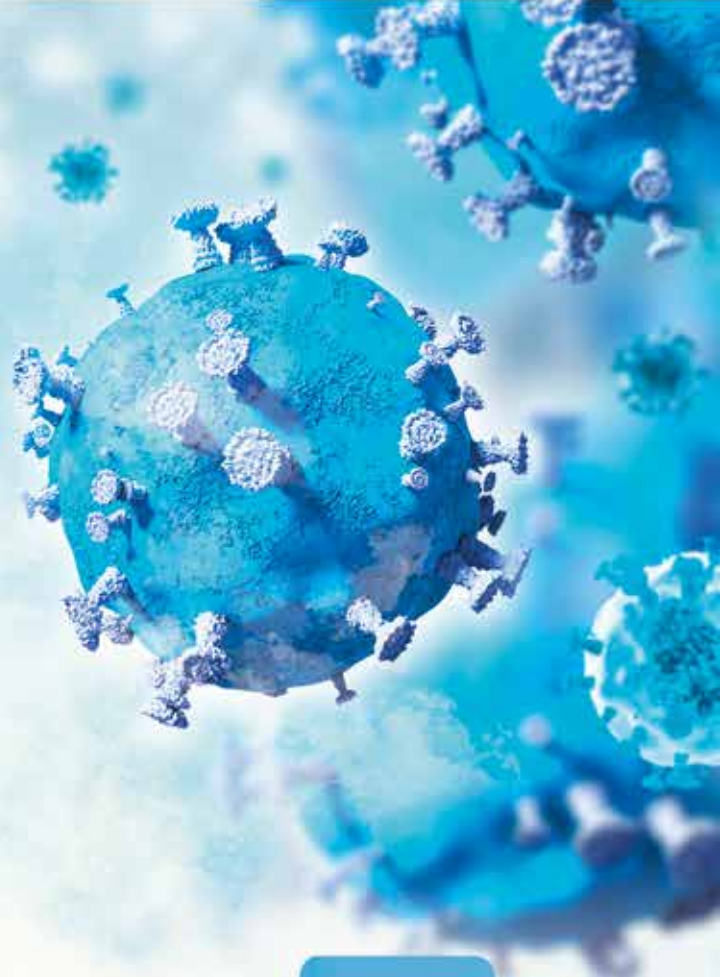
Bİ' KELİME

Aflatoksin

Gıda, tahıl, hayvan yemi ve her türlü kuru yiyeceklerde rutubetin artmasına ve sıcaklığa bağlı olarak hızla üreyen mantarlar mikotoksin (küf zehri) denilen zararlı bir toksin üretirler. Bunların en önemlisi aflatoksindir.

Aflatoksin; gıdanın tarladaki gelişimi, hasadı, depolanması veya son ürün hâline getirilmesi sırasında ortaya çıkabilir. Özellikle Antep fıstığı, fındık, badem, yer fıstığı gibi sert kabuklu ile kuru incir gibi kurutulmuş meyvelerde; arpa, buğday, pirinç gibi tahıllarda; mısırdaki kırmızıbiber gibi baharatlarda bulunur. Aflatoksin bulaşmış yem tüketen hayvanların sütlerinde ve bu sütlerden üretilen ürünlerde de görülebilir. Yüksek sıcaklıklara (200-300°C) dayanıklı olan aflatoksinler gıdalardan ısıtma, pişirme gibi işlemlerle arındırılmaz. Aflatoksinlerin insan sağlığı üzerinde DNA ve RNA hasarı, karaciğer kanseri, siroz, anksiyete, depresyon, isteksizlik gibi çok ciddi fiziksel ve ruhsal etkileri vardır.

Aflatoksin içeren ortamda uzun süre kalmak ya da aflatoksin içeren gıdaları sıklıkla tüketmek vücut sistemlerinin çökmesine neden olur. Gerekli önlemlerin alınmadığı ve tedavinin yapılmadığı durumlarda ölüm riskiyle karşılaşılabilir.

Bİ' SORU

Virüslerin Farklı Varyantları Nasıl Oluşur?

Virüsler, genetik materyalleri DNA veya RNA olabilen, sadece canlı hücre içerisinde çoğalabilen hastalık yapıcı etmenlerdir. Genetik yapılarını oluşturan RNA'larını canlı hücre içerisine aktararak burada kopyalar ve bu şekilde çoğalırlar. Fakat bazen X ışınları, morötesi (UV) dalga boyundaki ışınlar ya da hücrede gerçekleşen kimyasal tepkimeler sebebiyle kopyalanma esnasında sorun oluşabilir, RNA üzerindeki genetik dizilim değişir ve bu durum mutasyon olarak adlandırılır. Mutasyonlar, virüsün genetik materyalinin değişmesine neden olur. Bu durum özellikle virüsün genlerini, yani protein kodlayan bölgelerini etkiler. Genler değiştikçe virüsün yüzey proteinlerinde veya antikor bağlanma bölgelerinde de değişiklikler olur. Virüste oluşan bu mutasyonlar, bazen daha bulaşıcı yeni varyantların ortaya çıkmasına sebep olurken bazen de virüsü hiç etkilemez ya da virüsün tamamen yok olmasına yol açabilir.

ŞİDDETİN PANZEHİRİ MERHAMET

■ Meryem ÇETİN BAHADIR

Vaiz

Gelin bir hayal kuralım. İçinden çocuk kahkahaları yükselen evler, huzurlu anne babalar, evinin ya da arabasının kapısını açık unutsa da endişelenmeyen insanlar, parklarda korunmaya gerek olmadan emniyet içinde gönlünce oynayan çocuklar, insan ya da hayvanın gecenin hangi saatinde olursa olsun acı çekmediği sokaklar... Yaşlıların dua kapısı olarak görüldüğü, kendilerine hürmet gösterildiği, gençlerin sabırla dinlendiği, kabul gördüğü bir aile, toplum, ülke, ümmet hayali kuralım. İnsan, bu hayali gerçekleştirmeye hazır olarak yaratılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.s.), bu mükemmel toplumu 23 yılda inşa etmiştir.

Kâinatta akıl nimeti ile yaratılmış yegâne varlık olan insanın değeri hangi vasıflarından gelir? Tîn suresi 5. ayette; “Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır.” buyrulur. İnsan, Allah’ın (c.c.) kendisine takdir ettiği bu yaratılışı korumakla mükelleftir. Bu mümtaz yaratılışı, Allah’ın emirleri ve Resûlullah’ın sünnetiyle

bu toplumu yeniden inşa edecektir.

Huzurun Önündeki Engel: Şiddet

İnsan ve toplumun huzurunun önündeki en büyük engel, bireysel ve toplumsal şiddettir. “Barış ve esenlik” anlamına gelen İslam ile “şiddet” kelimesinin bir araya getirilmesi mümkün değildir. Zira dinimize göre her insan doğuştan şerefli ve onurlu bir varlık olarak yaratılmıştır. Biriciktir, dokunulmazdır. Huzurlu bir bireysel ve toplumsal hayatın inşa edilmesi ve sürdürülebilmesi insan onurunun korunmasına bağlıdır. “Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık...” (İsrâ, 17/70) ayetinde buyrulduğu üzere onur, bizzat Yaradan tarafından kullarına lütfedilmiştir. İnsan onuru; Kur’an-ı Kerim, Peygamberimizin bizzat uygulamaları ve emirleri ile güvence altına alınmıştır. Nebi (s.a.s.) “Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden selamette olduğu (zarar görmediği) kimsedir.” (Tirmizi, İmân,

12) buyurmaktadır. İnsanın canı, kanı, malı, onuru mukaddestir; dokunulmazdır. İnsanın ve toplumun onurlu yaşayabilmesi, ailenin geleceği ve selameti için şiddetin engellenmesi önemlidir. Kur’an-ı Kerim’de “Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar...” (Tevbe, 9/71) buyrulur. Kadın ya da erkek, inananlar kardeşlerdir. Birbirlerine yardım etmeli, saygı duymalı Allah’ın yarattığı mümtaz bir varlık gözüyle bakabilmelidir. Şiddeti görüp ses çıkarmayan, durup kayda alan, ilgili mercilere haber vermeyen de şiddete ortak sayılır. Şiddet; acizliktir, güçsüzlüktür, kolayca kaçmaktır, kibirdir, saygısızlık ve sevgisizliktir. “Kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki bu imanın en zayıf derecesidir.” (Müslim, İmân, 78) hadis-i şerifi uyarınca herkes şiddetin engellenmesi noktasında üzerine düşeni yapmak durumundadır. Tüm bu tedbirlerin yanı sıra hiç kuşkusuz bireysel ve toplumsal anlamda merhamet erdemini kuşanmak durumundayız.

Merhamet Erdemini Kuşanmak

Allah (c.c.), rahmetiyle her şeyi kuşatmaktadır ve halife olarak yarattığı insana merhamet etmek ve merhamet edilmek yakışıdır. “Andolsun, size kendi içinizden öyle bir Peygamber

gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.” (Tevbe, 9/128) ayetinde Peygamberimizin (s.a.s.) ümmetine merhameti ifade edilmektedir. O, (s.a.s.) her vesileyle bize merhameti tavsiye etmiş, “Ben rahmet olarak gönderildim.” (Müslim, Bir, 87) buyurmuştur. Tebliğinde merhameti vurgulamış ve merhamet toplumunu inşa etmiştir. Her yaştan insan, hayvan ve dahi bitkiler Peygamberimizin merhametinden nasiplenmiştir.

Bu terbiyeyle büyüyen atalarımız; ihtiyaç sahipleri için vakıflar kurmuş, kuşlar için yuvalar yapmış, kış aylarında yabani hayvanlara yiyecek bırakmış, sokaktan geçen insanların dinlenmesi için köşebaşlarına oturacak yer yapmıştır.

Merhamet Toplumu İnşa Etmek

Günümüzde merhamet zayıflığı maalesef her yerde evde, işte, okulda, sokakta kendini göstermektedir. Aile bireyleri arasında öfke, okullarda akran zorbalığı, hayvanlara yapılan eziyet, sosyal medyada şiddet...

Merhum Mehmet Akif de kendi döneminde merhametsizlik çıkmazını “Köse İmam” manzumesinde şöyle dile getirmektedir:

Köse İmam’ın evine kocasını şikâyete gelen bir kadın derdini anlatır:

“Ne kafam kaldı dayaktan, ne gözüm, hep şişti;
Karşı koysa idim eğer mutlak işim bitmişti.
Ağladım, merhamet et, yapma dedim... Kim dinler.
Boşamakmış beni dünden beri efkârı meğer
Üç çocuk annesi, emzikli kadın tek başına,
Koca berhâneyi silsin de, süpürsün de sana,
Yine sen bilmeyerek zâlim onun kıymetini,
Dene biçârede kalkıp kolunun kuvvetini!”

Köse İmam, kadının kocasını çağırır. İslam dinine göre böyle bir şiddetin yanlışlığını anlatır ve karı kocayı barıştırarak evlerine yollar. Sonrasında Köse İmam, tek çarenin halkı eğitmek olduğunu vurgulayarak sözlerine şöyle devam eder:

“Ne kadınlar; ne sefâlet doğuranlar, görürüz;
İşte binlerce çocuk, hem baba sağ, hem öksüz!
Üç sınıf halka içim parçalanır, hem ne kadar!
İhtiyarlar, karılar, bir de küçükler; bunlar
Merhamet görmeli, yüz görmeli insanlardan;
Yoksa, insanlığı bilmem nasıl anlar insan?” (M. Âkif, Safahat (Birinci Kitap), s.206.)

Şiddetin panzehiri merhamettir, merhamet eğitimidir. Her birimize düşen, Allah’ın yaratılıştan bize naksettiği merhamet duygusunu uyandırmak; evlerde, okullarda, her yerde işlemek, öğretmek, özellikle uygulayarak göstermektir. Resûlullah’ın (s.a.s.) kurduğu merhamet toplumunu yeniden inşa etmektir. İşte o zaman tüm dünya daha yaşanılır hâle gelecektir.

AKRAN ZORBALIĞI

■ **Fazilet SEYİTOĞLU**

Uzm. Klinik Psikolog

Çocuk ve ergenlerin fiziksel, duygusal, cinsel olarak yaşlıları tarafından maruz kaldıkları rahatsız edici her türlü kötü davranışa akran zorbalığı denir. Bu durumu; fiziksel şiddet uygulama, korkutma, tehdit etme, isim takma, alay etme, dalga geçme, aşağılama, cinsel söz ve eylemler olarak da başlıklandırabiliriz. Çocuklar arasındaki saldırganlık bizlere çok basit görünebilir. Fakat zamanla bu saldırganlık karmaşıklaşır ve akran zorbalığı dediğimiz hâle bürünür. Zorbalık yapan, tek bir çocuk olabileceği gibi bir grup da olabilir. Grup olduğunda çocuk daha zor anlar yaşar ve ruhsal olarak daha fazla etkilenir. Zorbalar ve kurbanlar ile ilgili en önemli çalışma İsveç'te yürütülmüş; bu çalışma ilkökul çocuklarının % 9 gibi yüksek bir oranının düzenli olarak kurban, % 7'sinin de zorba olarak adlandırıldığını göstermiştir. Diğer ülkelerde yürütülen çalışmalar da bu oranları doğrulamaktadır.

Psikoterapi kliniklerine yüksek oranda akran istismarı/zorbalığı şikâyetleriyle başvuruluyor. Araştırmalar, akran zorbalığının daha çok 10 ile 17 yaş arasındaki çocuklarımızı etkilediğini gösteriyor.

Acımasız ebeveynler acımasız çocuklar yetiştirir. Son zamanlardaki çeşitli araştırmalar, katı ebeveynlik stilleri ile çocukların hem bir zorba olma hem de zorbalığa uğrama olasılığı arasındaki ilişkiyi onaylıyor. Bazı araştırmalar ayrıca daha şaşırtıcı bir ilişkiyi de gösteriyor; serbest ya da ihmalkâr ebeveynlik de zorba çocuklara yol açabiliyor.

Washington ve Arizona Devlet Üniversitelerindeki araştırmacılar, 419 üniversite öğrencisi üzerinde geriye dönük bir araştırma yürüttü. Sıcak ve ilgili olan, aynı zamanda çocuklarının güvenliği hatırına kurallar koyan ebeveynlerin çocuklarının daha az zorbalığa uğradığı gerçeğine ulaştı. Yine

Zorbalık yapan çocuğun kesinlikle bir ruhsal sorunu vardır. Genelde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, dürtü kontrol bozukluğu, karşıt gelme ve davranış bozukluğu tespit edilir. Bunlara empati yoksunluğu eşlik eder.

başka bir araştırma sonuçlarına göre, serbest ve otoriter (katı-sert) ebeveynlik stillerinin ikisi de diğer çocuklara zorbalık yapma ile pozitif yönden ilişkiliydi. Her iki yaklaşım da kurallara ve diğerlerinin haklarına saygı eksikliği ile sonuçlanabilir. Zorbalıktaki ebeveyn etkisi üzerine olan çoğu araştırma, ebeveynlerin, özünde çocuklarının zorbalık davranışına model oldukları sert, cezalandırıcı ebeveynlik stillerine odaklanmıştır.

Bir çocuğun, akranına böyle bir kötülüğü yapması, onun ruhsal bir sıkıntısının olduğunu gösteriyor. İspatlamak istediği şey zorba olmanın popüler olmak, itibarını artırmak ve saygı görmek için iyi bir yol olduğunu düşünmesi olabilir.

Aşırı sert ve aşırı serbest ebeveynler zorbalı yetiştiriyor. Aileler ılımlı ve destekleyici tarzda bir ebeveynliği tercih etmelidir. En iyi ebeveynlik taktiği, muhtemelen disiplin ve tutum spektrumunun ortasına denk geliyor. Araştırmalar gösteriyor ki zorbalığa maruz kalma ve bir zorba hâline gelmeye karşı koruyucu faktör; kontrol edici ya da aşırı derecede serbest olmak yerine, uygun seviyede otonomiye de içinde barındıran kolaylaştırıcı ebeveyn tutumudur.

Zorba ve Zorbalığa Karşı Neler Yapılabilir? Okullarda görülen zorbalık bu çocukların kendi özellikleri, içinde büyüdükleri aile ortamı ve bu olayların yaşandığı sosyal ortamın bir sonucu olarak düşünülmesi

gereken karmaşık bir olaydır. Çocuğa aile ve okul güven vermeli, onun yanında olduklarını hissettirmelidir. Arkadaşları tarafından kötü davranıldığını söyleyen her çocuk çok ciddiye alınmalıdır. Kendisine inanılmadığını düşünen çocuk içine kapanır ve zorbalığa daha çok maruz kalır. Okuldan, öğrencilerden bilgi alınmalı, aileler okulla görüşmeye gitmeli ve zorba davranışın durdurulması için önlem alınmalıdır. Çocuk okulunu değiştirmek istiyorsa akran zorbalığı muhakkak incelenmelidir. Eğer zorbalık okulda grup hâlinde yapılıyorsa bu grup mutlaka dağıtılmalı,

gerekiirse çocukların okulları değiştirilmelidir. Akran zorbalığı gözden kaçırılabilen bir durumdur. Bu yüzden aileler çocuğun dediklerini önemsemelidir.

Hem zorba hem de zorbalığa maruz kalan çocuk için ruhsal tedaviye gerek vardır. Çocuk gelişimi bilimi en az saldırgan çocuklara müdahale etmek kadar, kurban rolünü benimseyen çocukların da davranışlarını değiştirmeyi amaçlar. Akran zorbalığına maruz kalan her çocuk bundan ruhsal olarak etkilenir. Etkinin derecesi çocuğun ruhsal özellikleri, maruz kalınan süre,

Arkadaşları tarafından kötü davranıldığını söyleyen her çocuk çok ciddiye alınmalıdır. Kendisine inanılmadığını düşünen çocuk içine kapanır ve zorbalığa daha çok maruz kalır. Okuldan, öğrencilerden bilgi alınmalı, aileler okulla görüşmeye gitmeli ve zorba davranışın durdurulması için önlem alınmalıdır.

zorbalığın çeşidi ve şiddetiyle belirlenir. Hassas, naif, kaygılı, depresif çocuklar daha çok etkilenirler. Buna maruz kalan çocuklarda uyum bozuklukları, kaygı bozuklukları, depresyon, öğrenme/dikkat sorunları, akademik başarısızlıklar, okul fobisi gelişebilir.

Zorbalık yapan çocuğun kesinlikle bir ruhsal sorunu vardır. Genelde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, dürtü kontrol bozukluğu, karşıt gelme ve davranış bozukluğu tespit edilir. Bunlara empati yoksunluğu eşlik eder. Terapilerde empati duygusu üzerine çalışmak gerekir.

Kurban çocuk için de terapide kendini koruma, sosyal iletişim becerileri ve öz güven üzerine muhakkak çalışılmalıdır. Tedavi sürecinde zorba ve kurban çocuğun aile dinamikleri ve ebeveynlik tutumları üzerine de çalışılmalı ve ailelerdeki risk faktörleri uzman tarafından ele alınmalıdır.

Tedavi sürecinde aile, çocuğu ciddiye almalı ve onun yanında olduğunu hissettirmelidir. Çocuğun öğretmeni ve okulu ile iş birliği yapmak gerekir. Zorba davranışın durdurulması için önlem alınmalıdır. Kurban çocuk kendini suçlu hissedebilir ve ailesinin kendini suçlayacağından da korkabilir. Zorbalığı durdurmak, çocuğu sevgi ve güven ile desteklemek, güç kazanması için sabırla klinik desteğe devam etmek gerekir. Ruh sağlığının tekrar yerine gelmesi için kurban çocuk ile ailenin daha çok ve kaliteli zaman geçirmesi önemlidir. Bu süreçte ders başarısı çok önemsenmemelidir.

Sevgi görmeyen çocuk zorbalığa meyyal olur. Araştırmalar ve klinik gözlemlerimiz zorba davranışlarının gelişiminde önemli dört etkenden bahsediyor:

- Anne babanın 0-3 yaş döneminde çocuğu ile duygusal bağ kuramaması, ihmalkâr olması ve sıcaklık göstermemesi
- Anne babanın çocuğun 0-7 yaş döneminde saldırgan davranışlara belirgin ve

belli bir sınır çizememesi, çocuğun öfke krizlerini iyi yönetememesi

- Anne babanın fiziksel cezalara başvurması, yani çocuğunu dövmesi, hakkını şiddet ile arayıp sorunlarını şiddet ile çözmeye çalışarak çocuğuna olumsuz model olması
- Çocuğun zor ve tepkisel bir mizaca sahip olması

Çocuklar büyürken saldırgan davranışlarında bazı roller benimserler. Zorba (fail), kurban, zorbanın yardımcısı, kışkırtıcı seyirci, tarafsız seyirci, kurbanın koruyucusu gibi. Çocukların saldırgan davranışlarda benimsediği rolleri kişilik özelliklerini belirler. Örneğin utangaç çocuklar genelde tarafsız seyirci olurlar, duygusal dengesizlikler yaşayan çocuklar ise daha çok kışkırtıcı seyirci ya da failin, zorbanın yardımcısı olurlar. Her çocuk akran zorbalığına maruz kalabilir fakat kaygılı, pasif, hassas olmak, öz güven eksikliği, asosyal olmak daha çok kurban olan çocukların ortak özelliklerindedir. Erkek çocuklarda kurbanlar, genellikle akranlarından daha ufak tefek ve güçsüz olurlar. Kız ve erkek kurbanlar girişken değildir, kendilerine güvenmezler. Kurban hâline gelmenin sonuçları; yalnızlık, okuldan kaçmak, öz saygı eksikliği ve depresyondur. Zorbalar kurbanlarının acıları, üzüntüleri ile empati kuramazlar. Kendilerini suçlu hissetmezler, utanmazlar ve genelde dürtüsel olurlar.

YARIM KALMIŞ HİKÂYELER

■ Zeynep DEMİR

Son günlerde hep aynı rüyayı görüyordu; uzun loş koridorlar, gıcırdayan ranzalar, pencereyi tıklatan ihtiyar meşe ve belli belirsiz kulağına çalınan hıçkırıklar. Geçmişin tozlu raflarından birine kaldırdığını düşündüğü hatıralar şimdi yerlerinden sökün ediyor, göğsünü sıkıştıran kasvet geceyi kırk yerinden bölüyordu. Üst üste kan ter içinde uyandığı gecelerin birinde eşi Selma, elini şefkatle alınına koymuş, “Hasta mısın, ateşin de yok, neyin var böyle?” diyerek içinde debelenip durduğu kuyuya bir ışık yakmıştı. Fakat Halim'im o ışığın peşinden gidecek mecali yoktu. Önce içindeki karanlıkla, kuyunun yüzünde bir belirip bir kaybolan gölgelerle, kısaca geçmişiyile yüzleşmeliydi.

Bir rüyanın ardından gitti Halim. Ardına düştüğü rüya, büyüdü çoğaldı. Her defasında bir başka detay, bir başka sahne eklendi. İçinde yürüdüğü binayı dışından gördü, avluya bir araba yanaştı. Gök mavisini, gıcır gıcır bir araba. Vitrinlerde görüp belki bu bayram hayırsever bir teyze bize aynısından getirir

diye Allah'a her akşam dua ettikleri o arabalardan. İçinden bir adam ve bir kadın indi. Yüzlerinde hem neşe hem mahcubiyet. Onlara doğru koşan bütün çocuklara karşı mahcuplar çünkü. Saçlarını taramış, buklelerine iki kırmızı fiyonk konduran şu küçük kıza karşı mesela. Yahut giymeye kıyamadığı lacivert takımları üzerine çeken, büyümüş de küçülmüş dedikleri cinsten bir ağırbaşlılıkla ellerini öpen şu altı yaşlarındaki oğlana. Hepsinin içinde aynı hayal, sıcak bir yuvanın, dumanı üstünde bir çorbanın, tavanından renkli ampullerin sarktığı bir odanın hayali. Ama sadece biri, onca çocuktan, onca yetimden, onca terk edilmişliklerden sadece biri kavuşacak bu hayale. Yeryüzü böylesi bir mahcubiyete tekrar tekrar tanık olacak. Bütün o kimsesiz çocuklar giden arkadaşlarını coşkuyla uğurlarken hayal kırıklarına basacak minik ayakları. Halim de onlarca kez yaşamıştı bu duyguyu, gidenin ardından bakan çocukların arasındaydı gözleri. Bir gün onun da bir anne bulacağına dair ümidini yitirmişti. Belki de bu yüzden

o mavi arabaya da, içinden inen yeşil başörtülü kadına da öyle uzaktan bakmış, diğer çocuklar gibi sevinç ve umutla koşuşturmamıştı.

Halim, bütün gün art arda gördüğü rüyaları düşünüyor, ne işe ne de ailesine kendini verebiliyordu. Çalıştığı hukuk bürosuna biraz dinlenmek istediğini söyleyerek işleri diğer avukat arkadaşlarına devretti. Eşi her zamanki gibi anlayışlı ve sevecendi. Halim bu belirsizlikle daha fazla baş edemeyeceğini biliyordu. Yaz tatiline birkaç hafta kalmıştı, eşini ve çocuklarını kayınvalidesinin yanına gönderecek, o da bu zaman zarfında çocukluğuna, Eskişehir'e gidecekti. Eşi, Halim'i anlayışla karşıladı.

“Annenin haberi var mı?” dedi sadece.

“Onu incitmek istemiyorum. Biliyorsun babamı kaybettikten sonra iyice hassaslaştı.”

“Bence söylemelisin. Bir gün geldiğin yeri öğrenmek isteyecektin. Bu en doğal hakkın. Emin ol anlayışla karşılayacaktır.”

Selma'nın dediği gibi oldu. Annesi Hümeyra Hanım, kalbinde büyüttüğü oğlunu her zamanki gibi bağrına bastı. "Bir gün kendini aramak isteyeceğini biliyordum," dedi. "Er ya da geç... Çocukluk insanın ana vatanıymış. İnsan vatansız büyüyebilir mi? Bak koca adam oldun ama o kapanmamış yaralar kendini hatırlattı."

Oğlunun elinden tutup babasının çalışma odasına götürdü, eşinin vefatının ardından bu odaya dokunmamış, hatırasını yaşatmaya devam etmişti. Kitaplığın içinden küçük bir sandık çıkarttı. Oğluna uzattı. "Çocuk Esirgeme Kurumunun seninle ilgili tuttuğu bütün evraklar burada," dedi, "Hepsi bu kadar, keşke elimden daha fazlası gelse."

Halim dosyaları çantasına yerleştirdi. Yaz tatilinin

başlamasıyla eşi ve çocukları memleketlerine gitti. O da Eskişehir'in yolunu tuttu. Şimdilerde artık çocuklar koca koca binalarda değil, sevgi evi yahut çocuk evleri dedikleri apartman dairelerinde yaşıyorlarmış. Yetim kardeşleri adına pek sevindi. Yine de bir kez daha görmek istedi kaldığı yurdu. Eski canlılığını yitirmiş, bahçesinde yabancı otlar bitmişti. İhtiyar bir bekçi başını bekliyordu. Yanına vardı, karşılıklı gazoz içtiler. Pek bir bilgisi yoktu bekçinin. Çocuklar evlere nakledilince bina boş kalmıştı, o da göz kulak oluyordu. İki yıl önce almıştı bekçilik görevini. Ama isterse eski bekçinin adresini verebilirdi.

Halim çok sevindi bu işe. Demek Abdürrahim Amca hayatta, diye geçirdi içinden. Adresi bir kâğıda yazıp şehrin uzak mahallelerine doğru yola

koyuldu. Abdurrahman Amca'yı beli bükülmüş ama zihni gayet dinç buldu. Eski günlerden konuştular. "Yavrums, seni bırakan ana babanı arıyorsan eğer..." dedi Abdurrahman Amca, "Seni daha kundaktayken iki polis getirmişti evladım, ne bir mektup ne bir iz..."

Halim, Abdurrahman Amca'nın ihtiyarlığın bal mumu ile kapladığı elini tuttu. "Gelme nedenim başka..." dedi. Ona gördüğü rüyaları, duyduğu ardı arkası kesilmeyen hıçkırıkları anlattı. Kendini ne kadar zorlarsa zorlasın, bir yüz, bir isim canlanmıyordu zihninde. Ama emindi, ardında yarım bir hikâye bırakmıştı. İşte onun için dönmüştü Halim. Kimdi o ağlayan çocuk? Yıllar sonra ne olmuştu da kendini hatırlatmıştı. Abdürrahim Amca uzaklara daldı, "Senin peşinden ayrılmayan bir çocuk vardı," dedi, "Zayıf, esmer

yüzlü. Sen gidince haftalarca kimseyle konuşmamış, aşçı Hafize Hanım, bu oğlan pek bir şey de yemiyor, hasta olacak üzüntüden, diye pek kederlenmişti. Adı Kemal miydi, Kamil mi... Dur ya Kenan'dı adı. Hatırladın mı?"

Halim bu isme aşınaydı ama yine de yüzünü hatırına getirememişti Kenan'ın. Zaten onca yıl olmuş, nereden bulacak, izini nasıl sürecek, bilmiyordu. Yine de birkaç gün kalmayı düşünüyordu Eskişehir'de. Biraz etrafta dolaştı, anılarını tazeledi. Her gün uğradı eski yurduna. Bekçiden izin alıp koridorlarını dolaştı. Artık çocuk civıltılarından yoksun bahçesinde, kaşık çatal sesleri duyulmayan yemekhanesinde gezindi.

Rüyalarında aynı hıçkırık seslerini duymaya devam ediyordu. Sesler giderek yaklaşıyor, kimi zaman minik ayak sesleri de ona eşlik ediyordu. Bir sabah zihninde Kenan'ın pencereden hüzünle bakan görüntüsü canlandı. Her şeyi hatırlıyordu. Abdurrahman Amca'nın dediği gibi, Kenan onun en yakın arkadaşıydı. Aynı yaşta olmalarına rağmen ufak tefek bu oğlan çocuğu Halim'i kendine ağabey bilmişti. Yemeğe onunla iner, bahçede onunla top koştururdu. Halim'i evlatlık alacaklarını, abisinden ayrılacağını duyduğunda bütün gece ağlamıştı. Halim zar zor teselli etmişti onu. "Korkma," diyordu, "seni ziyarete geleceğim, sen de beni görmeye gelirsin, her zaman yanında olacağım senin, en zor

gününde yanında olacağım, söz veriyorum, kardeşlik sözü..."

Halim hangi hikâyesinin yarım kaldığını biliyordu artık. Kenan'ı bulmalıydı. Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurdu, polislerle görüştü, yurttan ne zaman çıktığını, nerede yaşadığını sordu soruşturdu. Eskişehir'deydi Kenan. Devlet desteğiyle özel bir şirkette işe girmişti. İş yerine uğradı. Kenan Usta, bir kaza geçirdi altı aydır evinde, mahkemelik üstelik, dediler. İş yerinden ev adresini aldı Kenan'ın. İki eski dost hasretle kucaklaştılar. Evlenmiş Kenan, iki de oğlu olmuş. Aranana bir ustaymış, o kaza olmasaymış eğer... Kenan hikâyesini sayıp döktü. Şimdi mahkemelikmiş çalıştığı şirketle. Kenan'ın kaç defa uyarmasına rağmen bakımlarını yaptırmamışlar makinelerin. Bir gün biri elini kaptırsa vebalini nasıl ödeyeceksiniz, demiş Kenan. Bir hafta geçmemiş ki o korktuğu şey başına gelmiş. Halim, Kenan'ın sargılı eline baktı.

"Tedavini üstlendiler mi bari?"

"Üstlendiler ağabey. En iyi hastaneye yatırdılar. En iyi doktorları buldular. Bütün bunlar sus payı. Ben bir daha eskisi gibi çalışamazsam nasıl geçinirim? İş mahkemeye taşıyacağımı, şirketin ihmali olduğunu söylediğimde onlar da gerçek yüzünü gösterdi. Bir daha adımımı atamadım o özel hastaneye. Allah devletimizden razı olsun. Devlet hastanesine gidip geliyorum artık. Doktorlarımız da çok iyi. Ama uzun süre fizik tedavi gerekecekmiş, bir yıl sürermiş eski gücümü toparlamam. Koca

bir yıl. Çok bir şey istemedim ki şirketten. Beni bir yıl geçindirecek kadar bir para. Onlar için çerez parası."

"Avukatın ne diyor bu işe?"

"Ne avukatı Halim ağabey. Biz senin gibi ana baba sahibi olmadık ki... Kimsesiz büyüdük. Elde avuçta birikintimiz de yok. Barodan bir avukat verdiler, gencecik oğlan. Karşı tarafın avukatlarını görsen, hepsi kelli felli adam. Adaletle güvenimiz sonsuz elbet, Türk hâkimleri bu haksızlığa dur diyecektir. Ama hani cevval bir avukatım olaydı, aylarca mahkeme kapılarına gidip gelmezdim, hızlıca çözerdi bu meseleyi."

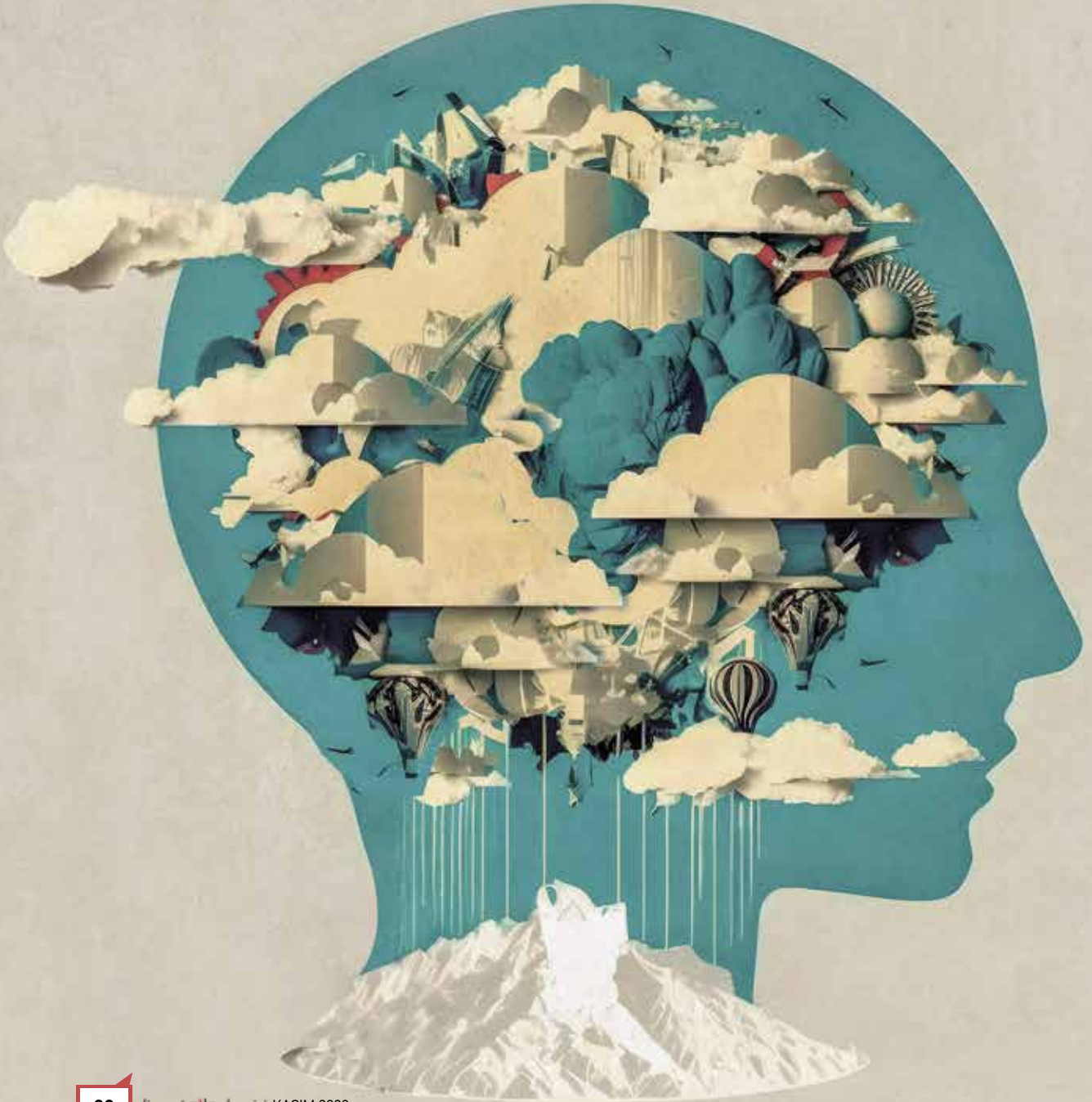
Halim, Kenan'a eğer isterse davasına bakabilecek iyi bir avukat tanıdığını söyledi. Kendi de avukatı lakin iş hukuku daha özel bir alandı, Kenan'ın meselesini işin uzmanına bırakmak istiyordu. Hemen çalıştığı bürodan arkadaşını aradı. Kenan'a "Merak etme, kardeşim," dedi. "inşallah el birliğiyle hakkın olanı alacağız. Sen iyileşmeye bak."

Kenan, "Biliyordum," dedi bir yandan yaş dolan gözlerini silerken, "bir gün geleceğini biliyordum, belki en zor anımda, başım dara düştüğünde ama muhakkak gelecektin, unutmuyacaktın yetimhane kardeşini."

İki eski dost kavuşmuş, Halim en sonunda yarım kalmış hikâyesine sahip çıkmıştı. Hiç olmadığı kadar huzurla dolmuştu içi. Daha küçük bir çocukken verdiği sözü tutmuş, kardeşim dediği Kenan'ı zor gününde yalnız bırakmamıştı.

SAF AKIL İLE SAF FİİLİN İLİŞKİSİ

■ Ali Necip ERDOĞAN

Kişi, fiillerini ve fiillerinin kaynağını bilmek zorundadır. Çünkü ahlak (hem genel anlamda hem bireysel anlamda) kendini (fiillerini ve kaynağını) ve dünyayı bilmekle inşa edilebilir. Mecelle'nin birinci maddesi, "İlm-i fikh mesâil-i şer'iyye-i amelîyyeyi bilmektir." der. Yani, fıkıh ilmi amelle ilgili şer'i meseleleri bilmektir. Çünkü hukuk (fıkıh) kişinin kendisiyle, muhatabıyla, içinde yaşadığı toplumla ve vatandaşı olduğu ülkeyle/devletle olan ilişkisini düzenler.

Mantık doğru düşünmenin, hukuk da doğru hareket etmenin ilmidir. Düşünmede hataya düşmemek için mantık, fiillerde hataya düşmemek için de hukuk gereklidir. Doğru düşünmenin ilkeleri zaman içinde oluşan birikimin mantık (logos) ismini almasıyla kurallar manzumesine dönüşürken doğru hareket etmenin ilkeleri de süreç içinde birikerek hukuk ilmine dönüşmüştür. Dolayısıyla akıl ve fiil birbirinden ayrı olduğu hâlde birbirini tamamlayan cüzler (parçalar) olarak tekemmül etmişlerdir ve etmeye de devam edeceklerdir. Bu tarihsel birikim süreci içerisinde aklın fiilden doğduğu ileri sürülebilirse de fiilin akıldan doğduğu da ileri sürülebilir. Çünkü biri diğerini ne zaman kapsarsa kapsanan, gelişip genişleyerek kapsayan aşma eğilimi göstermiştir. Böylelikle birbirlerini sürekli olarak kendi dışlarına itip değişime zorlamışlardır. Bu

zorlama; hukukun, felsefenin, edebiyatın, bilim ve sanatın doğmasına sebep olmuştur. Her biri bir disiplin olarak ayrılmış ve başka disiplinlerin doğmasını da beraberinde getirmiştir. Böylelikle her disiplin kimi zaman amaç kimi zaman da araç olmuştur. Ama her halükârda akıl ve fiilin kapsamı içinde kalırken aklı ve fiili kendi kapsamlarıyla geliştirip genişlemişlerdir.

Düşünce dünyası her zaman aklı önceleyip fiili ikincil konuma itmiştir. Bu tavır günümüzde geçerliliğini hâlâ korusa da diğerkâmlığı, ötekini düşünmeyi dışlayarak bireyi inşa etmiş, bilim ve teknolojideki ilerlemelerle yerini güçlendirmiş ancak toplumsallığı çözünmeye uğratmıştır. Akıl ve inanç arasındaki gerilim tam da buradan doğar çünkü inanç fiili de önceler. Fiili öncelemek, bir

İnsan kendini bir duyguya, düşünceye, fikre, inanca hapseder; bu iyi bir şeydir çünkü o duyguyu, o düşünceyi, o inancı, o fikri anlayabilmenin, kavrayabilmenin belki de en önemli, en etkili yolu budur.

aklın diğer tüm akılları baskı altına alarak öne çıkmasını engelleyici işleve sahiptir. Hem bireysel ahlak hem toplumsal ahlak, fiili öncelemekle inşa edilebilir. Zira ahlak, fiil olmadan söylemden ibaret kalacaktır. Efendimiz (s.a.s.), "Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim." demiştir. "Güzel ahlak" onun fiilleriyle (sünneti) görünür hâle gelmiş ve tamamlanmıştır. Bu yüzden tüm Müslüman dünyası sünneti öncelemiştir. Çünkü sünnet öncelikle müteal (aşkın) olana dayanan fiiller anlamına gelmektedir. Böylelikle akıl, fiil üzerinden inşa edilen bir akla dönüşmektedir ki kişilere kendi akılları bakımından alan da açılmış olmaktadır. Sünnet terk edildiğinde akıl aşkın olanla bağını yitirdiğinden saplanıp kaldığı yerde patinaj yapabilmekte, akıl terk edildiğinde de sünnet bağlamından kopabilmektedir. Felsefenin aklı önceleyerek fiili düzenlediğini, buna karşılık inancın fiili önceleyerek aklı şekillendirdiğini dikkate aldığımızda içinde bulunduğumuz dönemin aklı desteklemeyen fiil ve fiili düzenlemeyen akıl açmazıyla sakatlanma tehlikesi içinde olduğunu görebiliriz. Zira modern dünyanın inşa ettiği aklın içinde fiillerimizin anlamının, içeriğinin neden zayıfladığını anlamamız gerekli.

Gözleme ve tecrübeye dayanan fiil ile gözleme ve tecrübeye dayanmayan fiil arasındaki farkın altını çizmek gerekir. Bu, Kant'ın saf bilgi

ile deneysel bilgi arasındaki ayrımı belirlemesi gibidir. Kant, bütün bilgiler tecrübe ile başlar ancak bütün bilgiler tecrübeden kaynaklanmaz, der ve saf bilgiyi, içinde deneysel unsurlar bulunmayan bilgi olarak niteler. Matematiksel hesaplamaları da örnek olarak gösterir. Çünkü bir “şey” önce inşa edilip sonra hesaplanmaz, önce hesaplamalar yapılır sonra bu hesaplamalara göre inşa süreci başlar. Bu yüzden matematikle elde edilen bilgi saf bilgidir. Zira bu hesaplamalar gözleme ve tecrübeye dayanmaz. Bu yüzden bütün bilim dalları matematiğe ihtiyaç duyarken matematik hiçbir bilim dalına ihtiyaç duymaz. O, soyut bir alanda tek başınadır. Çözülemez bir matematik problemi çözüldüğünde fizik bilimi bu çözümü inşa faaliyetinde kullanır. Mesela Mimar Sinan’ın Süleymaniye Camii’ni inşa ederken yaptığı matematiksel hesaplamalarda integral hesabını kullanması gerektiği ileri sürülmüştür. Ancak Sinan’ın döneminde integral hesabı bilinmemektedir. Sinan’ın ya başka bir hesaplama yöntemi bulduğu ya da isimlendirilmemiş olsa da integral hesabı yaptığı düşünülmektedir. Kant’ın belirlemeleri üzerinden baktığımızda Sinan’ın dehasının “saf akıllı” işletebilmiş olmasından kaynaklandığını düşünebiliriz. Çünkü Süleymaniye Camii daha önce eşi benzeri bulunmayan bir eserdir. Demek ki

Sinan, kendinden önce var olan bir algı ve tecrübeye dayanmamıştır.

Tıpkı bunun gibi bazı fiiller de gözlem ve tecrübeye dayanmadan hatta belki matematik hesaplamalar yapılmadan icra edilebilir ve hiç beklenmeyen sonuçlar doğurabilir. Her insanın hayatında böyle fiiller eyleneştir, yani herkes hayatında en az bir kez açıklayamadığı bir fiil icra etmiştir ya da böyle bir fiile maruz kalmıştır. Çoğu kez bu fiiller neden-sonuç zincirinden de bağımsızdır. Akla ve neden-sonuç zincirine bağlı olan insan, akıldan ve neden-sonuç zincirinden bağımsız bir fiili düşünemez konuma gelmiştir. Hâlbuki keşiflerin ve icatların birçoğu farklı bakış açılarıyla elde edilmiştir. Akıl ve neden-sonuç zinciri dışsallık bakımından son

derece anlamlı ve geçerlidir ancak içsel dünyada işlemez. Hayal gücü akıllı da neden-sonuç zincirini de umursamaz. İnterneti ve cep telefonlarını aklımıza getirmemiz yeterlidir. Eğer birilerinin hayali olmasaydı bunlar da olmayacaktı. Mantık ve tutarlılığı dikkate aldığımızda aklın ürettiği değerlere ulaşırken ki bunlar ağırlıklı olarak dış dünyayı inşa eder; iyi olmayı dikkate aldığımızda fiilin ürettiği değerlere ulaşırız ki bunlar da ağırlıklı olarak iç dünyayı inşa eder.

İnsani, ahlaki, etik ve estetik değerler söz konusu olduğunda iki durum ortaya çıkar: Bunlardan birincisi, değer dışsallığı, yani değer dış etkenler tarafından belirlenmesi; ikincisi, değer kendinden menkul olması yani kişinin söz konusu değerleri idrak edip, benimseyip uygulayan olmasıdır. Örneğin kişinin kanunlara uyması değer dışsallığından kaynaklanır. Kanun ortadan kalktığında değer de ortadan kalkar. Değer iç dinamiklerden kaynaklandığında yani kişi ahlaki etik estetik değerleri aşkın olandan alıp kendi iç dinamikleri ile harmanlayarak, idrak edip, benimseyip uyguladığında bizzat yasanın kendisi olur, böylelikle yasanın ortadan kalkması gibi bir durum söz konusu olmayacağından değer ortadan kalkması da söz konusu olmayacaktır. Kişinin fiilleri kanundan kaynaklandığında, kanuna yaslandığında, bu fiiller

Mantık doğru düşünmenin, hukuk da doğru hareket etmenin ilmidir. Düşünmede hataya düşmemek için mantık, fiillerde hataya düşmemek için de hukuk gereklidir.

kendi istek ve iradesinin bir sonucu olmayıp zorunluluğun getirdiği istek ve irade olacaktır. Bu fiiller saf fiil olmayacak, sentetik fiil olacaktır. Sentetik fiil, dış uyaranların değişmesi ile değişen fiildir. Bu yönüyle zaten sentetik olmak terkip/ sentez fiil olmayı içerir yani dışallıkta üretilmiş, imal edilmiş, kalıp hâle gelmiş fiildir. Saf fiil; değerlerin aşkın olandan alınarak içselleştirilmesi, iç dinamik olarak üretilmesi ile daha sonra da fiile dönüşmesi ile saf fiildir. Dış uyaranların değişmesi ile saf fiil değişmez. Saf fiil her yerde her zamanda ve her koşulda aynı şekilde icra edilen fiildir. Burada saf fiil, katıksız fiili ifade etmez, fiilin eleştirici ve düzenleyici oluşunu ifade eder.

İnsan kendini bir duyguya, düşünceye, fikre, inanca hapseder; bu iyi bir şeydir çünkü o duyguyu, o düşünceyi,

o inancı, o fikri anlayabilmenin, kavrayabilmenin belki de en önemli, en etkili yolu budur. Kişi kendini hapsedtiği duygu düşünce ya da inancı anladıktan sonra kendisine küçük bir kapı açıp o kapıdan dışarı çıkmalıdır. Çıktıktan sonra kendini hapsedtiği duygu, düşünce, fikir ya da inancın daha geniş duvarlarla çevrelendiğini görür. Bu çevrelenme yeni sınırdır ve kişinin kavrayıp anlaması gereken yer şimdi burasıdır. Burası da kavranıp anlaşıldığında yine küçük bir kapı açarak (duvarları kesinlikle yıkmadan çünkü bu alana tekrar dönmesi gerekebilir, duvarları yıktığında bu alanı yeniden çerçevelemek zorunda kalabilir ki bu da enerji kaybına neden olur) o alandan da dışarı çıkmalıdır, karşılaşacağı şey ise daha büyük, daha geniş duvarlardır. Bu durum duvarların olmadığı bir alan

bulana kadar devam edecektir. Ancak bu şekilde fiilin genel ilkeye dönüşmesi mümkün olabilir. Zira insan doğasında bulunan bazı özelliklerin genel ilkeye dönüşmesi bakımından saf fiil, bir düzenin varlığı ve bu düzenin dışına çıkılmasıyla ortaya çıkan sarsıcı fiildir.

Fiilin düzen bozucu etkisiyle kişi bir acıya maruz kalır ancak bozulan düzen fiil nedeniyle genişler ve yeniden kurulur. Bu esnada yani yeniden kurulumda düzeni bozduğu düşünülen fiil aynı zamanda dikkate alınarak genel bir ilkeye dönüşecektir. Düzen bozucu fiilden sonra akıl işlemeye dolayısıyla da akıl yasanın kapsamını genişletmeye mecbur olacaktır. Yani önce itiraz, sonra anlama, daha sonra da kabul ile aklın işlerliği artırılmış olacaktır. Yani öznel bir durumun/hâlin nesnel bir değere dönüşmesi sağlanacaktır. Bunun en iyi örneği Deli Dumrul hikâyesidir. Dumrul'un delice davranışlarının, kurumuş dere yatağına köprü kurma, Azrail'e kafa tutma, sonrasında ise ölüm karşısında çaresiz kalma, canına can bulma ve süreç sonunda canını verecek olan karısının da canının bağışlanarak, canını vermektan kaçınan anne babanın canlarının alınarak onların ömürlerine eklenmesi, sevgi ve sadakatin insanlık değeri olarak geçerlilik kazanmasıyla nesnelleşmesi ve adalet ilkesinin denkleştirici, düzenleyici unsurlarına dönüşmesi, aynı zamanda aşkın olan yasanın esneyerek genişlemesi gibi.

OKUMA TAŞI MI? O DA NE?

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

Kitaplara düşkünlüğü ile bilinen Romalı düşünür Seneca, bir gün harfleri ve sözcükleri eskisi kadar iyi seçemediğini fark etti. Ondan yaklaşık 1200 yıl sonra yaşamış Venedikli bir cam ustası, vitraylardaki süslemelerinin eskisi kadar özenli olmadığı eleştirisine maruz kalıyordu. Çinli bir bilge öğrencilerinin yüzünü bulanık görürken, Semerkand'da güneşli bir akşamüstünde talebelerini yetiştiren ünlü bir âlim "Kitaba yaklaşmam lazım, ancak öyle okuyabiliyorum artık." diyerek hayıflanıyordu.

Dünyaya açılan penceremiz, göz. İnsanoğluna bahşedilen sayısız nimetin en önemlilerinden bir tanesi. Son teknoloji ile bezenmiş, kaliteli kameralardan bile daha hızlı; süper keskin, en yüksek çözünürlüklü. Ancak gözümüzün görüntü kalitesi yaşa, yıla ve hastalık, hasar, kalıtım gibi değişkenlere bağlı olarak eskisine nazaran daha düşük seviyelere inebiliyor. Veya

doğuştan göz kusurları ile dünyaya gelebiliyor insanlar. İşte bu gibi sorunların çözümünde en bilinen ve en çok kullanılan aksesuarı ele alacağız bugün. Bir tahmininiz vardır elbet. Evet, doğru bildiniz. Gözlük.

BİLİYOR MUSUNUZ?

- Görme kusurları, insanlıkla yaşıt desek abartmış olmayız. Dolayısıyla ilk gözlüğün nerede ve kimin tarafından yapıldığı tam olarak bilinmiyor.
- Günümüzdeki formuna kadar pek çok değişiklik yaşayan gözlük zaman içinde farklı materyallerden çeşitli büyüklüklerde ve şekillerde tasarlanmış.
- Mesela yukarıda da bahsettiğimiz Seneca'nın; camdan, büyükçe bir küre ile yazıları büyüterek okuduğu biliniyor.
- Yine aynı şekilde cam işleme sanatında oldukça ilerlemiş olan Venedikli ustalar "okuma taşı" dediğimiz, özel bir camı satışı sunmuşlar meraklı müşterilerine.
- İlk gözlükler yakını göremeyen yani hipermetropi rahatsızlığından muztarip kişiler için geliştirilen içbükey camlardan imal edilmiş.
- Yeri gelmişken belirtelim; yakını görememe rahatsızlığı yani hipermetropi, "yüksek göz numarası" anlamına gelirken; uzağı görememe yani miyopi kelimesi "kapalı göz" anlamını taşır.
- Bir de presbiyopi var ki bu da yaşa bağlı göz kusuru olarak adlandırılıyor literatür kitaplarında.
- 1727 yılı ise gözlük tarihi açısından önemli. Optisyen Edward Scarlett gözlük camına sap takan ilk kişi olarak tarih kitaplarındaki yerini almış.

KİTABÜ'L-MENAZİR

- Optik konusu açıldığında bahsedilmesi gereken en önemli kişi olarak karşımıza Hasan İbn el-Heysen çıkar.
- Batılıların tabiriyle Alhazen olarak bilinen, optik ilminin babası olarak nitelendirilen Heysen, Basra'da dünyaya geldi ve vefat ettiği 1040 yılına kadar pek çok eser telif etti.
- Bu eserlerin en önemlisi olan *Kitabü'l-Menazir*, "The Book of Optics" adıyla Batıda yüzyıllarca ders kitabı olarak okutuldu. Kitap optik ilminin bugününe ışık tuttu.
- Işık ve ışığın kırılması üzerine pek çok tecrübe gerçekleştiren insanlık, *Kitabü'l-Menazir*'den sonra çalışmalarını daha sistematik hâle getirdi ve gözlükleri modern anlamda icat etti.

DÜĞÜN

SEVİNCİN PAYLAŞILDIĞI GÜN

■ Mergübe OĞUZ

Dünya hayatı uzun ve meşakkatlidir. İnsan hayat yolculuğunu tek başına yürütmekte zorlanabilir. Sarp yokuşları birlikte aşacağı, sevinçli günleri paylaşacağı bir refik ister yanında. Elbette bir ömür can cana, yan yana birlikte yaşayacağı “diğer yarım” diyeceği eşini seçmek kolay bir karar değildir. Bazen görücü usulü bazen bir vesileyle tanışır, karşılaşır eş adayıyla. Karşılıklı ünsiyet, ailelerin tanışması, kaynaşması, söz, nişan derken bir yuvanın kurulduğunun ilanı olan sevincin paylaşıldığı gün, düğün günü gelir. Düğün, iyi günde kötü günde Rabb’in ve şahitlerin huzurunda verilen “evet” cevabı evlilik yolunda mutlu günlerin başlangıcı olarak atılan ilk adımdır. İşte bu kıymetli birlikteliğe giden yolun adımlarından biri de bir bakıma alınan kararın konu-komşu ve akraba, arkadaş gibi içinde yaşadığımız topluluklara duyuru mahiyetindeki düğün ile başlar.

İki kişiyi ve hatta iki aileyi birbirine akrabalık hukuku

ve bağlarıyla bağlayan düğün ve düğüm aynı kökten gelen kelimeler olup “bir araya getirmek” anlamı taşır. Düğme de iki yakayı bir araya getirmek, bağlamak demektir. Birbirleriyle henüz tanışan gençler nikâhla, aileleri de söz, nişan ve düğün törenleriyle tanışıp kaynaşır, bağ kurarlar. Düğün yapmaktaki en önemli amaç, toplumda önemli bir yere sahip olan evliliğin meşruiyetinin herkese ilanıdır. Çünkü aile kurulmasında gizlilik değil, aleniyet esastır. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) her konuda bizler için örnek olduğu gibi; evlilik ve aile hayatında da biz Müslümanlar için en güzel örnektir. Peygamberimiz (s.a.s.), “Nikâhı ilan edin.” (Tirmizi, Nikâh, 6) buyurarak düğün töreniyle evliliğin topluma ilanını ister. Fakat evlilik yolundaki bu merasimlerin de mutedil olması gerekir. Dinimiz bizleri ifrat ve tefritten kaçınmaya, her alanda olduğu gibi böylesi meşru bir birlikteliğin her adımında da yine itidala davet eder. Kız isteme, söz ve nişan merasimlerinde aşırılıktan ve

Her işimizde olduğu gibi düğünlerimizde de kendimize sormamız gereken bir soru olacaktır: “Rabbim benim bu işimden razı mı?” Çünkü günümüzde yuvalar kolay kurulmuyor. Fakat bizler niyetimizle, tavrımızla bu süreci mümkün olduğunca kolaylaştırabiliriz.

israftan kaçınıp gösterişten uzak durulmalı. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.s.), “En bereketli nikâh, külfeti en az olanıdır.” (İbn Hanbel, 6, 83) ve “Nikâhın en hayırlısı, en kolay olanıdır.” (Ebu Davud, Nikâh, 30-31) buyururken evlenirken tarafların birbirini yormadan bir yuva kurmalarına dikkatlerimizi çeker.

Evlilik merasimleri toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık gösterse de insan hayatındaki en önemli dönüm noktalarından biridir. Müslüman’ın yapacağı düğünlerin belli kriterleri olması gerekir. Günümüzde düğün merasimlerinin gösterişli şekilde yapılması sık rastlanan bir durumdur. Oysaki bir Müslüman alışverişinde ölçülü olmalı, israftan kaçınmalı ve ihtiyaç odaklı olmalıdır. Aile kurmak sorumluluktur, emanettir, paylaşmaktır. Aile, sevgiyle ve hoşgörüyü beslenir. Gençlerin yuva kurmadaki heyecanını kırmadan mutedil bir yol izlenerek bu yola çıkılmalıdır.

Düğünlerimizde mahremiyete ve çevreye rahatsızlık vermemeye dikkat etmeliyiz. Kendi eğlencelerimiz başkalarının sınırlarını ihlal etmemelidir. Gece yarısına kadar havai fişeklerle, silah ve korna sesleriyle insanları rahatsız etmek hiçbir örf, âdet veya başka bir kavramla açıklanamaz. Hele de kadınların, masum çocukların, pırıl pırıl gençlerin ve ailenin yaşlı bireylerinin eğlendiği düğün töreninde silahların ateşlenmesi... Cehalet hiçbir kılıfla örtülemez.

Düğün törenlerinde dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de haram ve helal hassasiyetidir. Çünkü evlenecek çiftlerin yaşadığı çevre şartları, örf ve âdetler birbirinden farklı olsa da merasimlerde önceliğimiz dinî emirlere uymak olmalıdır. Düğünler sevinç ve mutluluk günüdür. Düğünlerin eğlenceli şekilde icra edilmesinde hiçbir beis yoktur fakat dinî hassasiyetlere dikkat edilmelidir, özellikle de mahremiyet hususunda. Düğünlerde her türlü haramdan (alkol tüketimi, lüks, israf, vb.) uzak durmak gerekir. Düğünlerimize zengin-fakir ayrımı yapmadan tüm konu komşu, arkadaş ve akrabalarımızı davet etmeli, mutluluğumuzu onlarla paylaşmalıyız.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) kendi evliliğinde ve ashabının evliliklerinde misafirlere düğün yemeği (velime) vermiş, verilmesini de tavsiye etmiştir. Düğün hazırlığı yapan Abdurrahman b. Avf’a “Bir koyun keserek de olsa düğün yemeği ver.” (Buhari, büyû, 1) buyurmuştur. Düğün yemeğinde israfa ve gösterişe kaçmadan ikramda bulunmak makbuldür. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), bu konuda “İlk gün velime vermek yerinde ve olması gereken bir iştir. İkinci gün vermek âdettendir, üçüncü gün vermekse riya ve gösteriştir.” uyarısında bulunmuştur.

Her yörenin kendine has eğlence türleri, giyim kuşam ve ev dizaynının olması gayet doğaldır. Yereldeki bu uygulamalara, dinimizin de

hoş gördüğü meşru dairede bağlı kalmak güzeldir. Yeni bir yuva kurulurken hiç şüphesiz alışveriş yapılacaktır, ev dizilecek, takılar alınacaktır. Herkes gücü nispetinde ve orfe uygun olarak ihtiyaçları temin yoluna gidecektir. Nihayetinde tüm bunlar yeni evlilerin sağlık ve huzuru için olacaktır. Zaman zaman bu konularda mutabakat sağlanamamakta ve kırıcı, üzücü hadiseler de yaşanmaktadır. Özellikle takı, mehir, düğünün yapılış şekli ve yeri ile evin mobilyaları konusunda aileler birbirlerini zorlamaktadır. Bazı yörelerde de gelinin annesi için istenen ve süt hakkı denilen beşbiryerde gibi hediyeler, aileler arasında gerginliğe sebep olmaktadır. Sorunların çıktığı böylesi hassas zamanlarda aile büyüklerine çok iş düşmektedir. Büyüklerin sükûneti sağlamak, bilgi ve tecrübeleriyle örülü nasihatlerini her iki tarafın kalplerine inşirah ve selamet verecek şekilde nakşetmeleri gerekecektir.

Elbette böylesine mutlu bir günün, bir yuva kurmanın zaman zaman üzerimizde baskısı, stresi de olabilir. Oysa düğün süreci hayatımızın en güzel anılarını biriktireceğimiz bir zaman dilimidir. İleride evlatlarımıza anlatacağımız anılarımızın bizi kırmamış, yormamış olması da en güzeldir. Yıllar sonra düğün albümüne bakarken bize güzel şeyler hatırlatması çok değerlidir. Öyleyse birtakım küçük şeylere takılıp güzel anıları kaçırmamalıyız.

Düğün yapacak olanlara destek olmak amacıyla toplumumuzda yardımlaşma örnekleri bir hayli fazladır, bu davranış güzel âdetlerimizden biridir aynı zamanda. Bir yuva kurulurken aile büyükleri, akrabalar, dostlar ve arkadaşlar evlenen çiftlere destek olmak amacıyla karşılıksız yardımda bulunurlar. Büyük masraflar yapmadan alınması gereken temel ihtiyaçlar alınarak el birliğiyle bir yuvanın kurulmasına katkı sağlarlar. Yani evlilik beraberinde bereketi de getirmektedir. Düğün masraflarında kız tarafı, erkek tarafı ayrımı yapmadan katkı sağlanması bir hayır ve hasenattır aslında. Yuva kurmak Rabb'imizin emri

Düğünler sevinç ve mutluluk günüdür.

Düğünlerin eğlenceli şekilde icra edilmesinde hiçbir beis yoktur fakat dinî hassasiyetlere dikkat edilmelidir, özellikle de mahremiyet hususunda.

Düğünlerde her türlü haramdan (alkol tüketimi, lüks, israf, vb.) uzak durmak gerekir.

olduğu için bu süreçte gençlere sağlanan maddi ve manevi destek kişiye sevap kazandırır aynı zamanda.

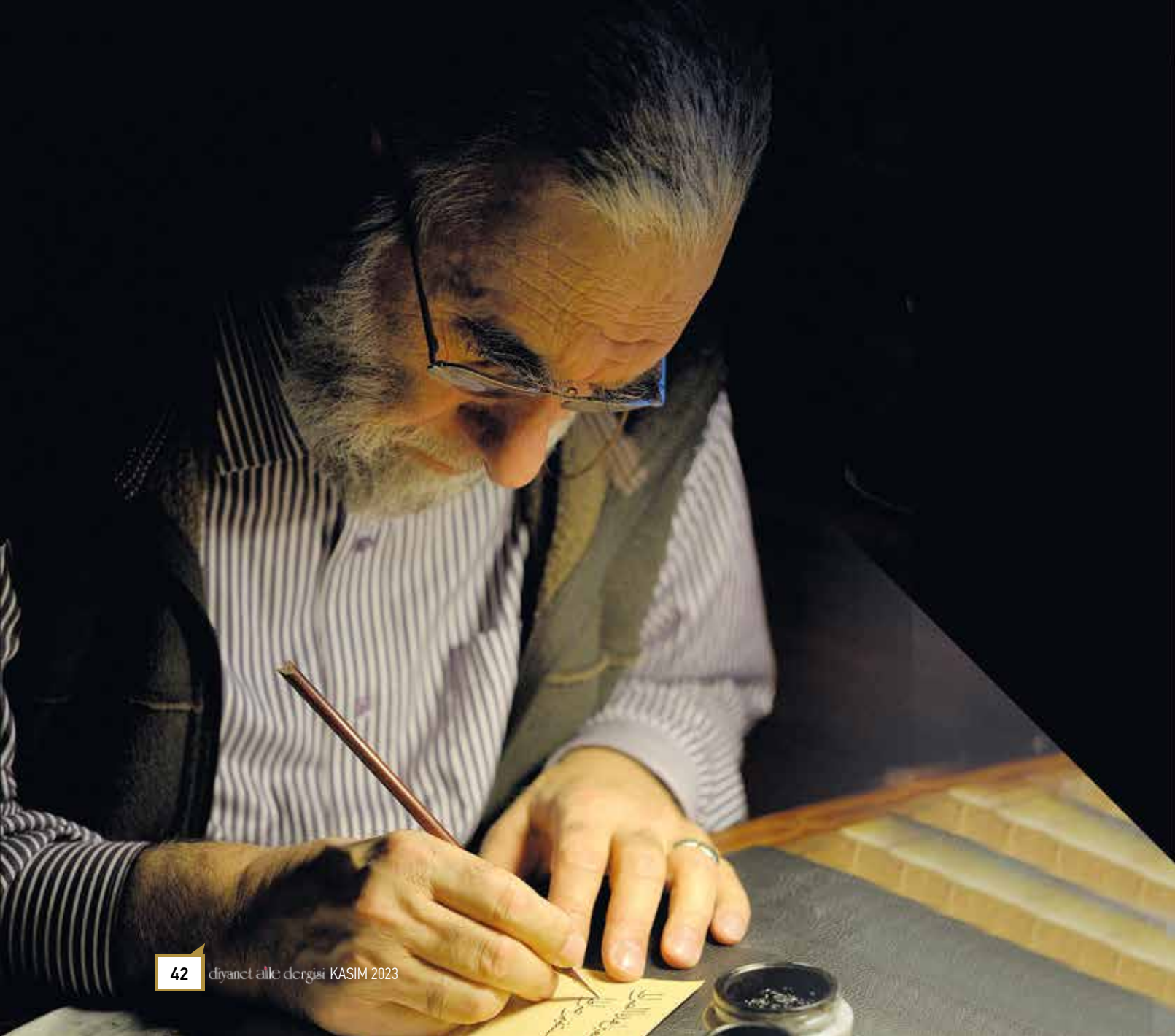
Rabb'imizin rızası her şeyden önemlidir. Bu sebeple yapacağımız her ne olursa olsun ve isterse ömürde bir kere olsun yine de Allah'ın rızasına uygun olmalıdır. Düğünlerimizde de O'nun öfkeleneyeceği şeyleri değil, rahmetini celbedecek şeyleri yapmalıyız ki daha sağlıklı, daha uzun ömürlü birliktelikler kurabilelim. Hayatımızın her anında olduğu gibi düğün yaparken de Allah'ın bizimle olduğunu unutmamalıyız. Her işimizde olduğu gibi düğünlerimizde de kendimize sormamız gereken bir soru olacaktır: "Rabbim benim bu işimden razı mı?" Çünkü günümüzde yuvalar kolay kurulmuyor. Fakat bizler niyetimizle, tavrımızla bu süreci mümkün olduğunca kolaylaştırabiliriz.

Huzur iklimi olan bir yuvanın kurulma aşamasında evlenecek kişiler duayı da ihmal etmemelidirler. Onlar Yüce Kitabımızda buyrulduğu üzere: "Ey Rabb'imiz!" derler, "Bize mutluluk getirecek eşler ve çocuklar bahşet; bizi günahahtan sakınanlara öncü yap!" (Furkân, 25/74).

Cenab-ı Hak, gençlerimize hayırlı yuvalar kurmayı nasip etsin. Yeni evlenen çiftlere ülfet, muhabbet versin. Bir ömür birbirlerine karşı muhabbet ve ilgileri hep ilk günkü gibi sağlam ve diri kalsın.

HASAN ÇELEBİ İLE HAT SANATI ÜZERİNE...

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Rabb'imiz evrendeki her şeyin belirli bir ilim, düzen ve sanat çerçevesinde yaratıldığını "Bu, her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır."; "Her şeyi en güzel yaratan Allah'tır." ayetleriyle bizlere bildiriyor. Bu ayetlerden hareketle İslam dininin özü hüviyetindeki tevhit ilkesinin İslam sanatına yansımaları nasıl olmuştur?

İslam dini tevhit dinidir ve onun tüm ilkelerinin altında yatan temel gaye de tevhitir. Müslümanlar da tevhit inancıyla hareket eder, yapmış olduğu her işi de bu inanca uygun şekilde yaparlar. Sanat da bunlardan bir tanesidir. Bu da zaten İslam sanatını meydana getirmiştir. İslam sanatları içerisinde yer alan hat sanatının da İslam yazısı olduğunu düşündüğümüzde tevhidin doğrudan doğruya sanata dönüştüğünü anlamak kolay olur. Ancak sanat amelî bir mesele olduğu için onu tam anlamıyla da inanca hasredemeyiz. Yani tevhit inancına sahip olmayan bir kimse de hat sanatı ya da başka İslami sanatları icra edebilir. Bu kişilerin icra ettikleri de sanat eserleridir. Fakat Müslüman bir sanatçı "Dağları görür, onların durduğunu sanırsın; oysa bulutlar gibi hareket ederler. Bu, her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır." (Neml, 27/88) ayeti fehvasınca asıl sanatı, o büyük sanatkârı ve O'nun eserlerini fark eder. Sanatçının bu farkındalığını da oluşturan tevhit inancıdır. İşte bu şuura sahip sanatçılar her eserinde Allah'ın yaratmış olduğu o büyük sanat

eserlerinden de ilham alır. Tabiri caizse o büyük eserlerle kendi eserlerini yüceltmeye çalışırlar.

Sanat tarihi ve kültür antropolojisi uzmanı Burckhardt, İslam sanatının hikmetle zanaatın evliliğinden doğduğunu söyler. İlahi hakikatlerin ifadesi olarak da tarif edebileceğimiz sanat hakkındaki düşüncelerinizi bizimle paylaşabilir misiniz?

Aslında çok doğru bakıyor konuya. Nitekim İslam coğrafyasında hikmet içermeyen hiçbir beceri uzun süreli takdir ya da teşvike mazhar olmamıştır. Sizin herhangi bir konuda ortaya koyduğunuz maharetin, hilkatin mantığına ne kadar uyduğuna, sadece İslam halkına değil dünya insanlığına hatta tabiata bir fayda sağlayıp sağlamadığına bakılır. Sadece göze değil, gönül zenginliğine de ne kattığı sorgulanır. Yani ortaya konan eserin biçimsel güzelliği ve fonksiyonelliği yetmez, ruha da bir güzellik üflemesi lazım. İslam coğrafyasında beceri/hüner, hikmet elbisesini giymedikçe sanat sahasına çıkamaz. İslam sanatkârı Allah'ın cemal sıfatının tecellilerini kendi sanat diliyle nesillere ve çağlara tercüme eden adamdır.

"İlhamı Allah'tan, güzelliği hattatın ruhundan alır." dediğiniz hat sanatı yolculuğunuz nasıl başladı ve bu yolculuğunuzda ne gibi zorluklarla karşılaştınız? Kısaca anlatabilir misiniz?

Küçük yaşlardan itibaren kaleme ve kâğıtlara karşı aşırı bir sevgim vardı. O kâğıttaki sevgi de hâlâ bitmiş değil zaten. Düşünün çarşıya çıktığımda esnafın sattıkları ürünü saracakları o kâğıtlara dahi mutlaka dokunurum. Kaleme ve kâğıda olan bu sevgimin beni nereye götüreceğini doğrusu bilemiyordum. Köyümüzdeki caminin yazılarına ilgi duydum öncelikle. Oradaki yazıları taklit etmemle başladı diyebilirim aslında hat yolculuğum. Onları yazıyorum ama sadece kalbimde ne olduğunu tam olarak da bilemediğim iştiyaki dindirmek için yazıyordum. İstanbul'a Kur'an talimi ve tashih-i huruf dersleri almak için gelmişim. İstanbul'daki camileri gezerken bizim köydeki camiden çok daha güzel ve etkileyici yazıları görüyorum ama yazan hiç kimseye rastlamıyorum. Sevinç içinde bir üzüntü yaşıyordum. Çünkü İstanbul'dasın, o şaheserlerin arasındasın ama onunla uğraşan kimselere rastlayamıyorsun. Tabii bunda o zamanlar eski yazının yasak oluşu da etkiliydi.

Ben kendimce yazma işine Artvin Yusufeli'nde müezzin olarak görev yaptığım camiye levhalar yazarak başladım diyebilirim. Sonrasında İstanbul'a tekrar döndükten sonra görev yaptığım Sultantepe'de taş ustası Yusuf Efendi diye biri vardı. Yusuf Efendi bendeki bu iştiyaki görünce beni Hattat Hâmid Aytaç'la tanıştırdı. O zamanlar Hâmid Bey, bir hayli yaşlıydı

ve meşguldü. Kendisine talebe olma istediğimi söyleyince o da beni kendi talebelerinden Hattat Halim Özyazıcı'ya yönlendirdi. Halim Hoca'mla meşke başladım. Çocukluğumdan beri içimde taşıdığım bir sevdâ olan hat sanatı yolculuğumda bana artık profesyonel bir yol gösteren vardı. Üsküdar'dan kalkıp Topkapı Cevizlibağ'a derse gidiyordum. Halim Hoca da sağ olsun her şeyi güzel güzel tarif ediyor ve anlatıyordu. Sonrasında bir trafik kazasında hayatını kaybetti. Halim Hoca vefat edince ne yapacağımı bilmez bir hâlde ortada kaldım. Bu esnada Ömer Nasuhi Bilmen'in oğlu Avni Bilmen'le karşılaştım ve durumu ona anlattım. Avni Bilmen de Hâmid Bey'e tekrar gitmemi ve babası Ömer Nasuhi Bilmen'in selamını iletmemi söyledi. Ben de Hâmid Bey'in huzuruna tekrar çıktım, Hoca kabul etti ve ben de yolculuğuma kaldığım yerden devam ettim.

O zamanlar eski yazı şimdiki gibi rahat bir şekilde yazılmıyordu. Her ne kadar Hamit Aytaç ve Kemal Batanay Hoca'mızın zamanındaki kadar olmasa da yine de üzerimizde bir korku vardı. Ders dönüşü Eminönü'nden Üsküdar'a vapurla geçerken çalışmalar, hocamızın yazılarına gizli gizli bakardık; etrafımızdaki insanlardan çekinirdik. Bir de o dönemin zorluğu olarak da yokluklarla mücadele ederdik. Her istediğimizi her an bulamazdık ve bulsak da o zamanki ekonomik koşullar buna çok da müsaade etmezdi.

İslam sanatlarının her biri kendine has öneme sahiptir. Ömrünü hat sanatına veren bir sanatçımız olarak sizin nazarınızda, İslam sanatları içerisinde hat sanatının ayırt edici vasıfları nedir?

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (c.c.) kalem üzerine yemin etmesi kalem ve yazıya hiç şüphesiz çok büyük bir önem kazandırmıştır. İslam sanatlarının içerisinde kalemin ve yazının olduğu sanat da hat sanatıdır ve dinî bir hüviyetin de göstergesi durumundadır. Diğer İslami sanatlara bakıldığında onlarda direkt olarak dinî bir hüviyet söz konusu değildir. Onların İslami sanat oluşu Müslümanların elinden çıkması ve dinî eserleri süslemelerde kullanılır olmasıyla ilgilidir. Ayrıca hat sanatı cami süslemelerinde ana sanat olarak karşımıza çıkarken diğer sanatlar ise bu sanatın çevresinde şekillenir. Son olarak da şunu söyleyelim:

İslami sanatlar içerisinde hat sanatını diğerlerinden ayıran belki de en önemli özellik hat sanatının bir ölçüsünün olmasıdır. Hat sanatında yazının mutlak iyi olması için harflerin belirli ölçülerde yazılması gerekir. Örneğin bir tezhip sanatında resmedilen bir yaprak belirli bir ölçüye uydurulmak zorunda değildir. Bir de hat sanatı, hocasız olmadan üstesinden gelinebilecek bir sanat değildir.

Hâmid Aytaç ve Kemal Batanay gibi büyük üstatlardan dersler aldınız ve onları tanıdınız. Onları büyük sanatkâr yapan neydi; onların sanat anlayışları, sanata bakışları nasıldı?

Hâmid Aytaç ve Kemal Batanay'ın büyük sanatçı olmalarında belki de en önemli hususiyet, eski yazının yasak olduğu bir dönemde bu hat sanatını unutmayıp, unutturmayıp, bırakmayıp aşk

ve şevk ile devam ettirmeleri, bize kadar ulaştırmalarıdır. Günümüzde hâlâ bu sanat icra ediliyorsa onların sayesinde olmuştur. Hâmid Aytaç, bütün hayatını hat sanatına vakfetmiş biriydi. Küçük bir odada çalışır, yer, içer ve dinlenirdi. Hoca, hattı bir sanat icra etmek düşüncesinden fersah fersah ötede görürdü. Sanki o kendisinin bu dünyaya bu iş için geldiğini düşünür ve öyle çalışırdı. İşte bu düşünceyle ve böylesi bir çalışmayla ancak İslam sanatının zirvesine çıkılabildi. Kemal Batanay Hoca da sanatkârların Batı'ya meylettikleri bir dönemde İslam sanatının canlı kalmasını ve genç sanatkârların yetişmesini sağlamıştı. Kemal Hoca da kendi sanatımızın büyüklüğünü ortaya koymuş ve bu bağlamda da önemli katkılar sunmuştu.

IRCICA başta olmak üzere çeşitli kurumlar aracılığıyla uluslararası hat sanatları yarışmaları düzenleniyor. Bu yarışmaların hat sanatının tanınması ve gelişmesi adına ne gibi katkıları olmuştur?

IRCICA ve bazı kurumlar muhtelif zamanlarda hat sanatına yönelik çeşitli yarışmalar düzenleyip bizleri de jüri olarak çağırıyorlar. Bu yarışmaların uluslararası platformda olması elbette hat sanatının pek çok ülke tarafından tanınmasını ve bu sanata yönelik ilginin artmasını sağlıyor. Pek çok ülkede hat sanatıyla uğraşan kimseler oluyor. Malumunuz hat sanatıyla uğraşan kimseler çalıştıkları yazı stili üzerinde derinleştiğe kendilerine

has bazı değişik tarzlar ortaya koyabiliyorlar. İşte bu yarışmalarda sanatçının yazıdaki derinliği, kişisel ve sanatsal zevki, mensup olduğu ülkenin kültür derinliğiyle meydana getirmiş oldukları tarzları görmüş oluyoruz. Kısacası bu yarışmalar her biri farklı bir dünya olan sanatçıların yeni tarzlar ortaya koyduğu sanatsal bir şölene dönüşüyor.

“Hat sanatında Hâmid Aytaç gibi bir sanatkâr pek nadir gelmiştir.” diye övdüğünüz ve sizin de hocanız olan Hattat Hâmid Aytaç’tan sonra yerli ve yabancı olmak üzere pek çok sanatçı yetiştiren birisiniz. Sizce hattat olmak için bir kişide bulunması gereken vasıflar nelerdir?

Hat sanatı metanet ister, sevgi ister, sabır ister. Yani kişi bu sanatı icra etmek istiyorsa evvela bu sanata aşkla bağlanacak, metanet sahibi olacak ve birçok sanatta da olduğu gibi sabır üstüne sabır yüklenecek. Kararlı olacak, kalemi eline aldığı zaman bırakmayacak ve devam edecek. Mutlaka iyi bir hocadan da meşek etmeli. O hocasının rehberliğinde, bıkmadan, usanmadan devamlı surette pratik yapmalı. İyi bir hattat olmak için günde çok çalışacak. Ara vermeden yazacak. Kazasker “Cumartesi yazısını ensesinden tanırım.” dermiş. Cuma günü tatil olduğu için yazmaya bir günlük verilen bir ara dahi kişinin kendi yazısına etki eder. Dolayısıyla da hattat olacak kişi bir gün dahi kalemini bırakmamalı.

ÖZ GEÇMİŞ

Hattat Hasan Çelebi, Tahsin Efendi ile Sâkine Hanım'ın oğlu olarak 1937 yılında Erzurum'un Oltu ilçesine bağlı İnci köyünde dünyaya geldi. Okuma yazmayı öğrenirken bir yandan da Kur'an-ı Kerim'i hıfzetti. 1954 yılında dinî eğitim almak üzere İstanbul'a gitti. Üçbaşı ve Çinili Medreselerinde Arapça ve din dersleri aldıktan sonra 1956'da müezzin olarak Üsküdar Mihrimah Sultan Camii'ne tayin edildi. 1957-1958 yıllarında askerlik görevini ifa edip döndükten sonra Üsküdar'daki Nasuhi Mehmed Efendi Camii'nde imamlık yapmaya başladı.

1960 İhtilali'nden sonra İstanbul'dan ayrılarak, müezzinlik yapmak üzere Artvin'in Yusufeli ilçesine gitti. 1963 yılında tekrar İstanbul'a dönüp Üsküdar'daki Mehmed Sa'id Efendi Camii'nde imam olarak göreve başladı. Ertesi yıl nakledildiği Şeyh Camii'nde on sene görev yaptıktan sonra, Selami Alî Efendi Camii'nin imamlığına getirildi. Senelerce burada görev yaptıktan sonra 1987'de emekliye ayrıldı.

Günümüzün “reisü'l-hattatin”i addedilen Hasan Çelebi, hâlen yazı çalışmalarına devam etmekte, yurt içi ve yurt dışında çeşitli müstakil ve karma sergilere iştirak etmektedir. Çok sayıda öğrenciye icazet vermiş olup yazı talimlerine bugün de devam etmekte, geleneksel meşeklerin yanı sıra, yurt dışındaki öğrencilerine mektup aracılığı ile de ders vermektedir.

YERİN GÖĞE EN YAKIN AVLUSU KUDÜS

■ Sümeyra ÇELİK

ben Kudüs
şehr-i kadim
uzun bir kışa erdim
Kubbet-üs Sahra'yla göğü çınlatır
âhım
kanla doldu mahsenlerim
Yahya'nın kanı
İsa'nın kanı

Arif Ay

Her hikâye bir şehirde başlamaz. Ancak her şehrin bir hikâyesi vardır. Daha surları yükselmeden insanlığın mirasını yüklenen kutsal şehir Kudüs gibi.

Sokaklarında peygamberlerin ve kralların dolaştığı, uğruna nice canların feda olduğu şehir. Yakılan ağıtlar, gökyüzüne bırakılan sözler ve dikilen zeytin ağaçlarından çok önce başlar Kudüs'ün tarihi. Kadim olan ne varsa yolu Kudüs'ten geçmiştir. İnsan ve gökyüzüne dair birikmiş mirasta da ön saflarda yer alır. Söz, şiir ve vahiy sırasız ve zamansız uğrar bu mübarek beldeye. Hepsi bir iz, hepsi bir nişane ekler şehrin taşlarına. Binyıllardır akıp giden hayatlara keder, neşe, hüznün ve saadet eşlik eder. Bir fetih ve işgal, yeni bir fetih ve yine işgal diye deveren eder Kudüs'te zaman. Tarih boyunca komutanlar ve hükümdarlar ölümüne vurur bu şehirde; şehir ölmesin diye.

Peygamberler, kutsal kitaplar, isrâ, miraç, savaşlar, dualar, göçler, isyanlar, intifadalar, işgaller, işkenceler, şehitler, kahramanlar, mescitler, kutsal mekânlar gibi onlarca konunun öznesidir Kudüs. Kutsallığın, bereketin ve hicretin başkentidir. "Ey yerin göklere en

yakın avlusu" (Nizar Kabbani) diye hitap edilen, vahyin coğrafyasıdır. Kudüs bizim için bir şehirden fazlasıdır. Dinî, tarihi ve kardeşlik bağlarımızın kement noktasıdır.

Tevhit elçisi olarak yeryüzüne gönderilmiş birçok peygamberin risalet yurdudur Kudüs. Peygamberler ocağı Kudüs'te Nebi Davud ile başlar hüküm. İsrailoğullarının komutanı Tâlût, Hz. Davud'un Câlût'u öldürme talebini küçümser ve ona inanmaz. Ama Hz. Davud, zalim Câlût'u, tıpkı günümüz Filistinlilerinin yaptığı gibi attığı taşlarla öldürür. Hz. Davud'un taş atarak kazandığı zaferi ona krallığı getirir ve böylece Kudüs'te hükümdar peygamberler dönemi başlar. Nebi Davud'a nisbetle taş, Filistin direnişinin sembolü olur ve kaynağını bir peygamber eylemi olmaktan alır. Çünkü zalim taşlanır. Davudi sadaya şahitlik eden Kudüs'te bugün Nebi Davud makamı üzerinde İsrail cumhurbaşkanının bir çalışma ofisi bulunmaktadır.

Kudüs babalar ve oğullar şehridir. Hz. Süleyman'ın dünya saltanatının başkentidir. Babası şehri fetheder ve bir mabet yapmak ister fakat bu, oğlu Hz. Süleyman'a nasip olur. Krallardan ve peygamberlerden yana nasipli olan Kudüs, hükümdar peygamberle âdeta taçlanır. Halen Yahudiler Süleyman peygamberin ihtişamlı günlerine dönemedikleri için Burak Duvarı'nda ağlarlar. Hz. Süleyman'ı özlemle

anmalarının arka planında ise hükmetme beklentileri ve güç devşirme açlığının yattığı kabul görür. Buna karşılık Hz. Musa'nın hatırası ise Selahaddin Eyyubi'nin Nebi Musa şenlikleriyle yâd edilir. Hicreti Kudüs'e doğru olan Hz. Musa şehre yakın bir noktaya kadar ulaşır ama Kudüs'e giremez. Bereketli topraklara kutsallık katan ilk peygamberlerden kabul edilen Hz. Musa'nın Kudüs yakınlarında kaldığı yere, Nebi Musa makamı, fetihten sonra şarkın en sevgili sultanı tarafından yaptırılır. Peygamber hürmeti ve sadakati, Selahaddin Eyyubi ile Müslümanlara miras bırakılmıştır.

Hz. Zekeriya'nın Kudüs'le olan bağı ise bir mihrap meselesidir. Peygamber mihrabında Hz. Meryem'in bahçevanıdır. Beyt-i Makdis'in doğu tarafındaki mihrapta Hz. Meryem, Rabb'i tarafından seçilir. Geriye, âlemlerin kadınlarına üstün

kılınacak bir ömür bırakır. Bütün bunlar şehrin kutsallık harcına eklidir. Ve Hz. Zekeriya ilerlemiş yaşına rağmen oğlu Hz. Yahya'nın müjdesini yine bu toprakların bereketinde alır. Hz. Yahya'nın şehadetini ve Hz. İsa'nın mucizevi doğumunu gören Kudüs'te, Hz. İsa ile başka bir dönem başlamış olur. Romalılar Hz. İsa'nın çağrısına kulak tıklar ve onun için ölüm cezasını reva görüp çarmıha gerer. Kutsallığın başkenti Kudüs, peygamber kanını akıtanları da böylece tarih sayfasına ekler.

Mescid-i Aksa'nın Müslümanlar nazarında kutsiyeti ise isra ve miraç hadisesiyle zirveleşir. Hz. Peygamber'in gece yürüyüşünün güzergâhı ve miracın basamağı olan Mescid-i Aksa, İslam dünyasının üçüncü haremidir. Akidevi köklerimiz ve tarihî mirasımızın bakiyesi olan Mescid-i Aksa İslam'ın ilk kıblesi olma yönüyle de kilit bir konumu temsil eder. Kudüs'ün maddi ve manevi merkezi el-Aksa'dır. Bu kutlu mescidi şehirden çıkardığımızda neredeyse geriye hiçbir şey kalmaz.

Kubbeleri, mescitleri, namazgâhları, şadırvanları,

medreseleri, sebilleri, halvethaneleri ve zeytin ağaçlarıyla birlikte bu mübarek mabet, kutsal şehrin kalbidir. Peygamber kavlinin ve kademinin işaretleriyle Mescid-i Aksa bir diriliş karargâhıdır. Miracın basamağı olan Kubbetü's-Sahra ise cennetin sekiz kapısını temsil eden sekizgen yapısıyla İslam estetiğinin -yedinci yüzyıldan günümüze kadar- neredeyse hiç değişikliğe uğramadan gelen yegâne eseridir. İç ve dış tezyinatının emsalsiz güzelliği ile miracın durağı olan Kubbetü's-Sahra'ya peygamber sevgisi âdeta nakşedilmiştir.

Bir barış şehri olan Kudüs tarih boyunca birçok devletin ve milletin ilgi odağındadır. Fetihler yurdudur. Hz. Davud'dan sonra ilk fatihi Hz. Ömer'dir. Halife, kutsal şehrin anahtarlarını teslim almak için Medine'den yola çıkar. Kudüs Baş Patriği Sophronius başkentlerini komutana teslim etmeyi reddedip halifenin gelmesini ister. Peygamber tedrisinden geçen Hz. Ömer, Kudüs'e bir yol açar. Vahyin dilinden bereket merci olarak anlatılan Mescid-i Aksa, Medine'de nebevi kelama birçok kez konu olmuştur. Ziyaret edilmesinden, kandillerinde yakılmak üzere zeytinyağı gönderilmesinden söz eder Kutlu Nebi. Zaman zaman Beytü'l-Makdis'ten bahis açılır Mescid-i Nebevi'de. Çünkü mescitler de kardeştir. Peygamber buyruğunu alan gönüller revan olurlar Kudüs'e doğru. O yüzden el-Aksa'nın surları dibindeki kabristanda sahabe mezarları vardır.

Bir Süleyman mührü gibi adalet ve merhamet, sahabeyle taşına toprağına yerleşir. Uzun bir aradan sonra selamet ve esenlik tekrar tahtına kurulur Kudüs'te ve insanlık tarih sahnesinde yeniden boy verir. Hayat, şehrin sokaklarında olanca çeşitliliğiyle akar. Çünkü halife eman vermiştir. Hz. Ömer'in emannamesiyle Kudüs'te yaşayan herkes selamet sancağının gölgesine çekilir. Gözyaşı ve zulüm şehirden uzun zaman silinir.

Zaman bütün tozlarını hayatın üzerine yığmaya devam ederken yeniden işgal yurduna döner Kudüs. İslam'ın sancağının adalet ve huzur gölgesi çekilir Zeytindağı'ndan. Bir ah mevsimine mahkûm olur halkı. Gözyaşı ve zulüm yeniden birikir şehrin hafızasında. Ancak her dönemin kendi sırasını bekleyen bir Ömer'i vardır. Selahaddin ordusu ilerler fethetmeye doğru. Bu defa, dağılmış ve dört bir yana savrulmuş gönüllerimizi yeniden Kudüs'le mayalayan Nureddin Mahmud Zengî ile başlar fetih. Mescid-i Aksa'nın tutsaklığını gidermek için âdetailmek ilmek, dirlik motifi dokur Müslümanlar arasına. Önce Mescid-i Aksa'nın minberi yapılır Halep'te. Ve peygamber kavlinin ardı sıra Kudüs'e doğru yol açılır. Fetihle bir cuma günü tamda mirac mucizesinin sene-i devriyesinde yeniden İslam'ın yurdu olur Kudüs. Sultanın kız kardeşinin Halep'ten getirdiği gül suları ile Mescid-i Aksa yıkanır, paklanır. Fetihten önce yapılan minber el-Aksa'ya kavuştuğunda Selahaddin

Mescid-i Aksa'nın Müslümanlar nazarında kutsiyeti ise isra ve miraç hadisesiyle zirveleşir. Hz. Peygamber'in gece yürüyüşünün güzergâhı ve miracın basamağı olan Mescid-i Aksa, İslam dünyasının üçüncü haremidir.

Eyyubi de şarkın en sevgili sultanı olur. Ve Kudüs, İslam'ın ilim ve hikmet libasına bürünsün diye pek çok âlim şehre davet edilir.

Kudüs'te dört yüz bir yılı Osmanlı sancağı olmak üzere bin yıl İslam hakimiyetinin yaşandığı müstesna bir sayfa, Birinci Dünya Savaşı ile kapanır. Ecdadımız Filistin'i asırlarca zulüm ve gözyaşından azade etmekle yetinmeyen hürmet nazarıyla her bir hatırayı ihya eder. Öyle ki Kudüs ve el-Halil'i Haremeyn olarak adlandırır. Hz. İbrahim'in makamında bugün dahi Sultan Abdulhamit Han'ın sancağı toza kire bulaşmış hâliyle durur. Mescid-i Aksa ise yüzyıllardır ecdadımızın dilinde Harem-i Şerif olarak anılmıştır. Kudüs, tarihî mirasımızla bizim için hem mazi hem atidir.

İngiliz manda yönetimi Kudüs'ü ele geçirip İsrail'e devrettiğinde tarihler 1948'i

gösteriyordur. Böylece bereketin, hicretin, kutsalın ve hürmetin başkenti olan Kudüs'te zulüm başköşeye yerleşir. Artık bereketli hilalin merkez noktalarından olan Kudüs'te günler sürgünlere, katliamlara, işgallere, ekinleri yakmaya doğru akıp gider. Vatanlarından sürgün edilenler, şehit edilenler, isyanlar, direnişler ve intifadalar tarihi başlar. Tutmayan elleri ve tutmayan ayaklarıyla dahi mukaddesatını savunanlar şehit edilir. Din, tarih, ahlak ve meşruiyet açısından hiçbir yere oturmayan günler, aylar, yıllar geçer.

Ezgilerin tınıları feryatlara döndüğünden beri Filistin'de rüzgârlar artık kimseyi serinletmiyor. Kudüs semaları; işgal edilmiş vatanlarında mukaddesat için dökülen gözyaşlarına tanıklık ediyor. Gençler, kadınlar, çocuklar ve beli bükülmüş ihtiyarlar aynı gökyüzüne umutlarını, dualarını salıyor. Göğü yerle birleştiren güneş, her gün Kamame'den dolanıp Burak Duvarı'na vuruyor ve Kubbetü's-Sahra'nın altın kubbesine doğuyor. Ve herkes Kudüs'te yeniden doğacak bir sabahı bekliyor.

*Ve and içerim ki
Bir mendil işleyeceğim yarına kadar
Gözlerine sunduğum şiirlerle süslü ve bir tümceyle, baldan ve öpücüklerden tatlı
Bir Filistin vardı
Bir Filistin gene var!*

Mahmut Derviş

ÇÖMLEKÇİLİĞİN KALBI: AVANOS

■ Seher MERİÇ

Bu ayki yazımda her mevsim keyifle gezebileceğiniz Anadolu'nun çömlekçiliğinin kalbinin attığı yer olan Avanos'tan bahsetmek istiyorum. Avanos denildiği zaman aklıma önce Kızılırmak kenarında içtiğim demli çay ve çömlekler geliyor. Hatta çömlek ustalarının atölyelerinde elimi yüzümü çamur yaptığım anlar, bir türlü doğru düzgün şekil veremediğim eciş bücüş toprak kaplar geliyor.

Eminim hemen hemen herkes Kapadokya bölgesini duymuştur. Bu bölgede bulunan Avanos, ülkemizin en uzun nehri olan Kızılırmak'ın iki yakasına kurulmuş bir ilçe. Suladığı tüflü ve killi topraklarla adına yakışır tatlı bir kızılığa bürünmüş; çanakçılık, halıcılık gibi el sanatlarının ve üzüm üretiminin geliştiği, eşsiz peri bacaları, vadileri, yer altı şehirleri ve kiliseleriyle Kapadokya bölgesinin önemli turistik beldelerinden biri. Tarihî anıtları ve tümülüsleri, Selçuklu-Osmanlı eserleri ve güvercinlikler gibi zengin turizm değerlerine sahip.

Avanos'un iki yakası dört kolla birbirine bağlanıyor. Bunlardan ilki elbette Taşköprü. Diğer asma köprü ve iki adet de çevre yolu bulunuyor. Sultan Abdülhamit döneminde yapılan, yaklaşık 150 metre uzunluğunda ve on bir ayak üzerine inşa edilen Taşköprü'nün tarihi 1900'lere dayanırken, 180 metre uzunluğundaki asma köprü ise 1973 yılında yapılarak "Türkiye'nin 2. asma köprüsü" sıfatını almış.

Sırtını dağa yaslayan Avanos'un labirent gibi dar sokakları yığma taşlarla yapılan tarihî evlerle çevrelenmiş. Bu sevimli ilçeyi biraz daha detaylı anlatmaya başlayayım: Avanos, Nevşehir'e 18 km uzaklıkta yer alan şirin bir yerleşim yeri. Bölgenin ilk yerleşimcilerinin Hititler olduğu düşünülüyor. Avanos adının ise Selçuklu komutanı Evrenos Bey'den yahut bölgede sıklıkla üretilen "evani" adı verilen toprak kabın isminden aldığı söyleniyor.

Avanos, nehir ve dağ arasında kalmış bir bölgede yer aldığından dar ve dolambaçlı sokaklara sahip. Evler, Avanos civarında bulunan taş

ocaklarından elde edilen "kisir" adı verilen bir taştan yapılıyor. Evlerde kullanılan taş ve ahşaplardaki ince işçilik ise göz alıcı.

Avanos jeolojik özelliklerinden dolayı Hititlerden bu yana çarklarla yapılan çanak ve çömleklerle seramik sanatının hayat bulduğu bir yer. Mezopotamya'dan Kapadokya'ya ticaret için gelen Asurlular Hititlere çömlek yapmayı öğretmişler. İlk önceleri sargı-dolama ve açık ateşle pişirme yöntemiyle çömlekler yapılmış. MÖ 3 binlerde ise çarkta çömlek yapmayı ve fırında pişirmeyi öğrenmişler. Çömlek atölyeleri Avanos'un merkezinde yan yana sıralanıyor. Avanos'un tarihî dokusuna belki de en çok işleyen, toprağın sanata, insanın sanatçıya dönüştüğünü gösteren çanak atölyeleridir. Kayalara oyulmuş mağaraların içinde, Kızılırmak'ın hediyesi kızıl toprağın ayakla döndürülen ışıklar üzerinde aldığı şekli izlemek, birçok

turisti içindeki hayal gücünü göstermeye özendiriyor. Ata mesleği çanakçılığın tarihi de Avanos kadar eski, ta Hititlere kadar uzanıyor. Çamuru el emeği göz nuru eserlere dönüştüren bu atölyeler Avanos'ta gezilecek yerlerin başında geliyor. Eee, tabii ki gitmişken bir işliğin başında oturup çömlek yapmayı da denemelisiniz. Elbiselerim kirlenir diye düşünmenize gerek yok. Çömlek ustası üzerinize giyebileceğiniz bir tulum veriyor. Bu sayede siz keyifli bir şekilde çömleğinizi yapabiliyorsunuz.

Çoğunluğu doğal kaya oyma mağaralar ve taş evlerden oluşan işlikler, daha çok Avanos merkezinde yoğunlaşmış olup yerli ve yabancı turistler için önemli bir ilgi odağıdır. Avanos dağlarından ve Kızılırmak yataklarındaki yumuşak ve yağlı-killi topraklar elenip iyice yoğrulmuş çamur hâline getiriliyor. "Çark" adı verilen ve ayakla döndürülen tezgâhlarda maharetle şekillendiriliyor.

Önce güneşte, sonra gölgede kurutulmuş saman ve talaşla yakılan fırınlarda 800 ile 1200 derece sıcaklık aralığında özenle pişiriliyor.

Avanos Müzesi, Paşabağı ve Zelve Vadisi

Avanos'ta gezilecek yerler listenizde mutlaka olması gereken yerlerden biri de Avanos'taki müze. Dünyanın ilk ve tek yer altı seramik müzesi olan bu mekânda, çanakçılık ve seramik sanatının tarihî süreçteki gelişimini görebilirsiniz.

Gelen ziyaretçilerin çömlek imalatının aşamalarını görerek çömlek yapımını da deneyimleyebildikleri müze, uluslararası etkinliklere de ev sahipliği yapmasından dolayı oldukça bilinir bir isme sahip.

Avanos'un 3 km güneyinde ve merkezden yürüyerek de ulaşılabilir mesafede olan Paşabağı, akşam saatlerinde güneşin batışını seyretmek için gelenlerle doluyor. Bu gelenlerin içinde ben de varım. "Keşişler Vadisi" diye de bilinen Paşabağı aynı zamanda peribacalarının oluşum galerisi gibi. İki ve üç başlıklı peribacalarını burada görebilirsiniz.

Paşabağı'nı gezdikten sonra yolu takip ederek Avanos'un 3 km güneyinde yer alan geniş gövdeli sivri uçlu peribacalarıyla dolu Zelve Vadisi'ne de ulaşabilirsiniz. Zelve'deki kayalara oyulmuş mağaralarda 1924 mübadelesine kadar Rumlar yaşamış, Rumlar Yunanistan'a gidince de Türkler yerleşmişler. 1952 yılında kayaların oluşturduğu tehlike gözetilerek Türk nüfus da buradan boşaltılmış.

Nevşehir Avanos'ta dört kattan oluşan ve 1972 yılında bulunan Özkonak Yer altı Şehri'nin ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmese de, milattan önce 400 yıllarında olduğu tahmin ediliyor. İdiş Dağı'nın volkanik tüf tabakasının en fazla olduğu yere inşa edilmiş olan bu yeraltı şehri, görenleri "O dönemlerde nasıl oldu da yapıldı?" diye hayrete düşürecek kadar farklı bir mimari. Hem barınma, hem de düşmana karşı savunma amacıyla, tüm detaylar düşünülerek tasarlanmıştır. Geniş galerilere bağlanan dar tüneller, düzgün oyulmuş odacıklara kapı görevi gören ve değirmen taşından daha ağır tırhız taşları, taşların üzerinden saldırılara karşı kızgın yağ dökülen küçük delikler, uzun süre içeride kalındığında hava sağlayan ve düşmanın görmemesi için gizlenen bir elin bile girmeyeceği kılcal kanallar Mısır Piramitleri'nin gizemini çağırıştırıyor âdeti.

Eğer benim gibi mağaralara girmekten korkmuyorsanız, Avanos'tan 13 km kuzeyde bulunan Özkonak Yeraltı Şehri'ne de uğrayabilirsiniz.

Ama kapalı yerde kalma korkunuz varsa hiç tavsiye etmem.

Saruhan Kervansarayı

Kervansarayları çok sevdiğimi yakın arkadaşlarım iyi bilirler. O yüzden Avanos'un 4 km güneydoğusunda kalan ve yaklaşık iki bin metrekarelik alana inşa edilmiş olan Saruhan Kervansaray'ı bana zaman tüneline girmiş gibi hissettirdi. Tarihi 1249 yılında 2. İzzettin Keykavus dönemine rastlayan Saruhan Kervansaray'ı İpek Yolu'nun Aksaray-Kayseri istikametinde Nevşehir il sınırlarında içinde yer alıyor ve Selçuklunun yaptırdığı son kervansaray olarak biliniyor.

Kervansarayın en ilgi çeken yanını mimaride kullanılan kesme taşlar oluşturuyor. Pembe, devetüyü ve sarı renkli oldukça muntazam kesilmiş taşlarla tek kat olarak yapılmış, ki adını da bu sarı renkli taşlardan almış. Giriş kapısı oldukça heybetli olan kervansaray üstü açık ve kenarlarında odalar bulunan geniş bir avluyla misafirlerin atlarını bağladığı kapalı

bölmelerden oluşuyor. Gezdikçe kendinizi elinizde mum ve duvarlardaki kandillerle yolunu aydınlatan bir seyyah gibi hissettiren bu yapı 1990'lı yılların başında restore edilmiş.

Fotoğraf çekmek için en keyifli vakitler olan ikindiden sonra Avanos merkezdeki tarihî yapıları gezmeye başlıyorum. Günümüz mimarisinin temelleri aslında Anadolu Selçukluları Dönemi'nde atılmaya başlanmıştır. Önce Saruhan Medresesi, ardından 1202 yılına tarihlenen Alaaddin Camii mimarinin başlangıcı olmuş. Saruhan Medresesi'nin yapıldığı ilk dönemlerde hanı koruyan bir çavuş Kızılırmak'ın kuzey kıyısına bir mescit yaptırmış. Çevre köylerden göçenlerin zamanla çevresine ev yaptığı mescidin bulunduğu mahalle Avanos'un bilinen eski mahallesi olan "Çavuşin" olmuş. Yerleşimin başladığı bu tarihlerden itibaren Avanos'un bilinen Türk evlerinin ise yaklaşık 150 yıllık bir geçmişi var. İlk yerleşimin başladığı Çavuşin'den sonra Alaaddin, Bayır, Orta ve Yukarı mahallelerde Türk evleri yapılmış. Toprağı sanata dönüştüren sanatçı Avanoslular, evlerin mimarisinde taş işçiliğine çok önem vermiş. Eski yerleşim yeri olarak kullanılan mağaraların üzerine geometrik ve bitkisel süslemelerle taş evler inşa etmişler. Günümüzde kala kala 50-60 kadar eski Avanos evi kalmış. Bazıları restorasyon görmüş bu evlerden birkaçına uğramadan Avanos'a veda etmeyin derim.

Tarihî Avanos Evleri

Avanos'un en dikkat çekici evlerinden biri Doktor Hacı Nuri Bey Konağı'dır. Kızılırmak'ın ayırdığı yakadaki Orta Mahalle'de bulunan bu evin Kapadokya evlerine özgü avlulu bir mimarisi var. Dizilerde ve sinema filmlerindeki hikâyelerin geçtiği ev olmuş önce, sonra da bir eğitim kurumu. Ahşap balkonlarından birinde "Maşallah" yazısının hemen altında yapılış tarihi olan altında 1902 yazılı.

Yukarı Mahalle Çarşı Sokak'ta Tevfik Körükçü Konağı hâlâ ayakta duran eski Avanos evlerinden biri. İki katlı ve avlusuz inşa edilmiştir. Maşallah yazısının altındaki yapım tarihi ise 1903'tür.

Orta Mahalle Cerit Sokak'ta bulunan Hikmet Cingi Evi bilinen adıyla Postacı Hikmet'in Konağı ise 1859'da yapılmış.

Diğer evlerden farklı olarak içinde bir su kuyusu bulunuyor ve 2013 yılından bu yana butik otel olarak işletiliyor.

Avanos merkezdeki asma köprü'nün hemen ucundaki Merkez Cami akşamları çok güzel manzara sergiliyor. Özellikle fotoğraf tutkunlarına burada yansıma fotoğrafları çekmelerini tavsiye ederim.

Avanos Mutfağı

Buralara kadar geldik ne yiyelim diye sorarsanız, elbette sizlere ilk olarak önereceğim yemek testi kebabı olacaktır.

Bu yemek Kapadokya denildiğinde akla ilk gelen yemekler arasındadır. Malum her yerde çömləkçi olduğundan testi kebabının merkezinin Avanos olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Testi kebabının orijinalinde kuzu eti kullanılmaktadır. Ancak kuzu eti yemeyen misafirlerini de düşünen mekânlar dana etinden yapılan alternatifi sunmaktadır. Testi kebabının püf noktası etin çömlək içerisinde uzun saatler pişirilmiş olmasıdır. Ayrıca bölgedeki başarılı restoranlar genellikle bölgede yetiştirilen organik sebzeleri kullanmaktadır.

Pekmez şırası olarak da bilinen köftür de Avanos'un bilinen yiyecekleri arasında yer alıyor. İçerisinde kullanılan unun arpadan elde ediliyor olması ise lezzetinin püf noktası olarak söylenebilir. Hazırlanan tarif geniş tepsilere dökülerek soğutulmakta ve ardından

dilimlenmektedir. Ayrıca cevizli, Antep fıstıklı farklı seçenekleri de bulunmaktadır. Restoranlarda yemeklerin ardından ikram edilebilir.

Sırada benim en beğendiğim yemek olan ayva dolması var. Ayva içinin oyulmasının ardından iç harç ile doldurmakta ve odun fırınında yavaş bir şekilde pişirilmektedir. Ayva dolmasının tarihine bakıldığında ise Osmanlı mutfağına dayandığı görülmektedir. Muhteşem lezzeti elde etmenin en önemli noktası, kullanılan baharatlardır.

Bu yemekler benim için çok farklı diyenler için ise elbette önerim mantı olacaktır. Manti, komşusu Kayseri'de olduğu gibi Nevşehir'de de oldukça popüler. Ancak Avanos'ta yenilen mantı Kayseri'dekinin aksine çok daha kolay bir şekilde hazırlanıyor. Özenle hazırlanan hamur ince bir şekilde açılıyor ve üzerine iç harcı yayılıyor. Ardından rulo şekli verilerek fırında pişiriliyor. Hazırlanan mantının üzerine yoğurt ve salçalı sos ilave edilerek servis ediyoruz. Şimdiden hepinize afiyet olsun.

Bu güzel yemeklerden sonra hâlâ değişik bir şeyler yiyelim dersanız size ev yapımı dondurmaları tavsiye edebilirim. Elinize aldığınız dondurma ile Kızılırmak kenarında bir akşam yürüyüşü şahane olacaktır.

Ne demiş büyükler; "Yola çıkıp varmayan, yoldan çıkıp varan görülmemiştir."

Yolunuz her daim hayra çıksın inşallah.

Keyifle ve sağlıklı kalın.

TEZKÂR PÂY HATUN

(Ribat'ül Bağdadiyyenin Kurucusu)

■ Meryem DALĞIÇ
Başkanlık Vaizi

İnsan, yaratılış gayesini idrak ettiğinde ailesine, çevresine ve tüm âleme feraset, nezaket, şefkat, merhamet nazarıyla bakar. Bir başkasının ihtiyacına dikkat ve rikkat kesilir, iyiliği, güzelliği yayma cehdiyle iki kapılı bir han olan bu dünyadan geçerken kubbede hoş bir seda bırakır. Memlûk sultanı (1260-1277) Melik Zahir Baybars'ın kızı Tezkâr Pây Hatun da kubbede hoş seda bırakan güzide insanlardan biridir. İyi bir eğitim alan, ilim erbabını himaye eden, yaptığı hayırlarla anılan, sevilen, sayılan salih bir kadındı. Hayatı hakkında detaylı bilgi bulunmamasına rağmen kuşkusuz onun ismini unutulmaz kılan en önemli hayratı, Kahire'de kadınlara mahsus kurmuş olduğu Ribatü'l Bağdadiyyedir.

Sınır boylarında ve stratejik mevkilerde askerî amaçla inşa edilen müstahkem yapılara ribat denilirdi. İlk etapta hudut karakolları olarak kurulan ribatların, İslam coğrafyasının sınırlarının genişlemesiyle sayıları artmış ancak zaman içerisinde işlevi

de değişmiştir. Ribatlar, ihtiyaca binaen medrese, tekke, kervansaray hatta kadın sığınma evi olarak hizmet vermiştir. (DİA, "Ribat" md.)

Kimsesizlere kol kanat geren, yetimleri himaye eden Tezkâr Hatun'un kurmuş olduğu Ribatü'l Bağdadiyye diğer

adıyla da Bintü'l Bağdadiyye, kadınlara özel bir medrese olmasının yanı sıra aynı zamanda bir kadın sığınma eviydi. Eşinden ayrılan kadınlar, evleninceye kadar burada misafir edilirdi. Yine şiddet görmüş, sokağa atılmış, gidecek yeri olmayan, çaresiz kadınların himaye edildiği, eğitildiği, topluma kazandırıldığı, maddi ve manevi desteğin verildiği bir şifahane niteliğindedir. Son derece sistemli bir idareyle yönetilirdi. Öğrenciler, öğretmenler ve hizmetçiler için geçerli olan kuralları vardı. Öncelikle buraya atanacak kadın idarecilerin seçiminde çok titiz davranılır ve onlarda bazı üstün vasıflar aranır. İlim ehli, güzel ahlaklı, takvalı, iletişimde mahir, ders vermede yetkin ve yönetmeye muktedir olması aranan şartlardandı. Mesela Fatma bint. Abbas el-Bağdadiyye, Ribat el-Bağdadiyyenin en meşhur hocalarından ve idarecilerinden biriydi. İlmi, zühdü ve keskin zekâsıyla temayüz etmiş, ünlü bir fıkıh âlimiydi. O, entelektüel

Ribatü'l Bağdadiyye, kadınlara özel medrese ve bir kadın sığınma eviydi. Eşinden ayrılan kadınlar, evleninceye kadar burada misafir edilirdi. Yine şiddet görmüş, sokağa atılmış, gidecek yeri olmayan, çaresiz kadınların himaye edildiği, eğitildiği, topluma kazandırıldığı, maddi ve manevi desteğin verildiği bir şifahane niteliğindedir.

birikimi ve müthiş hafızasıyla ünlü kelimacı İbn Teymiye'yi dahi şaşırtmıştı. Kaynaklarda yüksek isnatların dayanağı, yanlışsız, zamanın eşsizi gibi sıfatlarla anılmıştı. İyi bir vaizdi, bazı vakitler cami minberine çıkar, erkeklere de nasihat ederdi. İlim meclislerinde âlimlerle münazarada bulunur, bilgisiyle muhatabını sustururdu. Fatma bint Abbas'tan sonra Ribat'ül-Bağdadiyyeye idareci olan tüm âlim kadınlara, "Bağdadiyye" denilmiştir. (Fatma Aliye Hanım, *Ünlü Müslüman Kadınlar*, İnkılap Yayınları, s.69.)

Tezkâr Hatun birçok işleve sahip olan bu kurumun yönetimini böylesine liyakatli hocalara tevdi etmişti. Kadınlar burada hem dinî hem de pozitif ilimleri öğrenir, iyi bir eğitim alırlardı. Umumi derslerin yanı sıra duruma ve kişiye göre hususi dersler de verilirdi. Kadınlara her birinin hizmetini gören hizmetçiler tashih edilmişti. Edep ve ilmin öğretildiği, hayatında zorluklar yaşayan kadınların himaye edildiği, Ribat'ül Bağdadiyyeyi 13. yüzyılda basiret, feraset ve merhamet sahibi olan Tezkâr Hatun kurarak mağdur olan kadınlara el uzatmış, toplumsal bir

yaraya da merhem olmuş, yaşadığı çağda kadınların hayata tutunmalarını sağlamıştır.

Günümüzdeki kadın sığınma evlerine ilham olan Ribat'ül Bağdadiyyeler, tarihsel süreçte Selçuklular ve Osmanlılar döneminde de varlığını devam ettirmiş; mağdur, mazlum ve kimsesiz kadınlar için bir sığınak, ilim ve irfan mektebi olmuştur. İslam tarihinde bir ilim meclisi olan mescitlerin, kadınları himaye etmesi, onlar için bir barınak ve ilim merkezi olması, esas itibarıyla Asr-ı Saadet'e dayanır. Mescid-i Nebevi'nin hemen yanında bulunan suffada İslam'ı öğrenmek için uzaktan gelen, barınacak yeri olmayan müminlerin yanı sıra yoksul, bekâr, kimsesiz sahabiler de kalır, eğitim alırlardı. Onların iâşe ve ihtiyaçlarını Allah Resulü ve zengin ashab karşılardı. Suffa denilince akla ilk olarak erkek sahabiler gelse de kaynaklarda "suffatü'n-nisâ" adını taşıyan kadınlara mahsus bir suffadan

da bahsedilmektedir. (*Müsned*, II, 145; Ebu Davud, *Hudûd*, 11) Kaç kadının suffada kaldığı, kimler olduğu hakkında detaylı bilgi kaynaklarda geçmektedir. Ancak Hz. Âişe'nin mescitte kalan siyahi bir cariye için: "Mescidin bir köşesinde ona ait kıl kilim veya keçeden yapılmış bir çadır vardı. Ara sıra yanıma gelir benimle sohbet ederdi..." (Buhari, *Salât*, 57) rivayeti, Mescid-i Nebevi'nin küçük bir bölümünde kadınlara ayrılmış bir suffanın varlığını teyit etmektedir.

Asr-ı Saadet dönemini yaşantılarında örnek alan Müslümanlar; kadın, erkek, çocuk, yaşlı ihtiyaç sahibi, himaye edilmesi gereken her bir ferdi barındırmak, eğitmek toplumun bir parçası kılmak üzere medrese, vakıf gibi çeşitli müesseseler kurmuşlardır. Tezkâr Hatun da sahip olduğu tüm imkânları hayır ve hasenatta kullanarak nice gönüllerde taht kurmuş, hayır dualarla anılmış, böylece fâni olan bu dünyada ismini baki kılmıştır.

İYİLİĞE GÖNÜL VERENLER

■ Söyleşi: Mahir KILIÇ

Türkçemizin en manidar, en zarif kelimelerinden biridir gönül. Şiirlere ruh, şarkılara, türkülere can veren, deyimlerimizi, atasözlerimizi süsleyen. Sevgiyi, hürmeti, nezaketi, ülfeti kardeşliği, yardımlaşmayı kısacası tüm güzelliği ifade eden. O,

tüm olumsuz duygulardan, düşüncelerden azade bir kavramdır. Zira gönül arşîâlâdır; beytullahtır, mukaddestir, nazargâh-ı ilahidir. Cenâb-ı Hakk'ın âdemoğlundaki baktığı yerdir. Rabb'ini bilme ve sevmenin merkezidir. Ancak kendini

bilenler, Yüce Yaradan'ı bilir. Elbette bu kavrayış, O'nun mahlukatını idrakten, onlara şefkat ve rahmet nazarıyla bakmaktan, ihtiyacı olanın yardımına koşmaktan geçer.

Bir sevdadır gönül hoşnutluğu olmak, başka hayatlara güzellikler katmak. İşte onlar, iyiliğe karşılıksız gönül veren, bir başkasının felahı, inşirahı olan gönüllülerdir. Handan Erdoğan da ömrünü gönüller yapmaya adanmış o neferlerden sadece biridir.

Handan Hanım, iyilik yolculuğunuzda gönüllülük hikâyeniz nasıl başladı, ne tür faaliyetlerde bulundunuz? Çıktığınız bu yolculuk hangi mecraya evrildi?

TDV Kadın ve Gençlik Merkezinde “iyilik atölyeleri” sorumlusu olarak çalışıyorum. Kendimi bildim bileli bir gönle dokunmaktır muradım. Zira biz, bir gönül medeniyetinin evlatlarıyız. Ecdadımızdan, ailemizden, efradımızdan böyle gördük; bu terbiyeyle yetiştik. Atalarımız, “yarım elma, gönül alma” derken ne güzel, ne çok şey söylemişler. Aza çoğa bakma, tüm içtenliğinle gönülden ver, bir gönle gir demişler. Şükür ki gönle girmenin binbir yolu var. Hepimizin yapabileceği, muhabbeti, kardeşliği artıran küçük ama bizi birbirimize bağlayan yollar. Tebessüm etmek, selam vermek, verilen selamı almak, hâl hatır sormak, tatlı bir sözle, küçücük bir hediyeye gönül almak, insanlara eziyet veren bir engeli yoldan kaldırmak, hasta olanı ziyaret etmek gibi. Kuşkusuz bu liste uzayıp gider, yeter ki biz bu niyetle yola revan olalım. Zaten niyetiniz halis olduğunda bakışınız, algınız da iyiliği, güzelliği yaymaya evriliyor. Bendeniz de müminde olması gereken bu basiretle bazen yaşlıları ziyaret eder, ihtiyaçlarını giderir, hâllerini ve hatırlarını sorardım. İlaçlarını temin eder, gerektiğinde mutfığa girer, sıcak bir sofraya kurardım. Hep beraber çorbamızı içer, gönül birliği sağlardık. Bu ziyaretlerde kiminin duasını alırken kimi de beni

kaybettiği ya da olmayan evladının yerine koyardı. Her seferinde aramızda bir gönül köprüsü kurulurdu. Kısacası kimin neye ihtiyacı varsa imkânım nispetinde yardımına koşmak, küçükten büyüğe kadar herkese ulaşmak en büyük hedefimdi. Ancak bu çalışmalarım süresince aklımda her zaman insanlığa daha fazla nasıl faydalı olurum düşüncesi vardı. Yaptığım bu faaliyetleri daha sistematik ve sürdürülebilir bir platforma taşımak istiyordum. Bu düşünceler ve hissiyat içerisindeyken Rabb'im beni Türkiye Diyanet Vakfı ile karşılaştırdı. Ekipçe birçok yardım faaliyetinde bulduk. Birkaç tanesini zikredecek olursak; 2011 yılında hepimizi derinden etkileyen Van depremi sonrasında Ankara'ya gelen depremzedelere kucak açtık. Suriye savaşı sonrasında ülkemize gelen mülteci kadın ve çocuklarla da “Farkındayım, yanı başındayım” projesi ile yetim kız çocuklarının himayesi ve eğitimi, üniversite çağında olan gençlerin dil öğrenmesi amacıyla Tömer C1 dil sertifikası çalışmalarımız oldu. Bu anlattıklarım sadece buz dağının görünen yüzüdür. Bunlar dışında onlarca projede yer aldım. Hâlen iyilik atölyelerinde birçok gönüllümüzle nice yaraları sarmaya gayret ediyoruz. Çıkmış olduğum bu gönüllülük hikâyemde yolum iyi ki TDV ile kesişti. Böylece iyilik hareketinde mahzun gönülleri sevindirmek, hayır dualarını almak üzere kocaman, güçlü bir ailenin ferdi oldum.

Teşekkür ederiz Handan Hanım. Evet bu noktada gönüllü olmak isteyen okurlarımızı bilgilendirmek üzere TDV Kadın, Aile ve Gençlik Hizmetleri Müdürlüğü görevini yürüten Fatma Haral Efe Hanım'a sormak isteriz. Geçmişten günümüze kadınlar hayır işlerinde hep öncü olmuşlar, vakıf medeniyeti olarak nitelendirilmemizin başkahramanı olarak nice vakıflar kurmuşlardır. Bu anlamda yaralar saran, gönüllere şifa olan TDV Kadın Kolları nasıl kuruldu? Hangi faaliyetleri yürütmektedir?

“İşte onlar, iyiliklere koşuşurlar ve iyilik için yarışırlar.” (Mü'minûn, 23/61) ayeti mucibince müminler, bazen bireysel bazen de kurumsal olarak daima iyilik hareketinin içerisinde yer almışlar, gönülden gönle köprüler kurmuşlardır. Sizin de belirttiğiniz üzere biz bir vakıf medeniyetiyiz, kuşkusuz böyle olmamız gönüllülük esasıyla gerçekleşmiştir. Zira gönülden gelmeyen, gönüllü olarak yapılmayan bir söylem yahut eylemin gönüllere tesir etmesi beklenemez.

Türkiye Diyanet Vakfının sosyal sorumluluk çalışmalarına yönelik faaliyetler yürüten TDV Kadın Kolları sorumlularımız ve gönüllülerimiz de kendine güvenen, sınırlarını zorlayan, hayatın her alanına dokunabilen ve en önemlisi de merhametiyle gözleri yaşartan bireylerden oluşmaktadır. STK anlayışının toplumun her kesiminde

karşılık bulmasını hedefleyen TDV Kadın Kolları, Kadın Aile ve Gençlik Hizmetleri Müdürlüğü bünyesinde bireyin, ailenin, toplumun güçlendirilmesi, toplumdaki gönüllülük duygusunun dinamik tutulması, vakfımızın ulusal/uluslararası proje ve faaliyetlerine gönüllülerin katılımının sağlanması yönünde çalışmalar yapmak amacıyla Nisan 2020 tarihinden itibaren 81 ilde kadın, 47 ilde gençlik kollarından aldığı güç ile geniş kitlelere ulaşarak katma değer üreten çalışmalar yapmaya devam etmektedir. Her kesimden ihtiyaç sahiplerine bireysel, ailevi, mesleki, uluslararası, kurumsal ve sosyal medya gönüllülüğü kapsamında hayri, kültürel, sosyal faaliyetlerde öncülürken, yeryüzünde iyiliğin egemen olacağı anlayışıyla insanlara yardımlaşma, dayanışma bilincini aşılama devam etmektedir. Bu minvalde çocuk, genç, yaşlı, kadın ve aileye hitap eden Hayata Köprü Sanat, Hediye Kitap Olsun, 1 İyilik 1 Fidan, 1 Oyuncak 1 Umut, Hayata Başlarken, İçimizi Isıtan İyilik, Büyüğüne Hürmet Ömrüne Bereket, Kış Bayramı, İlmek İlmek İyilik, Unutursan Yetim Kalır, Ramazan'ın Şifası Yetimin Sofrası, Bir Damla Hayat Su Kuyusu isimli projelerimiz ve birbirinden özel çalışmalarımız ile toplumsal yapının güçlenmesine, millî ve manevi değerlere bağlı bireylerin yetişmesine yönelik faaliyetler gerçekleştiriyoruz. Kurmuş olduğumuz "iyilik

atölyeleri" ile toplumumuzun sahip olduğu kültürel zenginliğin, sanat eğitimi ile korunarak gelecek kuşaklara aktarılması için çalışmakta, kadınların üretkenliklerinin ortaya çıkarılmasını ve bu potansiyellerinin faydaya dönüşmesini sağlamaktayız. Kadın/Gençlik Kolları olarak çeşitli kurum/kuruluşlarla iş birliği içerisinde ihtiyaç sahibi birey ve aileleri tespit edip, kayıtlı 37.103 ve kayıtlı olmayan on binlerce gönüllümüzün desteği ile hayırseverlerimizin bağışlarını kendilerine ulaştırmaktayız. Ülkemizin her bölgesinde varlığını hissettiren güçlü teşkilatlanmamız ile dokunacağımız nice gönüllerin heyecanını duyarken gerçekleştirdiğimiz her faaliyette geleceğe daha güzel izler bırakabilme düşüncesi ile dertlenmekteyiz. Bu derdimize ortak olmak isteyen, gönüllerine bu sevdayı

düşüren her bir insanımızı iyilik gönüllümüz olmaya davet ediyoruz.

Gönül eri Yunus Emre, yeryüzündeki görevimizi bize ne güzel hatırlatmıştır: *"Ben gelmedim dava için /Benim işim sevi için /Dostun evi gönüllerdir /Gönüller yapmaya geldim..."* Öyleyse geliniz, henüz vakit varken gönülden gönle köprüler kuralım, hayır dualar alalım.

Nice gönüller fethetmek için yüce bir gönül gerekir. Merhameti, samimiyeti, fedakârlığı kuşanan, bıkmadan, usanmadan, iyilik için daima hazır olan. Gönül zenginliklerini, yeteneklerini ortaya koyan, isar ahlakını kuşanan TDV gönüllülerimize soruyoruz: TDV ile yollarınız nasıl keşitti? İyilik hareketinin içerisinde yer almak sizin kişisel tekâmülünüzü nasıl etkiledi?

Sevgi Budak: Halk eğitimde usta öğretici olarak çalışıyorum. TDV gönüllülükle ve iyilik atölyeleriyle tanışmam üç yıl önce Halk Eğitim Merkezinden görevlendirilmemle başladı. İlk günlerde neredeyse hiç malzememiz yoktu, elimizdeki imkânlarla bir şeyler üretmeye çalışıyorduk. Ancak şimdi gönüllülerimizin desteğiyle bu sıkıntıları aştık. Burada bir şeyler yapmak, birilerine destek olmak, yaralı gönüllere dokunduğumuzu bilmek, müthiş bir huzur veriyor bize. Bir de bunların güzel geri dönüşleri var ki işte o zaman bütün yorgunluğumuz gidiyor. Rabbime binlerce şükürler

Bir sevdadır
gönül hoşnutluğu
olmak, başka
hayatlara
güzellikler
katmak. İşte onlar,
iyiliğe karşılıksız
gönül veren, bir
başkasının felahı,
inşirahı olan
gönüllülerdir.

olsun ki bana böyle güzel bir yerde çalışmayı nasip etti, böyle güzelliklere vesile eyledi.

Nuriye Ataseven: Yemek eğitmeni/şefiyim. İnsan, iyilik için yola çıkıyor fakat o yolda hangi kapıların kendisine açılacağını hiç bilmiyor. Bana bir iyilik yap deseler aklıma hep çorba gelirdi. Çorba şifadır. Curbete sıla, hastaya şifa, derdi olana nefes alacak durak. Bir tabak çorba insana iyi gelir. Herkesin bir derdi var. Çorba dertlere derman olmaz ama içeni iyi hissettirirdi. Ve karşılığında "Allah razı olsun." denirdi. Nasıl huzur veren bir cümle. Bazen sırf bu sözü duymak için sabah namazından sonra, Ankara ayazında kazanın başına geçer, çorba pişirmeye başlarım. Neden? Çünkü o gün dua almam lazım.

Mukaddes Çevik: Beş yıldır TDV bünyesinde çalışıyorum. "Dünyayı iyilik kurtaracak." Sözü benim için öyle manidar ki... Bu inançla burada gece gündüz gayret ediyoruz. İyilik atölyelerimizde yapılan bir ürünün ihtiyacı olan birinin evinde, elinde onu mutlu etmesi gülümsetmesi, gayretimizin artmasına vesile oluyor. İyilik hareketinin içerisinde yer almak hepimize iyi geliyor. Her insanın farklı sıkıntıları, dertleri olabilir. İnsan insana şifadır, insanlar birbirinin inşirahıdır. Bizler de bu faaliyetlerle bir başkasının yarasını sararken aslında kendimiz şifa buluyoruz.

Sevilay Akdoğan: Uzun yıllar dikiş dikmiş biri olarak zaman içerisindeki deneyimlerimin ve tecrübelerimin böyle bir ortamda gönüllerimizle birlikte iyiliğe vesile

olmasından inanılmaz keyif alıyorum. İyilik atöyeleri, iğne iplik tutabilen herkesin iyilik adına yollarının kesiştiği bir mekân. Burada bağışlanan kumaşlar, çeyizden kalan danteller, yardıma gelen maharetli ellerin desteğiyle iyiliğe dönüşüyor.

Asiye Aysan: Telefonuma gelen "TDV iyilik atöyeleri için dikiş nakış bilen arkadaşlar bana dönüş yapabilir mi?" mesajıyla bu güzide mekânla tanıştım. Merhum şairimiz Mehmet Akif: "Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim / Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim" diyordu ya! Dünyamızda bu kadar mahzun gönüller varken, gözyaşı dökerken nasıl vurdumduymazlık yapabiliriz ki. Üstelik bu aldırmaçlık Müslüman ahlakıyla da bağdaşmaz. TDV gönüllüsü olmanın herkese iyi gelen farklı boyutları olduğu bir hakikat. Bana iyi gelen yönü ise nakış atölyesinde ellerimi sürekli kullanmama rağmen bir türlü geçmek bilmeyen siğillerime şifa olmasıydı.

Kübra: Üç yıl önce tesadüfen TDV ile kesişti yollarımız. İyilik atöyelerimizden biri olan dikiş atölyesinde gönüllülerimizin desteğiyle kermes ürünleri hazırlıyoruz. İyilik atölyelerinde çalışmak, verdiği emeğin iyiliğe dönüştüğüne şahit olmak insana huzur ve mutluluk veriyor. Biz bu duyguyu gerek atölye arkadaşlarımız gerek gönüllülerimizle birlikte yaşamaktan öyle mutluyuz ki. Bu güzel duyguyu yaşamak isteyen, dikiş bilen tüm kadınlarımızı TDV iyilik atölyelerine bekliyoruz.

BAŞROL ÖĞRETMEN

■ Ayşe KIZILAY

Hayat bir öğrenme serüvenidir. Doğduğumuz andan başlar, gözlerimizi kapatıp dünyaya veda ettiğimiz ölüm anına kadar devam eder. Ölümle de yeni bir hayatı öğrenmeye başlarız aslında. İnsanlığın başlangıcından beri süregelen öğrenme, dünyanın dört bir yanında var olagelmiş, toplumlar için önemli bir husus olarak yerini almıştır. Öğrenim sürecinin ana karakteri olan insan tecrübe kazandıkça sonraki nesillere öncülük, rehberlik etmeye başlamıştır. Tarih boyunca şekil değiştirmiş olsa da öğrenim, temelde bir rehber vasıtasıyla gerçekleşir. Bu rehberler her zaman değer görmüş, saygın bir konumda olmuşlardır.

Zamanla sistematik bir hâle dönüşmesi ile öğretmenlik adı verdiğimiz bir meslek dalı oluşmuştur. Kültürümüzde ise öğretmenlik kutsal kabul edilen bir meslektir. Hz. Ali'nin "Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum." sözü öğretmenlik makamının yüceliğinin bir dayanağıdır. Nerede ve ne şekilde olduğunun pek bir önemi yoktur. Öğrenci yetiştiren herkes öğretmen olarak saygı ve değer görür. Dünya toplumlarına baktığımızda da öğretmen, saygıdeğer bir kişidir. Toplum ve kültürün devamı için önemli rol oynayan öğretmen, medeniyet ve insanlık tecrübesini gelecek nesillere aktarır. Peygamberler, sadece ilahi vahyin birer taşıyıcısı değil, söz ve fiilleri, örnek yaşantılarıyla

insanlığı güzele ve iyiye yönlendiren öğretmenlerdir. Hz. Muhammed (s.a.s.) aynı zamanda bir muallim, bir mürebbi hassasiyetiyle ashabıyla ilgilenmiştir. Dünyaca ünlü filozoflar olarak bildiğimiz Sokrates ve Platon birer öğretmendir. İslam dünyasının büyük âlimleri de aynı zamanda talebeler yetiştiren öğretmenlerdir. Tasavvuf geleneğinde bazı mutasavvıflar öğrenci yetiştirmeyi en büyük eser olarak görmüşler, hayatlarını öğrenci yetiştirmeye adanmışlardır.

Günümüz toplumunda erken yaşlarda başlar öğretmen rehberliğindeki eğitim hayatı. Zamanın çoğu öğretmenle geçirilir. Öğrenci, onu sevgiyle kucaklayan, öğretirken eğlenmesini sağlayan öğretmen figürüne duygusal anlamda bağlanır. Çocuğun gözünde bir kahramandır öğretmen. Her şeyi bilen, bildiklerini cömertçe paylaşan bir kahraman. Öğrenci lise dönemine geldiğinde ise öğretmen, tavsiyeleri ile ona yol gösteren bir rehber konumundadır. Giyim kuşamından hareket ve tavırlarına kadar her şeyiyle bir idoldür öğrenci için. Bu nedenlerden dolayı öğretmen, bir çocuğun hayatında kilit noktadadır. Yürüdüğü hayat yolunda güçlü ve emin adımlarla ilerlemesi için öğrenciye destek olan ana rehberdir öğretmen.

Toplum içinde değerli görülen öğretmen, şiirden romana, filmde öyküye, pek çok sanat

eserinde işlenen başat konular arasındadır. Öğretmenler yetiştirdikleri dimağlar kadar, sanatçılara da ilham kaynağı olmuştur. Birçoğumuz "Sen bir ana, sen bir baba, her şey oldun artık bana..." dizelerinin yer aldığı şarkıyı öğrenmiş ve coşkuyla söylemiştir. Mahmut Hoca'nın unutulmaz repliğini hepimiz biliriz: "Okul sadece dört yanı duvarla çevrili, tepesinde dam olan yer değildir. Okul her yerdir. Sırasında bir orman, sırasında dağ başı. Öğrenmenin, bilginin var olduğu her yer okuldur."

"Öğretmen" konulu yüzlerce eser kaleme alınmıştır. Bazen başkahraman olarak bazen hikâyenin içinde bir karakter olarak karşımıza bir öğretmen çıkar. Okula dair bir hikâye anlatılıyorsa eserde pek tabii bir öğretmen karakteri de yer alır. Reşat Nuri'nin *Çalılıkusu* adlı romanının başkahramanı öğretmendir. *Çalılıkusu*, Feride'nin Anadolu'daki öğretmenlik serüvenini anlatır bizlere. Eserin etkisinden de söz edilir. *Çalılıkusu*'nun yayımlanmasından sonra Feride karakterini örnek alıp öğretmen olmak isteyenlerin sayısının arttığı söylenir. *Çalılıkusu* daha sonra beyaz perdeye aktarılır. Etkisini hiçbir zaman kaybetmeyen bu eser, okunmaya devam ederken yıllar içerisinde tekrardan yorumlanıp izleyici karşısına da çıkar.

Hem bir kitap hem de film olarak büyük beğeni toplayan *Ölü Ozanlar Derneği* de bir öğretmenin, öğrencilerinin hayatına nasıl dokunduğunu

anlatır bize. Welton Akademisinin, hayatlarını hep belirli standartlara ve kalıplara bağlı olan öğrencilerini yeni eğitim döneminde bir sürpriz beklemektedir: John Keating. Kendisi de aynı akademiden mezun olan öğretmen oldukça basit bir yürüyüş egzersizi ile çocukların nasıl tek tipleştiğini kendilerine gösterir. Peki, çocuklar bu durumdan memnun mudur? Kısık seslerinden, kendi yetenek ve değerlerini keşfedememekten... Elbette hayır. Ancak katı disiplin onları öylesine sindirmiştir ki kendilerini tutuşturacak kıvılcımı beklemişlerdir. Bu kıvılcımın adıdır John Keating. Hangi sistem içinde eğitim alıyor olursa olsun bir öğrencinin hayatına dokunmak için idealist bir öğretmenin yeterli olduğunu gözler önüne seren bu eserde, bir lisede öğretmenlik yapan başkarakterimiz şiir okuma vasıtasıyla öğrencilerine rehberlik etmeye başlar ve öğrencilerin hayatı değişir.

Öğretmen konulu filmlerin geneline baktığımızda karşımıza klişeleri yıkan, öğrencilerinin hayatına dokunmak için çabalayan idealist öğretmen karakterleri çıkar. Bir okula yeni bir öğretmen gelir. Okulda aykırı ya da özel durumu olan bir grup öğrenci vardır. Kenara itilmiş, görmezden gelinmişlerdir. Ancak yeni öğretmenin çabaları ile bu öğrencilerin kaderleri değişecektir.

Yıllar içerisinde bu tür eserlerin çoğalmasıyla oluşan birikim, öğretmen olmak isteyen ya da öğretmenliğe yeni adım atmış gençlere tavsiye veren bir araç hâline dönüşmüştür. Öğrencileri için her şeyi göze alan, idealist öğretmen figürünü izlemek bu yolda yeni başlayan biri için büyük bir motivasyon kaynağı olacaktır.

Öğretmen konulu filmlerin çoğu mesaj kaygısı taşıyan yapımlar olduğu için bir diğer etkisi farkındalık oluşturmaktır. Özel eğitim gereksinimi olan çocuklardan, yaşlıları ile benzer imkânlarda büyümeyen dezavantajlı gençlere kadar öğrenci açısından geniş bir yelpazeden cüzler taşıyan bu tür filmler topluma yeni bir bakış açısı kazandırır. Farkındalık oluşturma noktasında büyük etki yaratan filmler arasında akla ilk gelen Aamir Khan'ın *Her Çocuk Özeldir* filmidir. Disleksiden muzdarip olduğu için dersleri anlamada zorluk yaşayan, bunu ifade edemeyip tembel ve yaramaz görülen Ishaan adında bir öğrenci çıkar karşımıza. Çevresindeki kimse fark etmemiştir durumu, ailesi ve öğretmenleri için hayta bir erkek çocuğudur Ishaan. Onun yeteneklerini keşfetmek için kimse çaba göstermez. Aksine yaftalanır ve dışlanır Ishaan, arkadaşlık da kuramaz. Ishaan'ın hayatı resim öğretmeni ile tanıştıktan sonra değişecektir. Onu yargılamak yerine anlamaya çalışan öğretmen, çocuğun disleksi olduğunu fark eder. Film boyunca öğretmenin öğrencisi

ile iletişim kurma çabaları ve sonrasında çevresindeki herkese çocuğun özel durumu anlatmak için verdiği emekleri izleriz. Öğretmenin gayreti bununla da sınırlı kalmaz. Ishaan'ın resme olan yeteneğini, renklerle kurduğu bağı keşfeden öğretmeni, büyük bir etkinlik düzenler; okuldaki tüm çocuklar bir resim yapacak ve birinci seçilen bölgenin önemli bir dergisinde kapak olacaktır. Ishaan en sonunda kendi olarak kabul görmüş, yeteneğiyle herkesi kendine hayran bırakmıştır. Film, başarının tek bir yolu yoktur ve her çocuk özeldir, der seyircilerine. Öğretmenler, öğrenciler veliler için eşsiz bir deneyim sunan film, çocukları standart kalıplara sokmadan her birine gökteki yıldızlar gibi biricik olarak bakmanın önemine dikkat çeker.

Farkındalık amacıyla izleyici karşısına çıkmış olan filmlerden bir diğeri ise *Hıçkırık* adlı Hint filmidir. Bu defa sadece öğrencilere değil öğretmenlik mesleğine de bambaşka bir açıdan mercek tutulur. Normal nedir, sorusu masaya yatırılır. Mesleğine aşkla bağlı bir öğretmenin nice engeli bertaraf edebileceğinin altı çizilir. Tourette sendromundan dolayı sürekli kekemelik durumu yaşayan ancak en büyük hayali öğretmenlik olan bir karakterin hikâyesi anlatılır filmde. Naina Mathur her ne kadar üniversiteden mezun olup öğretmenlik için gerekli diplomayı alsa da özel durumu sebebiyle

bir türlü iş bulamamıştır. Başvurduğu okullardan eli boş döner, kiminde nazikçe reddedilir kiminde hastalığı sebebiyle yadırganır. Çevresindeki insanlar, rahatsızlığı nedeniyle başka meslek seçmeleri gerektiğini söyler. İyi niyetlidirler, Naina'nın sürekli olarak hayal kırıklığına uğramasını istemezler. Naina'nın ise pes etmeye niyeti yoktur. Yolundan vazgeçmeyecek, hayalini kurduğu öğretmenlik mesleğine elbet bir gün kavuşacaktır. Naina'nın karşısına nihayet bir fırsat çıkar. Kendisini ispatlaması gerekirken büyük zorluklar da onu bekliyordur. Öğretmeni olduğu sınıf, sorunlu öğrenciler diye adlandırılan, yoksul mahallenin aykırı çocuklarından oluşmaktadır. Okul içerisinde dışlanmış olan bu öğrenciler, öğretmenlerine karşı acımasız tavırlarıyla dikkat çeker. İdealist bir öğretmen örneği olan karakterimiz ise sabırla öğrencilerinin hayatına dokunmaya çalışır. Öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkiyi izlediğimiz bu filmde, imkânsızlıklar içinde doğmuş da olsa elinden tutan, ona rehber olan bir öğretmene sahip çocukların geleceklerine dair güzel umutlar olduğu mesajı verilir. Azim ve çalışkanlığı ile engelini aşabilen özel durumdaki insanların neler başarabileceğini göstererek farkındalık oluşturmak amaçlanır. Film, hem öğretmen hem de öğrenciler açısından sadece bir başarı hikâyesi değil, hayata tutunmanın da öyküsüdür.

ŞEHİR

■ Serkan ÜSTÜNER

Şehir, insanla var olan ve insanla varlığını sürdüren ve sürdüreceği olan bir mekândır. Bu mekân, tarihî süreç içinde insana olan bağlılığından dolayı medeniyet üreten bir hüviyete dönüşür. İnsanın tekâmülü ile mekân ve şehir arasında doğru bir önerme vardır. Bu yüzden de insan ile olan ilişkisinden ötürü şehir hep canlıdır. Şehirler insanoğlunu var eden, şekillendiren ve ona ruh veren yapılardır. Önce insan bir şehir kurar sonra şehir insanı yetiştirir, büyütür. Karşılıklı olarak birbirini besleyen bir durumdur bu. Çocuk-anne-baba ilişkisine benzer. Çocukken anne babaya ihtiyacı olan çocuk, ebeveynlerinin yaşlılığında kendisi koruyucu durumuna geçer. Şehirler de ilk kurulurken insanla var olur. Yüzyıllar sonra bu birikimi yeni insanlara aktarır.

Bacon'ın ifadesiyle evreni sınırsız bir kaynak olarak görenek mücadele, müdahale ve dönüştürme kavramları çerçevesinde âdeta doğayı yıkıma uğratarak kurulan şehirler bulunur. Bununla birlikte evreni bir emanet olarak algılayarak doğayla mücadele etmek yerine kaynakların sürdürülebilir bir biçimde değiş tokuş edilmesine ve gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasına imkân sağlayan bir anlayış çerçevesinde oluşturulan şehirler de vardır. Biz elbette Yesrib'i Medine'ye dönüştüren bir anlayıştan geldiğimiz için her gittiğimiz yeri de mamur eylemişiz. Endülüs'te, Yukarı Azerbaycan'da, İstanbul'da, İsfahan'da, Merv ve dahi birçok şehir buna şahitlik etmiştir. İbn Haldun'un şehir, kültür ve medeniyet ilişkisini anlamlandırma düşünceleri, şehir ve medeniyet algısına önemli katkılar sağlamıştır. İbn Haldun, bir şehrin yaşanmaya değer bir beldeye dönüştürülebilmesini, sakinlerinin kendilerine bir misyon biçmelerine ve sahip oldukları değerler ile hayata müdahale etme iradesini göstermelerine bağlamaktadır. İşte bizler de bu nazardan şehirlere bakmışızdır. Benim şehrimde gelince belki de çoğu şeyi kendisine borçlu olduğum İstanbul'u yazmam gerektiği bu yazıya. Kavafis'in dediğine hep katılmışımdır.

"Yeni bir ülke bulamazsın, başka bir deniz bulamazsın./ Bu şehir arkandan gelecektir."

İstanbul dünyanın neresine gidersem gideyim hep arkamdan gelmiştir. Bir gün ayrı kalsam bir bebeğin anne hasreti gibi içime bir ayrılık acısı çöker. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şehirleri, Yahya Kemal'in şehri vardır. İtrî'nin ve Dede Efendi'nin şehri de İstanbul'dur. Huzur'da Mümtaz ve Nuran'ın da şehridir İstanbul. Şehir benim için İstanbul olarak kaldı. Herkesin şehrinde ona bir maşuk gibi bakmasıyla şehirlerimiz de hak ettiği yeri alacağına inanlardanım vesselam.

SELAM OLSUN

■ Gülşen ÜNÜVAR

Sevgili can!
Gönlümden gönlüne
selam olsun. **Aman
verir insana selam veren.**

Selamet bulur selamı alan.*
Selamet dileyerek başlamak,
temennilerin en durusudur
benim nazarımda. Ömrün de
gönlün de selamette olsun
evlat. Korkuların varsa arınasın,
kaygıların varsa kurtulasın, nice
zorluklardan geçip selamete
kavuşasın, nice dar kapıları
açıp nice zor yolları aşasın.
**Bilirsin selamın erdemi çok
ulu. Selamdır insana selametin
yolu.*** Erdemli bir muhabbetin
en güzel ve ilk basamağı değil
midir selam? Bir merhaba ile
başlamaz mı tüm yolculuklar?
Madem öyle, selam olsun evlat!
Selam olsun ömrüne, selam
olsun gönlüne, yerde biten
çiçeğe, gökte parlayan yıldıza,
bir ceylanın kalbindeki umuda
selam olsun.

Taze söğüt dalından narince
bir esinti göndererek başlamak
isterim mektubuma. Alır
kabul edersen gönül bahçeme
yağmurlar yağar, çiçekler
açılır, dallarına bülbüller
konar. Kuş olur kalemim, bir
nefeslik mesafede varır yanına.

Irmaklara karışır şu masamda
duran mürekkep, akar akar da
ilk kıvrımda sana ulaşır. Uzak
nedir ki? Bazen dağlar aşırı,
bazen kirpik ile gözün ardı.
İmkânsız görmeyesin, zihninde
büyütmeyesin mesafeleri.
Yakın ile uzak arasında ipince
bir çizgi vardır, geçebilersen
ne âlâ, geçemezsen geceni
gündüzüne katıp yürüsen de
bir ömür, varamazsın varacağın
yere. **Gönül kimi severse, dilerse
bakın. Nice uzak yer olsa da
olur yakın.*** Gönüller bir evlat,
hangi mesafe engel koyabilir ki
muhabbetimize? Gönüller bir,
niyetler bir, yol bir.

Velev ki çizgiden çok uzaksın,
ne geçmek ne de kalmak
istiyorsun yanında yöresinde.
Gönlün yanaşmıyor bir
çift muhabbete. Kalemim
yazmaz, dilin söylemez,
mürekkebin akamaz oluyor.
Olmaz deme, olur evlat. Sen
niyet alsan da kalem gönülsüz
olunca yazmaz, oynamaz,
karalamaz. Saatlerce yürüsen
de varamazsın varacağın yere,
seslensen sesin rüzgârlara
karışır da ulaşamaz gitmesi
gereken kulağa. Bir kurşun
çalımı mesafe, olur sana dağlar

ardı, umman boyu, denizler
aşırı. **Gönülsüz nereye doğru
atılsa ayak. O yer nice yakın
olsa da olur uzak.*** Ben derim
ki yazık etme adımlarına.
Niyetini halis tut ama yine de
çok zorlama. Ne sen yorul ne
de gönlün yorulsun. Gönülsüz
yenen aş, ne karın ağrısın ne
de baş.

Görüyor musun evlat, bir selam
bizi ta nerelerden tuttu da
nerelere getirdi. Böyledir bu
dünyanın hâli, bir kelime ile
başlar her şey, nasıl devam
edeceği de bizim elimizde.
Güler yüz tatlı dil var ise
doyulmaz sohbete. Gönülsüz
girişilmişse herhangi bir işe, ne
yüzün güler, ne dilin söyler.

Gel biz kendi hasbihâlimize
dönelim; yazalım, diyelim,
söyleyelim. Gönlüm ferah, nice
uzakları yakın etmişim zira
kendime. Kalemim yazar, elim
tutar, dilim söyler, mürekkekim
damlar. Sana nice diyeceklerim
var, yüreğimde kaynar da

Selam olsun
ömrüne, selam
olsun gönlüne,
yerde biten
çiçeğe, gökte
parlayan yıldıza,
bir ceylanın
kalbindeki
umuda selam
olsun.

kaynar. Sen buna ister içini dökmek de istersen öğüt! Ha öyle herkese verilmez öğüt, bir isteyen, bir gönüllüsü olur onun. Sen bakınca gözünden anlarsın öğüdün gideceği güzergâhı. Yanlış adreslerde heder olmaz böylece, ne söyleyenin sözü boşa gider, ne de öğüdün izzeti incinir, denk olan, dengini bilir. Öyle her kapak her tencereye uymaz, her tokmak davula aynı vurmaz. Diyelim ki uydu, diyelim ki vurdu, bil ki aynı makamda aynı ses çıkmaz. Denk diyorum ey can! Dengini buldu mu güllük gülistanlık olur insan. Söylenen her söz anlamına kavuşur, çıkılan yollar nerede olursa olsun bir noktada buluşur. Yarenle atılan taşlar, bir yerde toplanır. Aynı gayrı yaşanmaz, huyunu suyunu bildiğinle yola çıkmak seni yormaz. **Sana denk arkadaşlarınla görüş, konuş. Katıl, karıl, onlarla yap alışveriş.*** Hâl böyle olunca ne yükün sana yük gelir, ne de dert üstüne dert biner. Dengini aramak kaygısına düşmez isen vay ki vay; kelamı, kalemi, öğüdü, mürekkebi yok say. Emekler heba oldu, kürekler boşa çekildi, akıntıya karşı yüzdü demektir bu.

Sana güvenir, sana inanırım evlat! Dengini bulunca nasıl da anlam kazandığını cümlelerin, nasıl da tam yerine gittiğini öğütlerin bilecek ve anlayacak fitrattasın sen. Kalemimden dökülen gümüş rengi cümlelerin, senin kulağından girip de dimağında altına dönüştüğünü bilir ve de sezerim. Öyle haybeye değildir

yani bu çabam, gayretim, emeğim. İlmime denk ilmi olanlardır muhabbetim, sohbetim, nasihatim. Gerisi, ağaç dalının en ucundaki tomurcuk. Unutmayasın ki o ağacın kökünden yürüyecek tomurcuklara su. Kök ne kadar kuvvetli olursa, o kadar direngen, o kadar berekete gebedir meyve.

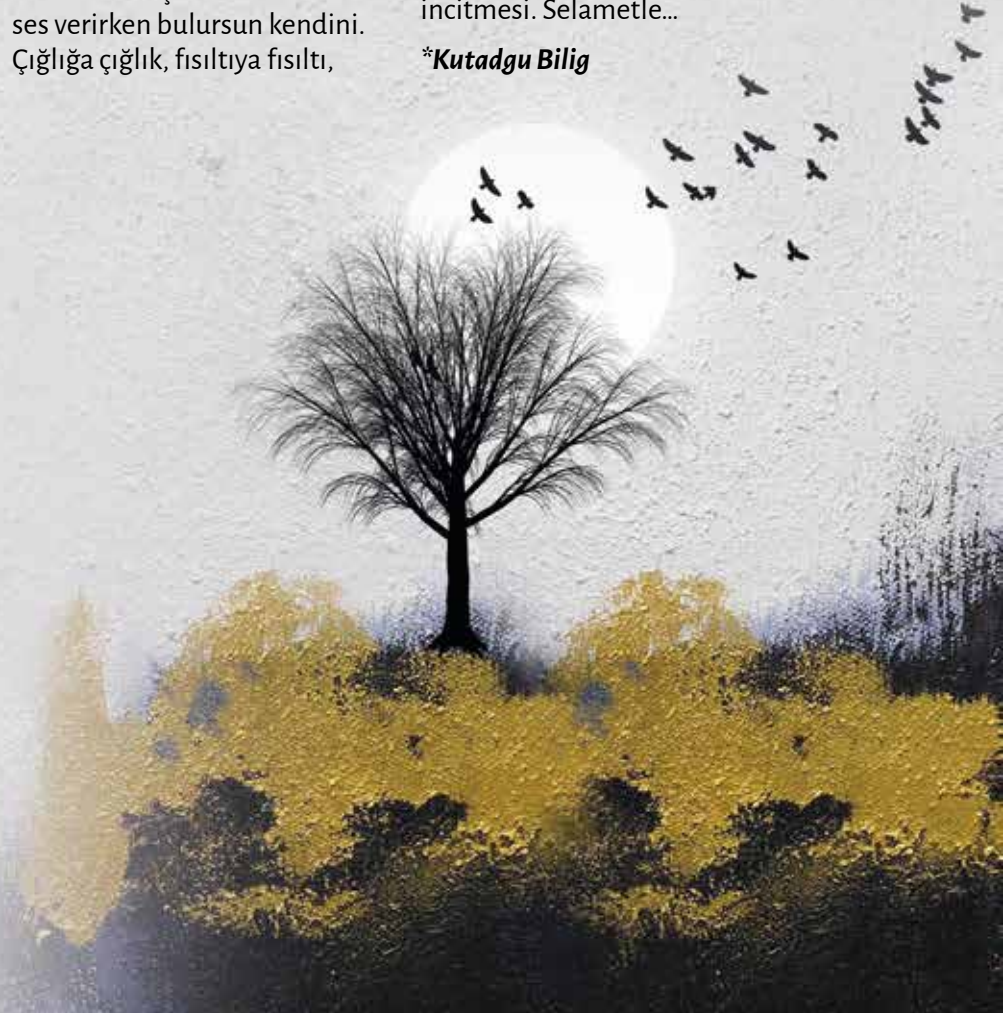
Bu silsile sanma ki bir gün son bulur. Benden sana, senden bir başkasına, böyle böyle devir daim eder sözler, kendi kendini besler gelenek, çoğalır, güçlenir kökler. Kökün gücü tomurcuğu besler. Gün olur sen de bir başkasının sesine ses verirken bulursun kendini. Çığlığa çığlık, fısıltıya fısıltı,

suskunluğa suskunluk mesela. Karşıdan gelecek habere göre tavır takınırsın; güçlüye güçlü, zayıfa zayıf, bilgiliye bilgili, görgülüye görgülü, saygılıya saygılı. Sesine ses verenleri hiçbir vakit hafife alma. **Kaya yankısından aşağı kalma.***

Diyeceklerim sana bunlardır evlat. Seni yormak ve dahi başını ağrıtmak istemem. Güzel gönlüne aynı güzellikte cümle fideleri ekme gayesindeyim. Bilirim ki sen de gönül rızası ile can suyu verirsin o körpelere.

Dilerim ki gönlüne gam değmesin, hiçbir yel seni incitmesi. Selametle...

*Kutadgu Bilig

MODERN HAYATIN RAHATSIZ EDİCİ SESİ

■ Şule TÜZÜN

Sessizliği özleyoruz. Gürültü, modern dünyada çığ gibi gibi büyüyor. Kentlerimiz, kendi ellerimizle oluşturduğumuz seslerle dolup taşıyor. Trafikten kaynaklanan uğultu, inşaat makinelerinin ritmik iniş çıkışları şehirlerde nefes alışımız gibi gürültü senfonisi oluşturuyor. Gürültü, sokakları ve caddeleri dolduruyor, binaları sarıyor ve uykusuz gecelerimize hükmediyor. Kuşların şarkılarına, rüzgârın yapraklarla dans edişine, insanların içsel serüveninde yol almasına engel olan devasa bir çürümeye neden oluyor. İnsanoğlu, iç dünyasının çekirdeğini yani ruhunun aynası olan sessizliği özleyor.

Modern yaşamın kaçınılmaz bir parçası hâline gelen gürültü kirliliği, yine modern insanın sağlığı, zihinsel dengesi, dolayısıyla yaşam kalitesinde ciddi tahribata neden oluyor ve çevremizde yaşanan gürültülerin oluşturduğu sorunların bir sonucu olarak karşımıza çıkıyor.

Cürültü Kirliliği Nedir?

Cürültü kirliliği, bir ses kaynağının titreşimlerinin ortamda ses dalgası olarak yayılması ile oluşur. Bu dalgalar insan kulağı tarafından algılanır. Gürültü kaynaklarından yayılan bu ses dalgaları, insanların çevresinde yayılarak gürültü kirliliğine neden olur. Kirlilik, yüksek sesli trafik, sanayi tesisleri, inşaat, uçaklar, müzik sesleri ve diğer seslerden kaynaklanabilir. Bu sesler insanların günlük yaşamlarını ve işlerini sürdürmelerini zorlaştırdığı gibi farkında olmadan olumsuz etkileriyle strese de neden olabilir.

Cürültü Kirliliğine Neden Olan Kaynaklar

Trafik: Şehirlerdeki yüksek trafik yoğunluğu, sürekli bir gürültü kaynağıdır. Araç motorları korna sesleri ve lastiklerin yola sürtmesi gürültüye neden olur.

Sanayi Tesisleri: Rafineriler, fabrikalar ve diğer endüstriyel tesisler istenmeyen yüksek desibel seviyelerinde ses üretebilir.

İnşaat: İnşaat sahaları, ağır makinelerin çalışması ve diğer inşaat faaliyetleri nedeniyle gürültü kirliliği yaratır.

Hava Taşıtları: Uçaklar ve helikopterler uçuşları esnasında yüksek gürültüye neden olur.

Toplu Taşıma: Otobüsler, trenler ve tramvaylar da gürültü kirliliğine neden olabilirler.

Evler: Evlerde bulunan televizyonlar, müzik sistemleri, beyaz eşyalar ve elektronik cihazlar biz farkında olmasak da gereğinden fazla gürültü üretilip sağlığımızı olumsuz etkileyebilir.

Gürültü Kirliliğinin Zararları

Sağlık sorunları: Yüksek düzeyde gürültüye sürekli maruz kalma; işitme kaybı, uyku bozukluğu, yüksek tansiyona neden olabilir. Bu kirlilik, işitme kaybına neden olan birincil nedenlerden biridir. Sürekli yüksek desibel seviyelerine maruz kalmak, iç kulağın zarar görmesine, kan basıncını olumsuz etkilediğinden tansiyon yükselmesine neden olur.

Psikolojik Etkileri: Gürültü kirliliği, insanların genel ruh hâllerini gün içerisinde olumsuz etkilediği gibi var olan ruhsal sorunları da arttırabilir. Sürekli gürültü altında yaşamak, stres düzeyinin artması, anksiyete ve depresyon riskini yükseltebilir.

İş Verimliliği Kaybı: Şehir merkezlerinde ve yakınlarda yaşayan insanlar gürültü nedeniyle konsantrasyon kaybı yaşayabilir. Bu durumda iş verimliliği olumsuz etkilenir.

Sosyal İzolasyon: Gürültü kirliliği, komşuluk ilişkilerini bozabilir ve insanları daha kapalı mekânlara çekebilir.

Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Gürültü kirliliği; öğrenme güçlüğü, dil gelişimi sorunları, uykusuzluk ve zihinsel yorgunluk, davranış sorunları, stres ve anksiyete gibi çocukların gelişimi ve sağlığı üzerinde ciddi etkilere sahip. Bu nedenle toplum olarak

gürültü kirliliği konusunda bilinçli olmak, üzerimize düşen bir sorumluluktur.

Gürültü Kirliliği İle Başa Çıkmanın Sessiz Stratejileri

Yeşil Alanlara Kaçış: Park, ormanlık alan veya bahçe gibi yeşil bölgelere zaman zaman kaçabiliriz.

Ses Yalıtımı: Özellikle işyerlerinde ses yalıtımı önlemleri alınabilir. Kalın perdeler, halılar, izolasyon panelleri ve kapı altı contaları kullanarak dışarıdan gelen sesleri azaltabiliriz.

Gürültü Düzenlemeleri: Toplumsal düzeyde, gürültüyü azaltmaya yönelik politika ve düzenlemelerin teşvik edilmesi önemlidir.

Farkındalık ve Eğitim: İnsanların gürültünün sağlık üzerindeki etkileri hakkında bilinçli olmaları, onları daha sessiz bir yaşam tarzına teşvik edebilir.

Gürültü kirliliği, her geçen gün sessizliği yırtıp bir fırtına gibi üzerimize doğru gelmeye devam ediyor. Tabiatın zarif şarkısı ve insan ruhunun sessiz inceliği, gürültü kirliliği altında hükmünü yitiriyor. Gürültü kirliliği ile mücadele sadece ses seviyelerini düşürmekle değil, aynı zamanda sessizlikle yeniden bağlantı kurmayı gerektiriyor. Daha fazla yeşil alana gitmek, tefekkür dünyamızı geliştirmek, edebiyatın büyülü dünyasına dalmak, bu mücadele için ilk adım olabilir. Gürültü kirliliğine karşı sesimizi yükseltirken, iç huzurumuzu bulmak için sessizliği yeniden keşfetmek elzemdir. Çünkü sessizlik, bir insanın içindeki en güçlü müziktir. Sessizliğin gücünü hatırlayalım ve gürültü kirliliğine karşı sessiz bir direniş başlatalım, tabiatın içindeki sessizlikte huzuru bulalım.

HANE-İ NEBİ'DE BİR İLİM KADINI:

ÜMMÜ SELEME

■ Dr. Ferda YILDIRIM

Ümmü Seleme (r.anha), ilk iman eden kimselerden olma şerefine nail olmuş güzide bir hanım şahsiyettir. İyi bir eş, iyi bir anne, iyi bir Müslüman nasıl olunur ve Müslümanlığın gerekliliği gibi nasıl yaşanır, hayatının her anında bizlere öğretir Ümmü Seleme. Hayat bazen hoştur, yükü hafif olur. Bazen de yüklerimiz ağırlaşır, şartlar çetinleşir. Müslüman şahsiyetlere yakışan hâl ise hayatın hem hoş günlerinde hem de çetin ve yorucu zamanlarında istikametten ayrılmamaktadır.

İşte bu hususun en güzel örneği onun hayatıdır. Tüm bu yönleriyle hayatımızın her alanında bizlere rehber olabilecek güzide bir şahsiyettir Ümmü Seleme.

Ümmü Seleme, eşi Ebu Seleme ile birlikte genç yaşlarında Müslüman olmuştu. Müslüman olmakla birlikte daha da güzelleşecek olan hayatı için mücadele dönemi başlamıştı. Hem ailesinin hem de eşinin ailesinin baskılarına karşı imanını koruyabilecek miydi? Ya Mekkeli müşriklerin ağır baskıları altında ne yapacaktı? Allah Resulü'nün yol göstermesiyle birlikte imanlarını korumak ve Müslümanların sayısının azalmasını engellemek için yola revan oldu on bir Müslüman. İlk hicretiydi bu Ümmü Seleme'nin. İlk yol ayrımıydı ailesinden, doğup büyüdüğü şehirden, ama imanı sahip olduğu her şeyin ve duygularının üzerindeydi bu güzel şahsiyet için. Habeşistan'daki Müslümanlar ile birlikte Mekkeli müşriklerin Müslüman olduğuna dair aldıkları bir haber üzerine Mekke'ye dönmüşler fakat durumun böyle olmadığını

gördüklerinde tekrar Habeşistan'a geri gitmişlerdir. Habeşistan günleri... Sevdiklerine hasret yıllarıydı. Fakat burada Müslümanlığı en güzel şekilde temsil etmiş, ayrıca orada bulunduğu süre zarfında toplumla iç içe yaşamıştır. Burada öğrendiği sağlık bilgilerini Medine'ye gittikten sonra bazı kimseler üzerinde uygulamıştır. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 300)

Habeşistan'dan Mekke'ye dönüş... Üçüncü hicretleri olan Medine'ye gitmek için yürekleri çarpıyordu Ümmü Seleme ve eşinin. Yola koyulmuşlardı ailece. Ne var ki akrabalarından olan Mekkeli müşrikler onların yolunu kestiler. Bu güzel aileyi uzun ve hüzünlü sürecek bir ayrılıkla birbirlerinden kopardılar. Bir tercih yapmaları gerekiyordu. Ya hepsi Mekke'de kalacaklardı ya da Eşi Ebu Seleme Medine'ye hicret edecekti. Mekke'de kalmak demek Medine'ye hasret kalmak demektir. Ama bu güzel aile, çocuklarını Hz. Peygamber'in ve diğer din kardeşlerinin yanında büyütme, onlarla birlikte mücadele etmek istiyorlardı. Zor olanı seçtiler. Ümmü Seleme, oğlu Seleme ile Mekke'de kalacak, eşi Ebu Seleme Medine'ye gidecekti. Fakat Ebu Seleme'nin ailesi torunlarının Müslüman olarak yetişmesini istemedikleri için, "Bu çocuk bizim ailemize mensuptur." diyerek onu annesinden aldılar. (İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 112,113) Ayrılık anında anne yüreği

dağlanmıştı. Bir yanda evladından ayrılan bir anne, diğer yanda anneden ayrılan bir evlat... Bir yıl gözyaşı döktü evladı için, dilinde dua ile bir yıl evladına kavuşmayı bekledi. İmtihanın yükü ağırdı. Hayatta bazen yüklerimiz ağırlaşır. Ama devam eden imtihan değil midir bu dünya? Peki, sabretmek neydi? Sabretmek, inancı uğruna gayret etmektir. Sabretmek, güzel nasiplere muştulanmak umuduyla. Bu umutla say etmektir, dua etmektir sabretmek... Ümmü Seleme'nin bu ağır imtihanları karşısındaki Müslüman duruşu ve sabrı buydu. Bu ızdıraplı bekleyiş, insafı bazı kimselerin araya girmesiyle sonlanacak, hasret vuslata dönecekti.

İmanı uğruna üç hicretle yola revan olan bir hanımdır Ümmü Seleme. Hasretle beklenen o şehre Medine'ye varılmış, aile

Ümmü Seleme
eşine dost, yoldaş
olmuş, derdiyle
dertlenmiş,
sevinciyle mesrur,
hüzünüyle mahzun
olmuş. O, İslam'a
hizmet için yola
revan olan, hane-i
Nebi'yi ilim ocağı
hâline getiren bir
hanımdır.

bir araya gelmişti. Lakin kısa bir süre sonra eşi Ebu Seleme Uhud Savaşı'nda şehit düştü. Bu üzüntülü durumdan Hz. Peygamber'in tavsiyesiyle Rabb'ine iltica ederek duayla teselli aradı Ümmü Seleme: "Biz Şüphesiz Allah'a aitiz ve şüphesiz O'na döneceğiz. Allah'ım, musibetimin ecrini bana ver, bana kaybettiğimden daha hayırlısını ver." (İmam Mâlik, *Muvattâ*, Cenâiz, 14) Dualara icabet eden Yüce Rabb'imiz, Ümmü Seleme'nin mücadelesi ve gayret dolu hayatına bir güzellik nasip edecekti. Ona refik bir eş, evlatlarına müşfik bir baba lütfedecekti. Ne güzel lütuf; üç hicreti vardı, inancı uğruna evlat hasretine dayanmıştı, eşini kaybetmişti. Şimdi Rabb'inden bir mükâfat olarak yeni bir aile bahşediliyordu kendisine, hane-i Nebi ile şerefliyordu.

Resûlullah kendisine evlenme teklifinde bulunduğunda çok şaşırılmış kendisinde Hz. Peygamber'e eş olmayı uygun görmediği bazı özelliklerini sıralamıştı. Hz. Peygamber'e yaşının ilerlediği, dört çocuğunun olduğu ve kıskanç bir yapıya sahip olduğunu söylemişti. Resûlullah ise ona, yaşça kendisinin daha büyük olduğunu hatırlatarak çocuklarını himaye edeceğini söyledi. Kıskançlık huyunu gidermesi için ise Allah'a dua etmesini tavsiye etti. (Müslim, Cenâiz, 3)

Altı yıllık beraberliklerinde birbirlerine refik olmuş iki değerli şahsiyet; Muhammed

Mustafa (s.a.s.) ve Ümmü Seleme. Gıpta edilecek bir aile... Ümmü Seleme eşine dost, yoldaş olmuş, derdiyle dertlenmiş, sevinciyle mesrur, hüznüyle mahzun olmuş. O, İslam'a hizmet için yola revan olan, hane-i Nebi'yi ilim ocağı hâline getiren bir hanımdır. Birçok gazvede eşi Resûlullah'ın yanında olmuş, özellikle de feraset ve dirayeti ile Resûlullah'a destek olmuştur. Ümmü Seleme kendi sunduğu bilgiye göre Resûlullah ile birlikte Müreysi', Hudeybiye, Hayber, Mekke'nin Fethi ve Huneyn savaşlarına katılmıştır. (el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-Megâzî*, II, 467) Resûlullah da isabetli görüşleri sebebiyle sıklıkla onun fikrine başvururdu. Mesela

Ümmü Seleme, ilme olan merakı sebebiyle Resûlullah'a birçok konuda soru sorardı.

Sahabe neslinin hanım âlimleri arasında yer alan Ümmü Seleme, uzun bir hayat sürmesi sebebiyle de Müslümanların çeşitli konulardaki sorularını cevaplamış ve isabetli görüşleriyle sahabeye tavsiyelerde bulunmuştur.

Hudeybiye Musâlahası'nda ashab, Mekkeli müşriklere bazı haklar verildiğini düşünmeleri, o yıl hac görevlerini yapamayacaklarını öğrenmeleri ve Mekke'ye duydukları özlemin de bir neticesi olarak üzüntü içerisindeydiler. Resûlullah ashaba kurbanlarını Hudeybiye'de kesmelerini ve tıraş olmalarını emrettiği ve bunu üç kez tekrarladığı hâlde onlar, Resûlullah'a hiç tepki vermediler. Bu durum üzerine Resûlullah, Ümmü Seleme'nin yanına giderek üzüntüsünü dile getirdi. Resûlullah'ın hüznü ile hüznülenen Ümmü Seleme ona dışarı çıkıp kurbanını kesmesini ve kendisini tıraş ettirmesini, böylelikle ashabın da mutlaka bu davranışı uygulayacağını ve sorunun çözüleceğini söyledi. Resûlullah, onun bu tavsiyesini uyguladığında, Ümmü Seleme'nin dediği gibi ashab da Resûlullah'ın davranışlarını uyguladılar. (Buhari, Şürût, 15) Bu olay, Ümmü Seleme'nin dirayet ve feraset sahibi bir hanım olduğunu ortaya koymasının yanında Hz. Peygamber'in aile yapısını anlamamız açısından çok değerli bir örnektir. Aynı zamanda Hz. Peygamber'in eşleriyle olan iletişimini ve onun hanımlarının fikirlerine nasıl saygı gösterdiğini anlamamızı sağlamaktadır.

Hz. Peygamber ile Ümmü Seleme'nin evliliklerinden çocukları olmamıştır. Fakat Resûlullah, onun evlatlarına müşfik bir baba olmuş,

onlara İslam dinini ve adabını öğretmiştir. Bunlardan birinde; Ümmü Seleme'nin evlatlarından olan Ömer'e Resûlullah, "Oğlum, besmele çek, sağ elinle ye ve hep önünden ye." diyerek ona yemek adabını öğretmiştir. (Buhari, Et'ime, 2, 3) Hz. Peygamber'in himayesi ve eğitimiyle büyümüş olan Ümmü Seleme'nin kızı Zeynep, zamanının kadınları arasında dini en iyi bilen kimse olarak kabul edilir ve görüşlerine başvurulurdu. (İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 87)

Ümmü Seleme, hane-i Nebi'de âdeta bir ilim çiçeğidir. O, dirayetiyle ve ferasetiyle meşhur olmuştur. Kur'an, tefsir, hadis, fıkıh, siyer alanında birçok bilginin nakledilmesine vesile olmuş, böylelikle de bu ilimlerin doğmasına öncülük etmiş müçtehit bir hanımdır. O Resûlullah'ın yanındayken birçok ayet nazil olmuştur. Bir defasında Ümmü Seleme, Resûlullah'ın hücrelerinde iken Cebrail'i insan suretinde gördü. Cebrail gittikten sonra Hz. Peygamber Ümmü Seleme'ye bu şahsın kim olduğunu sordu. O da Dihye b. Halîfe el-Kelbî diye cevap verdi. Resûlullah bu zatın Cebrail olduğunu, kendilerine Dihye suretinde görüldüğünü bildirdi. (Müslim, *Fezâilü's-sahâbe*, 100)

Ayrıca Ümmü Seleme Kur'an hafızıdır. Onu diğer hafızlardan ayıran en önemli özelliği ise birçok ayeti Resûlullah'tan ilk defa duyup ezberlemesidir. Ümmü Seleme, Resûlullah'ın eşleri arasında Hz. Âişe'den

sonra en çok hadis rivayet eden hanımıdır. O, üç yüz yetmiş sekiz hadis rivayet etmiştir. Birçok hadis öğrencisi yetiştirerek bu ilmin gelişimine önemli katkıda bulunmuştur. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 289-324; Belâzürî, *el-Ensâb*, I, 415)

Ümmü Seleme, ilme olan merakı sebebiyle Resûlullah'a birçok konuda soru sorardı. Sahabe neslinin hanım âlimleri arasında yer alan Ümmü Seleme, uzun bir hayat sürmesi sebebiyle de Müslümanların çeşitli konulardaki sorularını cevaplamış ve isabetli görüşleriyle sahabeye tavsiyelerde bulunmuştur. Birçok konuda ashaba fetva vermiş gündelik hayatta yaşanan dinî sorunlara özellikle de hanımlara ait fetvalara rehberlik etmiştir. Hafızasının kuvvetli olması sebebiyle birçok tarihî olay kendisinden rivayet edilmiştir. Bunlardan biri Habeşistan'da geçirdiği günler ile ilgilidir. Habeşistan'a hicret eden Müslümanların Mekke'ye iade edilmesi için Necaşi Ashame'ye bir heyet gönderilmişti. Bu heyet ile ilgili olaylar ve Ashame'nin huzurunda yapılan konuşmalar hakkında en geniş malumatı Ümmü Seleme rivayet etmiştir. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 201-203; V, 209-292)

Ümmü Seleme, ümmühâtü'l-mü'minin ifadesinin tezahürünü en derinden yaşayan hanımlardandı. Hz. Peygamber'in eşlerinin, müminlerin annesi olduğunun beyan edildiği ayetten sonra

bu süreçte genç yaşlarında olan Ümmü Seleme, aştıktan yaşça kendisinden büyük olan kimselere de "Ey oğulcuğum." diye hitap eder, tüm müminlerin annesi olduğunu ilan ederdi âdeta. (Ahzâb, 33/6) Bu durumu garipseyen Hz. Aişe, bir gün Ümmü Seleme'ye kendinden yaşça büyük olan ashaba neden "Ey oğulcuğum." diye hitap ettiğini sorduğunda o, ilgili ayeti hayata tatbik ettiğini söyler. Zira o kendisinden yaşça büyük olan Hz. Ali'ye ve Hz. Osman'a da aynı hitabı kullanırdı. Onlar da birçok konuda kendisine danışır, o da onlara tavsiyelerde bulunurdu. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 317) Bu hitap onun nezaketini göstermesi yanında, içinde yaşadığı annelik duygusunun da tezahürü olarak kabul edilebilir.

Evlatlarını din-i mübin-i İslam uğruna büyütme için canhıraş koşturan müşfik bir anne, sabır timsali bir ömre razı olan bir mümindir Ümmü Seleme. İnancı uğruna göze aldığı sıkıntıların mükâfatını peygamber eşi olmak suretiyle almış, Resûlullah'a yoldaş, refik bir eştir o. Resûlullah'ın en son vefat eden hanımı olan Ümmü Seleme, onun vefatından sonra ömrünü müminlerin anneliğine ve ilme adamıştır. Bu yolda bir mücahide, bir muallime ve muhaddis, dine hizmete musahhar olan bir ilim abidesi hanımdır. Onun ömrü ceht, gayret, sabır ve say ekseninde; ilim, irfan ve irşat yolunda takdire şayan bir ömürdür.

PROSTAT KANSERİNDE LUTESYUM-PSMA TEDAVİSİ

■ Uzm. Dr. Reyhan KÖROĞLU

Prostat bezi sadece erkeklerde bulunan bir salgı bezidir. Mesanenin (idrar torbası) hemen altında, karın boşluğunun en alt kısmında bulunur. Büyüklüğü yaklaşık bir ceviz kadar olup erkek üreme sisteminin bir parçasıdır.

Prostat kanseri, erkeklerde en sık görülen kanser türüdür ve kansere bağlı ölümlerde ise ikinci sırada yer almaktadır. Prostat dokusunu oluşturan bazı hücrelerin kontrolsüz bölünerek kanser dokuları oluşturması sonucu meydana gelir. Çoğunlukla 65 yaş üstü erkeklerde görülür. Hastalık, erken evrede hiçbir belirti vermeyebilir. Kanser dokusu erken dönemde tanı almazsa zamanla büyüyerek idrar kanalına baskı oluşturarak

idrar yapmayla ilgili şikâyetlere sebep olabilir.

Prostat kanserinin tedavi aşamasında cerrahi olarak tümörün çıkarılması, hormon tedavisi, kemoterapi ve radyoterapi gibi yöntemler uygulanır. Ancak bu klasik tedavi yöntemleri ile tedavi edilemeyen veya bu tedavi yöntemlerinin yan etkilerinden dolayı ciddi sorunlar yaşayan hastalarda Lutesyum-PSMA tedavi seçeneği gündeme gelebilir.

Lutesyum-PSMA Tedavisi

Diğer tedavilere dirençli, vücudun diğer alanlarına yayılım yapmış ileri evre prostat kanseri olan hastaların tedavisi için Lutesyum-PSMA gittikçe artan oranda ve başarıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu tedavi; tümörün boyutunu azaltmayı, büyüme ve yayılmasını durdurmayı

ve kemik dokuya yayılım nedeniyle oluşan kemik ağrıları gibi şikayetleri azaltmayı amaçlamaktadır.

Lutesyum-PSMA Tedavi Prensipleri

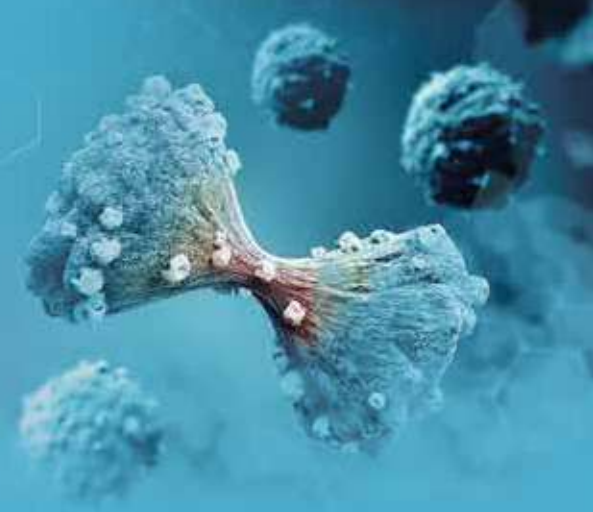
Günümüz modern tıp teknolojisinde yapılan çalışmalar sayesinde çeşitli kanserleri hedefleyen akıllı moleküller geliştirilmiştir. Bu akıllı moleküller normal dokuya zarar vermeksizin kanserli dokuyu hedef alabilmektedir.

PSMA (prostat spesifik membran antijeni) prostat hücrelerinin yüzeyinde bulunan bir protein türüdür. Prostat kanserli hücre ve metastazlarında artan miktarda bulunur. Akıllı molekül (PSMA), yüksek enerjili radyoaktif madde olan lutesyum (Lu 177) ile laboratuvar ortamında birbirine bağlanır. Bu sayede radyoaktif lutesyum atomu kanserli hücreye akıllı molekül olan PSMA ile taşınmış olur. Direkt olarak kanserli dokuya yerleşen bu akıllı moleküller sayesinde radyasyon doğrudan kanser hücrelerine ulaşır. Bu mekanizma ile doğrudan kanser hücrelerine ulaşan yüksek enerjili radyoaktif maddenin kanser hücrelerini tahrip etmesi amaçlanmıştır. PSMA molekülü, radyasyonun tümör bölgesine taşınması ve diğer organların radyasyona en az maruz kalması için bir araç görevi görür.

Lutesyum-PSMA, esas olarak tümör hücrelerinde

tutulmuş gösterir ancak PSMA, prostat bezi ve prostat kanser hücrelerinin yanı sıra tükürük bezleri, gözyaşı bezleri, böbrekler ve ince bağırsakta da bulunur. Bu nedenle tedavi sonrası bu bölgeler de radyasyon maruziyeti nedeniyle yan etkiler oluşabilir. Tedavinin yan etkisi olarak ağız kuruluğu, yorgunluk ve kan hücrelerinin üretiminde kısa süreli bir düşüş olabilir. Tükürük bezlerinin harabiyetini önlemek amacıyla yüz bölgesine soğuk uygulaması yapılır. Tedavinin diğer organlarda oluşturabileceği hasarı takip etmek amacıyla belirli süre kan testleri yapılır.

Lutesyum-PSMA tedavisi genellikle diğer organ ve dokulara yayılmış kanserli hastalarda diğer tedavi seçenekleri tükendiğinde veya kemoterapi gibi diğer tedavi türleri uygun olmadığında kullanılmaktadır. Standart tedavi 2 ay ara ile 4-6 kez uygulama şeklindedir. Tekrar

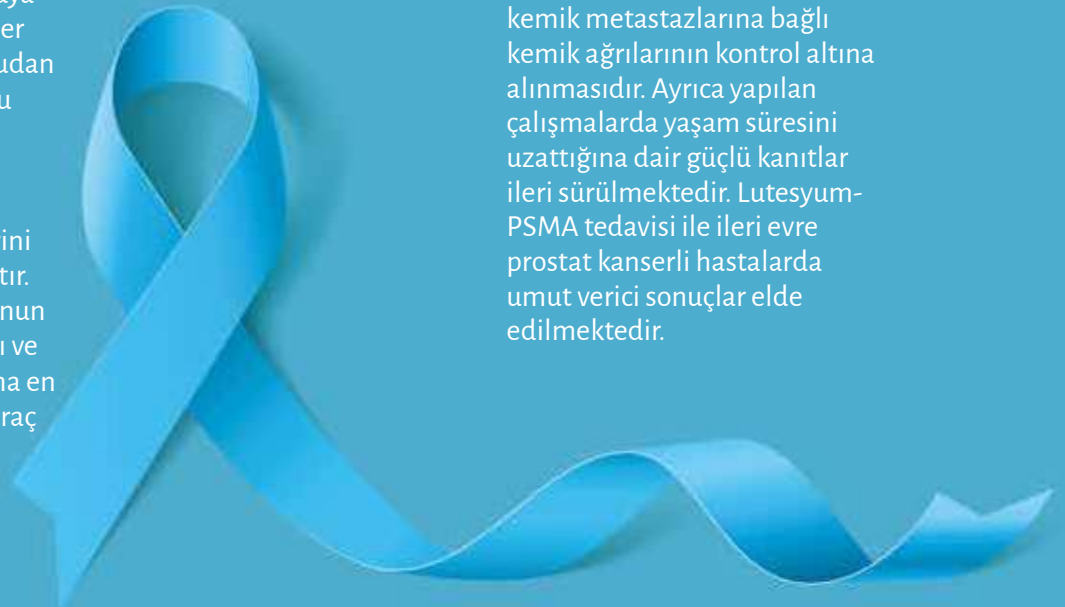

uygulanacak olan tedavi sayısı ve tedavi aralıkları hastanın genel durumu ve hastalık durumuna göre değişebilir.

Lutesyum-PSMA tedavisinde ciddi yan etkiler beklenmez. Kemoterapi veya radyoterapi gibi klasik kanser tedavileri sonrası izlenen saç dökülmesi, bulantı veya kusma gibi yan etkiler beklenmez.

Lutesyum-PSMA tedavisinde radyasyon maruziyetini en aza indirmek için taburcu olduktan sonra iki gün boyunca hastanın evdeki kişilerle veya yedi gün boyunca çocuklar ve hamile kadınlarla yakın temasını (1 metreden az) önlemek gerekir.

Tedavinin en önemli başarısı, kemik metastazlarına bağlı kemik ağrılarının kontrol altına alınmasıdır. Ayrıca yapılan çalışmalarda yaşam süresini uzattığına dair güçlü kanıtlar ileri sürülmektedir. Lutesyum-PSMA tedavisi ile ileri evre prostat kanserli hastalarda umut verici sonuçlar elde edilmektedir.

MÜSENNÂ TEVAFUKLU KUR'AN-I KERİM

■ Eyüp DEMİR

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) şüphesiz en büyük mucizesi Kur'an-ı Kerim'dir. 23 yıllık bir süreçte Allah (c.c.) tarafından Cebrail (a.s.) vasıtasıyla Peygamber Efendimiz'e ayet-i kerimeler parça parça vahiyler hâlinde indirilmiştir. 40 yaşında iken "İkra" yani "Oku" emriyle 610 yılında başlayan bu ilahi süreç yine Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu dünyadan ayrıldığı yıl olan 632'de sona ermiştir. Ümmi olmasına rağmen Kur'an-ı Kerim'i en iyi anlayan ve yaşayan olarak insanların cahiliye karanlığından İslamiyet aydınlığına girmesine vesile olmuştur.

1400 yıldan fazladır Müslümanların göz nuru olan Kur'an-ı Kerim, kendinden sonraki dönemleri aydınlatan pek çok mucizeden haber vermiştir. Kur'an-ı Kerim'i ve İslamiyet'i ortadan kaldırmak için Müslümanlara karşı amansız saldırılar yapılmış olsa da Kur'an-ı Kerim ve onun getirdiği ilahi mesaj baki kalacaktır. Nitekim Cenab-ı Hak Kuran-ı Kerim'de "Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz." (Hicr, 15/9) buyurmaktadır.

Kur'an-ı Kerim şüphesiz en çok okunan, ezberlenen, satın alınan, hediye edilen ve nihayetinde en çok çoğaltılan ilahi bir kitaptır. Müslümanların yıllarca başköşelerinde yer alan Kur'an-ı Kerim'i istinsah eden

hattatlar, ondaki tevafuk (birbirine denk gelme uygun düşme) mucizesini fark etmişler ve 1700'lü yıllarda Allah lafızlarını renkli yazmaya çalışmışlardır. Tabi ki tevafuk tam olarak ortaya çıkmamış ama bunun için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Tevafuk birbirine uyma, uygun gelme, muvafık olma anlamlarına gelen bir kelimedir. Kur'an-ı Kerim'de tevafuk deyince akla başta Allah (c.c.), Rab (c.c.) isimleri olmak üzere aynı kelimelerin alt alta, karşı karşıya ya da sırt sırta gelerek mucizevi

Müslümanların yıllarca başköşelerinde yer alan Kur'an-ı Kerim'i istinsah eden hattatlar, ondaki tevafuk (birbirine denk gelme uygun düşme) mucizesini fark etmişler ve 1700'lü yıllarda Allah lafızlarını renkli yazmaya çalışmışlardır.

bir şekilde düzen hâlinde var olmaları gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'de 2806 adet Allah (c.c.) lafzı ve 846 adet Rab (c.c.) lafzı ile aynı kökten kelimeler Kur'an-ı Kerim'in neredeyse çoğu sayfasında birbirine tevafuk ediyor.

Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Yazma Eserler Birimine Alanya Müftülüğünden gönderilen bir Kur'an-ı Kerim nüshası daha gelmeden bizi heyecanlandırdı. Müftülük personeli tarafından gönderilen resimleri ilk gördüğümde bunun bir tevafuklu Kur'an olduğunu fark ettim ve bu nüshanın acilen bize gönderilmesi gerektiğini üstlerimize bildirdim. Eser, 04.11.2022 tarihinde kütüphanemize teslim edildi. Kur'an-ı Kerim'i incelediğimizde neredeyse her sayfasında müsennâ tevafuk (iki taraflı uygun gelme) görülmekteydi.

Elimizdeki bu nüsha Cemaziyelahir 1275 (Ocak/Şubat 1856) tarihinde istinsah edilmiştir. Nüshanın hattatı olan Seyyid Muhammed Ulvî'nin hocası, Alanyalı Muhammed Hamdi'dir. Babası ise o zamanlarda Pirlevgânde olarak bilinen Konya'ya bağlı Hadim ilçesinden Batlâkzade el-hâc Ahmet'tir. Bu bilgiler dışında hattat hakkında bilgi yoktur. Nüsha, harekeli nesih hatla, her sayfada 15 satırla yazılmıştır. Kırmızı ve siyah mürekkep kullanılan nüsha 170x125mm, 100x65mm

Kur'an-ı Kerim'i ve İslamiyet'i ortadan kaldırmak için Müslümanlara karşı amansız saldırılar yapılmış olsa da Kur'an-ı Kerim ve onun getirdiği ilahi mesaj baki kalacaktır.

boyutlarındadır ve 307 varaktan oluşmaktadır. Krem renkte filigranlı kâğıda yazılan nüshanın 1b-2a varakları tam sayfa tezhiplidir. Hatâyî motifli tezyinatlı tiğ işlemleri ve çiçek desenleri vardır. Süslemelerde altın yaldız zemin üzerine mavi, yeşil, pembe, kırmızı ve sarı renkte mürekkep kullanılmıştır. Diğer varaklardaki duraklar ve bordürler altın yaldızlıdır. Hizb gülleri de oldukça tezyinatlıdır. Müsennâ şeklinde yazılan kelimeler ise kırmızıdır. Nüshanın ilk varaklarındaki bazı formlar ciltten ayrılmış, şirazesı gevşemiştir. Bunların dışında eserin kondisyonu iyi durumdadır. Deffeleri, miklebi yaprak motifli, zer-bahar teknikli kafes şemseli, iç ve dış pervaz ile zencirekleri nokta bezemeli, kahverengi

renkte deri kaplı mukavva bir ciltten oluşmaktadır. Sertab bölümünde Vâkıa suresi 79. ayet (Ona, ancak tertemiz olanlar dokunabilir.) yazılıdır.

Bu tarz üzere yazılan Kur'an-ı Kerim nüshalarını araştırdığımız zaman karşımıza "Şumnu donağı" adında bir yer çıkmaktadır. Şumnu, günümüzde Bulgaristan'a bağlı bir şehirdir. Büyük bir ihtimalle Kur'an-ı Kerim'de yer alan tevafuk mucizesini ortaya çıkarmak için ilk çalışmalar burada yapılmıştır. Donak, "bezeme, bezek, süs" anlamlarına gelmektedir ve burada çoğaltılan Kur'an nüshaları oldukça süslü olduğu için muhtemelen istinsah edilen nüshalara Şumnu donağı adı verilmiştir. Elimizdeki bu nüsha da müsennâ tarzda tevafuklu yazılan

Kur'an-ı Kerimlerdenidir. Müsennâ tevafuklu tarzda yazılmış günümüze kadar ulaşabilen iki Kur'an-ı Kerim nüshası mevcuttur. Elimizdeki nüsha 3. nüshadır. İlk nüsha Erzurum'daki asil bir ailenin üyesi olan Hoca Tayyar Efendi'den oğlu Hoca Lütfü Efendi'ye daha sonra da oğlu Vasfi Kumbasar Beyefendi'ye intikal etmiştir. Erzurum'daki bu Mushaf'ın istinsah kaydı olmadığından hattatı ve istinsah tarihi bilinmemektedir. İkinci nüsha ise Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Eserler Koleksiyonu, Yazma Bağışlar No:6330'da bulunan Harputlu Hattat Ali İlmî Efendi tarafından yazılan Mushaf'tır. Bu iki Mushaf incelendiğinde hangisinin önceden yazıldığı tam bilinmemektedir. Elimizdeki nüshanın istinsah kaydında

Kerim ve yine aynı dönemde yaşamış meşhur hattatlarımızdan Hâmid Aytaç'ın yazdığı nüsha ile Bağdat el-Kefil müzesinde yer alan her satırın "elif" harfiyle başladığı Hindistanlı Hattat Muhammed Lahorî tarafından yazılan tevafuklu Kur'an-ı Kerim'dir.

Kütüphanemizde 007465 numaralı demirbaşta yer alan bu nüshayı "DİB Kütüphanesi Yazma Eserler Sistemi"ne kayıt olduktan sonra [https://yazmaeserler.diyaret.gov.tr/details?id=20124&materialType=YE&query=m%C3%BCsenna+](https://yazmaeserler.diyaret.gov.tr/details?id=20124&materialType=YE&query=m%C3%BCsenna+linkinden+giriş+yaparak+ücretsiz+bir+şekilde+inceleyebilir,+nerede+yse+her+sayfasında+tevacuk+görebileceğiniz+nüshanın+bazı+görsellerine+de+buradan+bakabilirsiniz.) linkinden giriş yaparak ücretsiz bir şekilde inceleyebilir, neredeyse her sayfasında tevafuk görebileceğiniz nüshanın bazı görsellerine de buradan bakabilirsiniz.

yer alan tarih Cemaziyelahir 1275'tir (Ocak/Şubat 1856). Erzurum nüshasında 1290/1873 yılında Kur'an-ı Kerim'in sonunda, sayfanın alt kısmına "Şumnu donaqı denilen bu Kur'an-ı Kerim 1290 yılında alınmıştır. İmza Tayyar" notu düşülmüştür. Bu notun sahibi Hoca Tayyar Efendi'dir. Bu üç nüshanın yazı, tezhip ve cilt özelliklerine baktığımızda tarih açısından Süleymaniye nüshası birinci, elimizdeki nüsha ikinci, üçüncüsü ise Erzurum nüshası olmalıdır. Süleymaniye nüshasının hattatı ferağ kaydında yazdığı nüshanın 15. nüsha olduğunu söylemektedir. Elimizdeki bu nüsha ise hattatın 9. nüshasıdır. Muhtemelen Kur'an-ı Kerim'de keşfedilen tevafuku ortaya çıkarmak için bu kadar çok nüsha yazılmıştır.

Bu saydıklarımız dışında Kur'an-ı Kerim'deki tevafuku

ortaya çıkaran başka nüshalar da vardır. Bunlar, 21. yy.da yaşayan Ahmet Hüsrev Altınbaşak tarafından kaleme alınan yukarıdan aşağıya tarzdeki tevafuklu Kur'an-ı

Tarihte bu ay neler oldu?

SOS tehlike sinyali olarak kabul edildi.
(3 Kasım 1906)

Din dersi, ilkokullarda ders programına alındı.
(4 Kasım 1950)

Mustafa Kemal Atatürk vefat etti. **(10 Kasım 1938)**

Yönetmen Mustafa Akkad vefat etti.
(11 Kasım 2005)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu.
(15 Kasım 1983)

Diyaret Gazetesi'nin ilk sayısı yayımlandı.
(22 Kasım 1968)

Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadı verildi.
(24 Kasım 1934)

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

Yürek, dil, içeri	Sakarya'nın bir ilçesi	Üzeri sırlanmış olan	Tembellik	Demir simgesi	Topluluk	Çiçekli bir bitki	Açık kestane rengi		
24 Kasım			Milimetre	Hollanda plaka kodu					
	Namaz kıldıran kişi								
Mağara	Ayetle yasaklanan cahiliye âdeti			Köken bakımından	Yakacak				
	İman gücü			Farsça üç	İlave		Nam, san	Boyun eğen	Oklar
	Namaza çağrı								
Osmanlı Devleti'nde akademi sınıfı	Bakara Suresi'nin 255. ayeti								
	Dua sözcüğü								
		Tez canlı, telaşlı	Alfabe'nin son harfinin okunuşu		Muradına eren				
			Birinci tekil şahıs		Görenek				
Adet		Kastamonu'nun bir ilçesi					Marshall Adaları plaka kodu		
Kuzu sesi		Tavır							
Aceleci								İki basamaklı en küçük sayı	
Birdenbire						Eski dilde su			
				Bir mevsim			Kilometre kısaltması		
Cezire	Hayvan yiyeceği		Seçme işi, intihap		Nikel simgesi			Dönemeç	Büyük erkek kardeş, ağabey
	Bir nota				Mavi				
		Adlar, isimler					Bir ünvan sözü		
Köksüz, küçük bitki		Yaptırım, ukubet				Tek kulplu su kabı			
		Hoşlanma duygusu				Bebek ayakkabısı			
Kusur	Gümüş simgesi	Yokluk, adem		İplik			Damarda dolaşır		
		Uzaklık belirtir		Bir işaret zamiri/sıfatı			Matem		
			Amel					Bir nota	Hile, aldatmaca
Cumhuriyetimizin kurucusu									
						Ulaştırma			
							Dizi, saf	Acı sözü	Ağır, sıkıntılı Osmanlı'da bir askeri ünvan
						Yayla fırlatılır	Hava kapağı		
							Yaratıcı, ilah		
						Bir erkek ismi			
						Sevgili			
								Bitkilerin havada uçan tüyleri	
						Mazeret			

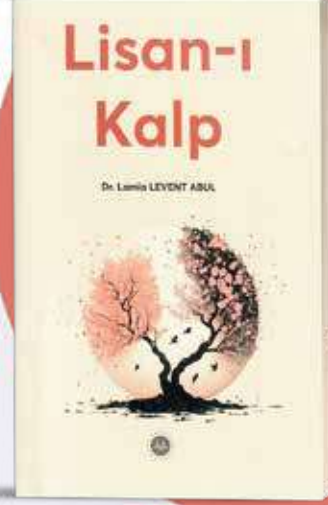

LİSAN-I KALP

■ Zeynep ÇELİK

nsan hep ikilikle sınanır ve vahdeti arar. Fânîlik karşısında acziyetin ızdırabını baki olanın bilgisiyle dindirir. Bedenî arzulara ruhun erdemli olanı arayışıyla cevap verir. Heva ve heveslerine akl-ı selim ile karşı durur; kalb-i selim ve zevk-i selimle ket vurur. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) “...Bilin ki! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o, iyi (doğru ve düzgün) olursa bütün vücut iyi (doğru ve düzgün) olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. Bilin ki! O, kalptir.”(Buhari, İmân, 39) buyurmuş, kalbin istikametini bulmasıyla hayatın da gerçek anlamına erişeceğine dikkat çekmiştir. Bu nedenle o, en çok da aklını ve kalbini dinlemek, kalbin lisanını çözmek durumundadır. Peki nedir lisan-ı kalp?

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından neşredilen *Lisan-ı Kalp* bizi yeniden tefekküre çağırır. Dr. Lamia Levent Abul’un kaleme aldığı eser, kalbin lisanını duymamız için bize bir kapı aralar, yolumuzu aydınlatır. Kalp, lisanını onu akl-ı selim ile dinleyen zihinlere açar. Ardından kişiyi zevk-i selim mertebesine eriştirir. Kalp hanesini kötülüklerden temizleyerek iyilikle müzehher kılan insan selamet bulur. Böyle bir kalbe Yüce Allah nazar eder. Kul ile Yaradan’ın yakınlığı muhabbetten örülür. “Hafv ve Reca” arasında bir köprüdür bu. Hz. Alî’nin (r.a.) ifadesiyle “Âlim,

insanları Allah’ın rahmetinden ümitsiz kılmadığı gibi, Allah’ın tuzağından/azabından da emin kılmayan kimsedir.” Allah ile kulu arasında olan bu muhabbet de itidal üzeredir. “Din-i Mübin-i İslam itidal dinidir.” Her türlü aşırılık ve taşkınlıktan uzak olduğu gibi insanı asli ihtiyaçlarından da mahrum bırakmayarak izzetli bir yaşamı tavsiye eder.

Lamia Levent Abul, her biri hadis-i şeriflerle, İslam coğrafyasından münevverler ve irfan önderlerinin sözleriyle müzeyyen kılınmış yazılarıyla kalbin lisanını anlamaya ve anlamlandırmaya çalışır. “Marifetullah” nedir, “Muhabbetullah” nasıl tesis edilir; tevazu, hilm, tevekkül, hikmet gibi İslami değerler bugün nasıl anlaşılmalı ve Müslüman bilinci bu değerleri hayatına tekrar nasıl kazandırmalı gibi meseleler incelikli bir dil ve samimi bir üslupla işlenir. “Dem Bu Demdir”de ömür sermayesi, “Kulu İncitme Gönül”de insanın en değerli varlığı gönül hanesi kaleme alınır. “Sözü Güzel Söylemek”te dilin selameti aranır. “Kalp Aynası”nda bir kez daha kalbin önemine dikkat çekilir: “Kalbin Rahman’ın nazarına ve iltifatına mazhar olması için onu kendi hâline bırakmamak, hep rikkatle, dikkatle teyakkuz hâlinde olmak gerekir.”

DIYANET TV

GENCİM

farkındayım

Çağatay Yetik'in Sunumu ile...

CUMARTESİ

21.30

FREKANSLAR

4A(HD) FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DIKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

4A(SD) FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

Digiturk - 68. kanal

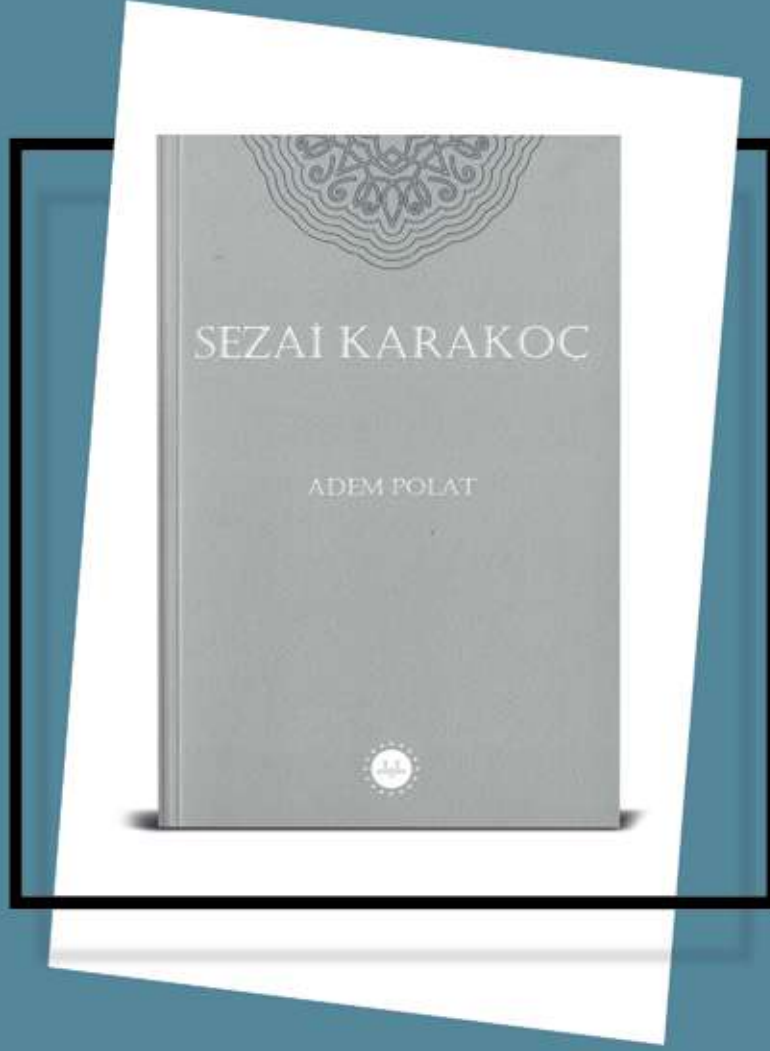
TV100 - 49. kanal

D-Smart - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 133. kanal

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203

Fiyat: 25 ₺